

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**SURİYELİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE'DE
KÜLTÜRLENME DÜZEYLERİ, KÜLTÜRLEŞME STRESLERİ
VE KOLEKTİF BENLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FADİM BÜŞRA KELEŞ

DANIŞMAN

MEHMET ERTUĞRUL UÇAR

AKSARAY, 2020

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

SURİYELİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE'DE
KÜLTÜRLENME DÜZEYLERİ, KÜLTÜRLEŞME STRESLERİ
VE KOLEKTİF BENLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FADİM BÜŞRA KELEŞ

DOÇ. DR. MEHMET ERTUĞRUL UÇAR

AKSARAY 2020

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren üç (3) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Fadim Büşra

Soyadı : KELEŞ

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Türkiye’de Kültürlenme Düzeyleri, Kültürleşme Stresleri ve Kolektif Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler

İngilizce Adı: The Relationship Between Acculturation Level, Enculturation Stress and Collective Self-Perceptions Students of Syrian Refugees in Turkey

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uydugumu, yararlandigim tum kaynaklari kaynak gosterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttigimi ve bu bolumler dısındaki tum ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Fadim Búřra KELEŞ

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Fadim Büşra KELEŞ tarafından hazırlanan “Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Türkiye’de kültürlenme düzeyleri, kültürleşme stresi ve kolektif benlik saygıları arasındaki ilişkiler” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Doç.Dr. Mehmet Ertuğrul UÇAR) İmza
(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Aksaray Üniversitesi) .....

Üye: (Prof.Dr. Hasan ATAK)
(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Kırıkkale Üniversitesi) .....

Üye: (Doç.Dr. Ümit Morsünbül)
(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Aksaray Üniversitesi) .....

Tez Savunma Tarihi:18/06/2020

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun .....tarih ve
..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Öğrencinin
Fadim Büşra KELEŞ
İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU
İmza

Anneme ve Babama

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
TEŞEKKÜR	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı	3
1.3.Araştırmanın Önemi	4
1.4.Sınırlılıklar	5
1.5.Tanımlar.....	6
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1.Göç	7
2.1.1.Göç ile İlgili Kavramlar	8
2.1.2.Göç Çeşitleri.....	9
2.1.3.Göç Nedenleri.....	9
2.1.4.Göçün Etkileri.....	11
2.2.Kültür	13
2.2.1.Kültürlenme	15
2.2.2.Kültürleşme	16
2.2.3.Kültür Şoku.....	17
2.2.4.Kültürleşme Süreci	17
2.3.Kültürlenme Stratejileri ve Süreç.....	18
2.3.1.Kültürlenme Grupları.....	20
2.3.2. Kültürlenme Stratejileri.....	21

2.3.3.Kültürlenme Süreci ve Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler	25
2.4.Sosyal Kimlik Kuramı (Toplumsal Kimlik Kuramı	33
2.4.2.Sosyal Karşılaştırma.....	40
2.4.3.Sosyal Kimlik ve Sosyal Değişme	40
2.5.Kültürleşme Stresi.....	46
2.6.Kolektif Benlik Saygısı.....	51
YÖNTEM.....	54
3.1. Araştırmanın Modeli.....	54
3.2. Çalışma Grubu	54
3.4. Veri Toplama Araçları.....	57
3.4.1.Kişisel Bilgi Formu	57
3.4.2.Kültürleşme Stresi Ölçeği:	58
3.4.3.Kültürlenme Ölçeği:	59
3.4.4.Algılanan Stres Ölçeği:.....	60
3.4.5.Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği	62
3.5.Verilerin Analizi	65
BULGULAR ve YORUM.....	67
SONUÇ TARTIŞMA	84
5.1.Öneriler.....	91
KAYNAKÇA	95
ÖZGEÇMİŞ.....	114
EKLER.....	115
EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	116
EK 2: Kültürleşme Stresi Ölçeği.....	117
EK 3: Kültürlenme Ölçeği.....	119
EK 4: Algılanan Stres Ölçeği.....	121
EK 5: Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği.....	122

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın araştırma, uygulama, veri toplama ve analizleri aşamasında çok sayıda insanın son derece önemli katkıları olmuştur. Bu katkıları olmadan bu çalışmanın ortaya çıkması mümkün değildi, hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca bana kattıkları, tez hazırlama sürecindeki destekleri, sabrı, hoőgörüsü ve bu tezin ortaya çıkmasındaki büyük katkılarından kaynaklı Doç. Dr. Mehmet Ertuğrul UÇAR hocama çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca alanda kendimi daha iyi hissetmemi sağlayacak bilgilere ulaőmamda bana yeni ufaklar açan hocalarım Doç. Dr. Ümit MORSÜNBÜL ve Doç. Dr. Rezzan GÜNDÖĞDU'ya teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alma inceliğini gösteren Prof.Dr. Hasan ATAK ve Doç. Dr. Ümit MORSÜNBÜL'e çalışmanın şekillenmesinde sağladıkları katkıdan dolayı minnettarım.

Bütün hayatım boyunca yanımda olan maddi manevi desteklerini asla esirgemeyen, benden önce lisansüstü eğitim ilanlarını ve kabul őartlarını araőtırarak benim hayallerim için benden daha fazla mücadele eden anneme ve babama binlerce kez teşekkür ederim.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SURİYELİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE’DE
KÜLTÜRLENME DÜZEYLERİ, KÜLTÜRLENME STRESİ VE
KOLEKTİF BENLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

(Yüksek Lisans Tezi)

AKSARAY 2020

Fadim Büşra KELEŞ

ÖZET

Yeryüzü üzerinde yaşamlarını sürdüren insanlar bugüne kadar çok farklı sebeplerle buldukları yerleri değiştirmek zorunda kalmışlardır. Gönüllü ya da zorunlu olarak meydana gelen bu yer değişikliği sonucunda bireyler yeni bir kültür, yeni bir dil, yeni gelenekler gibi farklı durumlar ile karşılaşmışlardır. Bu durumlar karşısında bireyler olumlu ya da olumsuz olarak yeni gelen toplumun özelliklerinden de etkilenerek kendilerine bir kültürlenme stratejisi belirlemişlerdir.

Araştırmanın genel amacı farklı bir kültürden gelmiş olan ve geçici koruma altına alınmış Suriyeli mültecilerin kültürlenme tercihlerini, kültürleşme stresleri ve kolektif benlik algıları arasındaki ilişkileri çeşitli değişkenler açısından anlamlı biçimde yordayıp yordamadığını tespit ederek alana katkı sağlamak, geçici koruma altına alınmış mülteciler ile ilgili müdahale programlarında rehber olmak ve sonraki çalışmalara yol gösterici olabilmektir.

Çalışmanın araştırma grubunu Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş 13-18 yaş aralığındaki Geçici Eğitim Merkezleri, Anadolu Liseleri ve İmam Hatip Liselerinde eğitimlerine devam eden 282 tane öğrenciden oluşmaktadır.

Verilerin toplanması için kişisel bilgi formu, kültürlenme ölçeği Berry (1989), kültürleşme stresi ölçeği Sandhu ve Asrabadi (1994), kolektif benlik saygısı ölçeği Luhtanen ve Crocker (1992) ve algılanan stres ölçeği Cohen, Kamarck & Mermelste (1938)

kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Grupları sağlayan değişkenlerin dağılımlarının istatistiksel olarak manidar olup olmadıklarını test etmek amacıyla uygun yerlerde T-testi, tek yönlü anova ve çift yönlü anova uygulanmıştır.

Regresyon analizi sonuçlarına göre kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stres değişkenleri üçü birlikte, kültürlenme tercihlerinden ayrılmayı anlamlı biçimde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca kolektif benlik saygısı ve kültürleşme stresi ile birlikte asimilasyonu anlamlı biçimde yordadığı algılanan stresin ise anlamlı olarak yordamadığı tespit edilmiştir. Demografik değişkenler arasında ise ülkede ikamet etme süresinin, eğitime devam edilen kurumun, cinsiyetin ve daha önceden yaşanılan yerin anlamlı yordayıcılar olduğu bulunmuştur.

Bilim Kodu:

Anahtar Kelimeler: göç, kültür, kültürlenme, kimlik, stres, uyum.

Sayfa Adedi:

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Ertuğrul UÇAR

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

**THE RELATIONSHIP BETWEEN ACCULTURATION LEVEL
ENCULTURATION STRESS AND COLLECTIVE SELF-
PERCEPTIONS STUDENTS OF SYRIAN REFUGEES IN TURKEY**

(Master Thesis)

AKSARAY 2020

Fadim Büşra KELEŞ

ABSTRACT

People around the world have had to change their places to date for many different reasons. . Whether through voluntary or compulsory displacement, individuals face situations such as a new culture, language, and traditions. To face those situations,a cultural adaptation strategy was being determined by individuals in order to consider positive and negative effects of the characteristics of their new society.

The general aim of this research is, through the identification of Syrian refugees' acculturation preferences, to provide a guide in intervention programs for refugees under temporary protection. The research can help predict the relations between cultural stresses and collective self-perceptions through various variables.

The research group of this study covers 282 students, between 13-18 years old, who emigrated from Syria to Turkey and are continuing their education in Temporary Work Training Centres, Anatolian High Schools, and Religious High Schools.

A personal information form, Berry acculturation scale (1989), acculturation stress scale Sandhu and Asrabadi (1994), collective self-esteem scale Luhtanen and Crocker (1992) and perceived stress scale Cohen, Kamarck & Mermelste (1938) were used to collect data.

The obtained data was analysed using SPSS 25 package program. In order to test whether the distributions of the variables that provide the groups are statistically significant, T-test, one-way ANOVA (Analysis of variance) or two-way ANOVA were applied in appropriate places.

According to the results of the regression analysis, collective self-perception, cultural stress, and perceived stress variables were found to predict separation from the culturing preferences. In addition, it was determined that collective self-esteem and cultural stress predicted co-assimilation while perceived stress did not predict it.

It was determined that marginalization and integration as acculturation choices were not predicted by other scales. Among the demographic variables, it was found that the duration of residence in the country, the education institution, the gender and the place where they lived before are meaningful predictors.

Science Code:

Key Words: migration, culture, cultivation, identity, stress, harmony.

Page Number:

Supervisor: Doç. Dr. Mehmet Ertuğrul UÇAR

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Kültürlenme Gruplarını Gösteren Tablo.....	20
Tablo 2. Kültürlenme ve Uyum Sürecini Etkileyen Birey Düzeyindeki Faktörleri Gösteren Tablo.....	25
Tablo 3. Kültürlenme ve Uyum Sürecini Etkileyen Grup Düzeyindeki Faktörleri Gösteren Tablo	26
Tablo 4. Berry'nin İkinci Kültürlenme Modelini Gösteren Tablo.....	32
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyete Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	55
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşa Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	55
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Bireylerin Ülkede İkamet Etme Süresine Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	55
Tablo 8. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Alınan Kuruma Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	56
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Bireylerin Daha Önce Yaşadıkları Yere Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	56
Tablo 10. Kültürleşme Stresi Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline Ait İyilik Uyum İndekslerini Gösteren Tablo.....	59
Tablo 11. Algılanan Stres Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline Ait İyilik Uyum İndeksleri Gösteren Tablo.....	62
Tablo 12. Kolektif Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline	

Ait İyilik Uyum İndekslerini Gösteren Tablo.....	65
Tablo 13. Ölçek Puanlarının Betimsel İstatistiklerini Gösteren Tablo.....	67
Tablo 14. Bütünleşme, Ayrılma, Asimilasyon, Marjinalleşme ve Kültürel Stres, Algılanan Stres Kolektif Benlik Saygısı Arasındaki İlişkilere İlişkin Korelasyonu Gösteren Tablo.....	68
Tablo 15. Kolektif Benlik Saygısı, Kültürleşme Stresi ve Algılanan Stresin Ayrılmayı, Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizini Gösteren Tablo.....	69
Tablo 16. Kolektif Benlik Saygısı, Kültürleşme Stresi, Algılanan Stresin Asimilasyonu, Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizini Gösteren Tablo.....	70
Tablo 17 Bütünleşme, Ayrılma, Asimilasyon, Marjinalleşme ve Kültürleşme Stresi, Algılanan Stres, Kolektif Benlik Saygısının Cinsiyete Göre T Testi Ortalamalarını Gösteren Tablo.....	72
Tablo.18. Bütünleşme, Ayrılma, Asimilasyon, Marjinalleşme ve Kültürleşme Stresi, Algılanan Stres, Kolektif Benlik Saygısının Cinsiyete Göre Anlamlı Farklılaşım Farklılaşmadığı Gösteren T Testi Tablosu.....	72
Tablo 19. Tek Yönlü Varyans Analizi Yaş Ortalaması Betimsel İstatistiklerini Gösteren Tablo.....	73
Tablo.20. Bireylerin Bütünleşme Kültürleşme Tercihinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçlarını Gösteren Tablo.....	74
Tablo 21. Bireylerin Ayrılma Kültürleşme Tercihinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçlarını Gösteren Tablo.....	75
Tablo 22. Bireylerin Marjinalleşme Kültürleşme Tercihinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçlarını Gösteren Tablo.....	75
Tablo 23. Tek Yönlü Varyans Analizi Önceden Yaşanılan Yer Ortalama Tablosunu Gösteren Tablo.....	75

Tablo 24. Bireylerin Marjinalleşme Kültürleşme Tercihinin Daha Önce Yaşanılan Yere Göre ANOVA Sonuçlarını Gösteren Tablo.....	76
Tablo 25. Bireylerin Bütünleşme Kültürleşme Tercihinin Daha Önce Yaşanılan Yere Göre ANOVA Sonuçlarını Gösteren Tablo.....	77
Tablo 26. Bireylerin Bütünleşme Kültürleşme Tercihinin Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre ANOVA sonuçlarını Gösteren Tablo.....	77
Tablo 27. Bireylerin Ayrılma Kültürleşme Tercihinin Anne Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçlarını Gösteren Tablo.....	77
Tablo 28 Bireylerin Marjinalleşme Kültürleşme Tercihinin Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçlarını Gösteren Tablo.....	78
Tablo 29. Okul Türüne Göre Varyans Analizleri Betimsel İstatistiklerini Gösteren Tablo.	79
Tablo 30. Bireylerin Bütünleşme Kültürleşme Tercihinin Devam Edilen Eğitim Kurumuna Göre ANOVA sonuçlarını Gösteren Tablo.....	79
Tablo 31. Bireylerin Ayrılma Kültürleşme Tercihinin Devam Edilen Eğitim Kurumuna Göre ANOVA sonuçlarını Gösteren Tablo.....	80
Tablo 32. Bireylerin Marjinalleşme Kültürleşme Tercihinin Devam Edilen Eğitim Kurumuna Göre ANOVA sonuçlarını Gösteren Tablo.....	80
Tablo 33. Bireylerin Kültürleşme Stresi Puanlarının Devam Edilen Eğitim Kurumuna Göre ANOVA sonuçlarını Gösteren Tablo.....	80
Tablo 34. Bireylerin Algılanan Stres Puanlarının Devam Edilen Eğitim Kurumuna Göre ANOVA sonuçlarını Gösteren Tablo.....	81
Tablo 35. Kaç Yıldır Türkiye’de Olduğuna İlişkin Varyans Analizleri Betimsel İstatistiklerini Gösteren Tablo.....	82
Tablo 36. Bireylerin Asimilasyon Kültürleşme Tercihlerinin Ülkede Kalma Süresine Göre ANOVA sonuçlarını Gösteren Tablo.....	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tercih Edilen Kültürlenme Stratejilerini Gösteren Şekil.....	22
Şekil 2. Etno-Kültürel Gruplar ve Daha Geniş Toplumlarda Kültürlenme Stratejilerini Gösteren Şekil.....	28
Şekil 3. Kültürleşme Stresi Doğrulayıcı Faktör Analizini Gösteren Şekil.....	59
Şekil 4. Algılana Stres Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizini Gösteren Şekil.....	62
Şekil 5. Kolektif Benlik Saygısını Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizini Gösteren Şekil.....	65

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlar alt başlıklar şeklinde yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Suriye’de ki iç karışıklık sebebiyle 2012 yılından bugüne kadar Türkiye’ye resmi olarak 3 581 198 Suriyeli birey giriş yapmış ve geçici koruma altına alınmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2020). Geçici koruma altına alınmış Suriyelilerin; kültürlenme, dil, benlik algısı, maddi sıkıntılar, sağlık sorunları, hukuki kuralları bilmemek gibi güncel sorunları mevcuttur. Göç ile gelen bu bireylerde, göç sonrasında yeni bir ortama katılmış olmanın verdiği kültürel ve psikolojik baskılarda yukarıda saydığımız sorunlara ek olarak geçici koruma altına alınmış Suriyeli bireyleri zorlamaktadır. Örnek olarak sağlık sorunları karşısında bireyler nereye gideceğini bilememek, sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda yetersiz bilgilerinin olması gibi genellikle iletişim kaynaklı sebeplerden dolayı sağlık kurumlarına gitmemektedirler (AFAD, 2014). 2012 yılından beri geçici koruma statüsü ile Türkiye’ye gelmiş olan bireylerin eğitim hayatları da sorunlu şekilde ilerlemektedir. Aile içerisinde maddi ihtiyaçlardan kaynaklı olarak çalışmak zorunda kalıp okula gelemeyen öğrenciler ve iş saatlerini okula göre ayarlayıp okula gelen öğrenciler mevcuttur. İlk yıllar çalışıp aileye gerekli desteği sağladıktan sonra eğitimine devam eden bu sebeple sınıf arkadaşlarından büyük olan öğrencilerde mevcuttur. Ayrıca yabancı uyruklu olan ve üniversiteye hazırlanan öğrenciler için neredeyse her üniversite kendi alım sınavını yapmaktadır ve bu sınavların

başvuru harcı, ulaşım ücreti gibi ödenmesi gereken paralarda aileleri zorlamaktadır. Zaten uzun dönemli bir süreç olan eğitim, geçici koruma altında olan yabancı uyruklu bireyler için içinden çıkılmaz, stres ve zorluklar ile dolu bir durum halini almaktadır. Geçici koruma altına alınmış olan Suriyeli bireylerde kültürlenme tutumu, kolektif benlik saygısı, algılanan stres ve kültürleşme stresi puanlarına göre bu durumları algılama ve etkilenme seviyelerinde anlamlı farklılaşma olduğu düşünülmektedir.

Türkiye her dönemde doğrudan ya da dolaylı olarak göç konuları içerisinde olduğu için göç eden bireylerin yaşadıkları sosyal, ekonomik, psikolojik, politik sorunlar ile sürekli olarak karşılaşmaktadır. Çok fazla göç ile iç içe olmanın sonucunda meydana gelen toplumsal ve bireysel birçok sorun oluşmakta ve çözümleri zaman geçtikçe zorlaşmaktadır. Geçici koruma altında olan bu kadar kalabalık bir grubun kültürlenme tercihleri, kültürlenme tercihlerinden doğan sonuçlar, yeni geldikleri topluma uyumları, yeni geldikleri toplum içerisinde yaşadıkları uyum sorunları hem Türkiye gündemini hem de dünya gündemini meşgul etmektedir. Geçici koruma altında olan bu bireylere gerekli çalışmalar ve olanaklar sunulmazsa ileride toplumsal sorun oluşturabileceği düşünülmektedir.

Suriye’de meydana gelen iç karışıklık sonucunda çıkan savaş süreci ile Türkiye’ye gelen ve geçici koruma altına alınmış Suriyeli bireylerin kültürlenme, konaklama, dil, benlik saygısı, ekonomik birçok sıkıntıları mevcuttur. Yeni bir ortama katılmış olmanın verdiği psikolojik ve kültürel baskılar da mevcuttur. Farklı zamanlarda meydana gelen iç göçler, belli zaman aralıklarında meydana gelen dış göçler ve 2011 yılından bugüne kadar devam eden Suriyeli göçü ile ilgili farklı alanlarda ayrıntılı çalışmalar ortaya çıkmıştır (Akman, 2018). Mültecilerin yukarıda belirtilen problemleri ile ilgili olarak 2018 yılına kadar 96 tane tez yazıldığı görülmektedir (Tatlıcıoğlu ve Apak, 2018). Fakat geçici koruma altında alınmış Suriyeli bireylerle kültürlenme düzeyleri, kültürleşme stresleri ve kolektif benlik algıları arasındaki ilişkileri inceleyen hiçbir araştırmanın yapılmamış olduğu görülmektedir. Ayrıca kültürlenme tutumları ile ilgili çalışmalar bulunsa da literatüre yakın geçmişte kazandırılmış olan kültürleşme stresi mülteci bireyin kültürlenme tercihinden kaynaklanmakta (Şeker ve Boysan, 2013) ve başa çıkma stratejilerinin yetersiz olması durumunda ortaya çıkmakta (Berry, 1997) olan bir konudur. Bu konu ile ilgili ulusal çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Ayrıca kolektif benlik saygısı ve algılanan stres düzeyi ile ilgili de alanda yeterince çalışma bulunmamaktadır.

Kültürleşmenin dahil olduğu çalışmalar sıklıkla çok kültürlü toplumlar ile yapılan ve ülkelerin göç politikaları hakkında yol gösterici niteliği olan çalışmalardır (Şeker ve Boysan, 2013). Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de tarihin her döneminde yaşansa da son zamanlarda ulusal ve uluslararası göçler verip almaktadır. 2019 yılında Türkiye’de yaşayan 46 822 geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı azalmıştır (Göç İdaresi, 2019). Bu durumun oluşmasında Suriye’ye dönmek, Türk vatandaşı olmak, başka bir ülkeye gitmek veya vefat etmek gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yine 2019 yılı içerisinde Türkiye’den yurt dışına giden Türk vatandaşı sayısı 323 918 şeklindedir (Tük, 2019). Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere farklı bireysel veya çevresel faktörlerden kaynaklı olarak insanlar yer değiştirmeye devam etmektedirler.

Bu çalışma ile geçici koruma altında olan Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de kültürleşme tutumları, kültürleşme stresi, kolektif benlik saygısı ve algılanan stres puanları çeşitli değişkenler açısından ayrı ayrı ortaya koyulmaktadır. Kültürleşme tercihleri kişinin tüm tercihlerinin üstünde bir stratejide olabilmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı 2012 yılında ülkelerinde meydana gelen savaş sonucunda göç etmek zorunda kalmış geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de kültürleşme düzeylerini incelemek, kültürleşme düzeylerini etkileyen kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stres yordayıp yordamadığını yorduyorsa ne yönde yordadığını tespit etmektir. Araştırmada kültürleşme stresi, kolektif benlik saygısı, algılanan stres düzeylerinin kültürleşme tercihleri bağlamında ele alınarak dinamiklerin anlaşılması amaçlanmaktadır.

Kültürleşme stresinin alt boyutlarının (algılanan ayrımcılık, korku, vatan özlemi, algılanan nefret, suçluluk, ve değişim stresi (kültürel şok)) yeni bir kültürde uyumlu bir şekilde yaşamayı engelleyen kültürleşme boyutlarından ayrışma ve marjinalleşmeyi yordayıp yordamadığını belirlemek, kültürlerarası psikoloji alan yazınına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Ayrıca geçici koruma altına alınmış olan bireyler ile ilgili hazırlanacak olan müdahale programları ile ilgili yeni çalışmalara yol göstermek hedeflenmektedir.

Yukarıda belirtilen genel amaçlar doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır:

1. Örnekleme oluşturan katılımcıların kullandıkları kültürlenme stratejilerinin dağılımlı nasıldır?
2. Kültürlenme stresi, kolektif benlik algısı ve algılanan stres kültürlenme boyutlarını (bütünleşme, ayrışma, marjinalleşme ve asimilasyon) anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
3. Kültürlenme düzeyleri yaş, cinsiyet ve ülkede bulunma süresine göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?
4. Kültürlenme düzeyleri daha önce ikamet ettikleri yere, evde yaşadıkları kişi sayısı ve anne- baba eğitim seviyesine göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?
5. Algılanan stres cinsiyet, ülkede kalma süresi, yaş gibi demografik değerlere göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?
6. Kolektif benlik saygısı cinsiyet, ülkede kalma süresi, yaş gibi demografik değerlere göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

1.3.Araştırmanın nemi

Geçici koruma altına alınmış Suriyeli bireyler ile yapılmış bu çalışma ile Türkiye’de yaşamlarını devam ettiren öğrencilerin kültürlenme tercihleri tespit edilecektir. Kültürlenme düzeylerini etkileyen kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algıladıkları stres arasındaki ilişkileri literatüre kazandırılmaktadır. Yapılan alışma ile değişkenler arası ilişkileri açıklanarak alana katkı sağlanacak ve bunun üzerine değişkenler arası ilişkilerin gücü ve yönü hakkında da bilgi verilebilecektir. Araştırmada kullanılan kavramlar ve bulguların ilerideki çalışmalar için bir başlangıç noktası olarak kullanılabilir.

Geçici koruma altındaki bireylerin kltrlenmeleri ve kltrlenmelerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi, farklı bir kültüre gelmiş olan bireylerin varsa uyum sorunlarının kaynaklarının belirlenmesi: yeni kültüre daha iyi uyum sağlamaları, eğitim yaşantılarındaki sorunların daha net olarak anlaşılması ve azaltılmasında yol gösterici olarak çok önemlidir. Geçici koruma altındaki Suriyeli ğrencilerin kültürel tercih özelliklerinin ve uyum sorunlarının anlaşılması, Türkiye’de yaşantılarını daha kolay devam ettirebilmeleri için ve

geçici koruma altındaki öğrencilerle çalışan özellikle psikolojik danışmanlar ve tüm eğitim çalışanları başlangıç noktası olması hedeflenmektedir.

Kültürlenme alanı ile ilgili yapılmış olan çalışmalar, daha çok kuzey Avrupa, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan mülteci ve göçmen öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir (Şeker, 2005). Bu bulguları tüm dünya coğrafyasına genellemek yanlış olmaktadır. Bu sebeple alana Türkiye topraklarında yaşayan göçmenler ile yapılmış araştırmalar kazandırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Artık küreselleşen dünyada daha kolay gerçekleştirilen göç hareketleri sonucunda günlük hayat içerisinde daha fazla ve etkin olarak farklı kültürlerle ait bireylerle karşılaşmaktadır. Uzun vadede daha olumlu sonuçlar alabilmek için araştırma sonucundan bireylerin kültürlenme tercihleri öğrenilebilir ve yeni çalışmalar ile seçilen kültür tercihi altında yer alan sebepler tespit edilmeye çalışılabilirliği açısından yol göstericidir. Bu çalışmanın birçok alanda ilgili olarak yapılabilecek diğer akademik çalışmalara da yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ek olarak kültürlenme tercihleri ile kültürleşme stresi alt boyutları arasında ki ilişkinin ortaya konması, geçici koruma altındaki bireylere müdahale çalışmaları, hazırlanacak eğitim-öğretim ve entegrasyon programları için yol gösterici olacaktır.

Çok fazla göç ile iç içe olan Türkiye'de göç ve sonucunda meydana gelen kültürlenme sürecini öğrenmesi hem bu göç dalgası ile gelen geçici koruma altındaki Suriyeliler hem de yerli halk için sürecin daha ılımlı geçmesine yardımcı olacaktır. Gelecekte olası göç ihtimallerine karşı da süreç daha kolay atlatılabilecektir.

Bireylerin tercih ettikleri kültürlenme tercihlerinin tespit edilmesi ülkelerin uygun kültürlenme politikalarının şekillenmesinde yardımcı olabilmektedir. Göç ve göç ilgili çalışmalar insanlık devam ettikçe ve gerekli doğru çözümler bulunmadıkça devam edecektir. Bu sebeple bu alandaki çalışmalar ve bu çalışmaların alana katkıları da devam edecektir. Özellikle John W. Berry tarafından geliştirilmiş olan kültürlenme ile ilgili model ve stratejiler Türkiye'de devam eden kültürleşme çalışmaları için faydalanılabileceği barizdir (Bilge Zafer, 2016).

1.4.Sınırlılıklar

Bu araştırmada bazı öğrencilerden ölçek bilgilerinin alımı esnasında çok fazla anlamını bilmediği kelime ve cümle olduğu görülmüştür. Ölçeklerin yanıtlaması sürecinde katılımcıların araştırmacıya sorduğu her kelime çalışma süresinin uzamasına neden olmuştur.

Çalışma sadece Adana'da okuyan geçici koruma altındaki Suriyeli bireylere uygulanmıştır. Bu sebeple tüm Türkiye'yi temsil etmemektedir. İkinci olarak düzenli bir şekilde okula devam eden öğrencilerden veriler toplanmıştır. Fakat düzenli olarak okula devam eden geçici koruma altına alınmış Suriyeli ğrenci sayısı 2014-2015 eğitim ğretim yılı için %30 dur. Bu oran ilerleyen yıllarda artarak %65 seviyelerine ulaşmıştır (Sağıroğlu, 2017). Fakat bu rakam ne Türkiye'de ne de Adana'da %100 e ulaşmamıştır. Bu sebeple örnek alışma Adana'da ki geçici koruma altındaki Suriyeli mülteci öğrencilerin tamamını temsil edememektedir.

Eğitim öğretimlerine devam etseler de araştırmaya katılmak istemeyen öğrenciler olmuştur. Bu sebeple algılanan stres leği, kültürleşme stresi leği, kültürlenme leği ve kolektif benlik saygısı ölçekleri sadece çalışmaya gönüllü olarak katılan araştırmacıları temsil etmektedir.

1.5.Tanımlar

G: İnsanların daha iyi hayat şartları elde etmek amacıyla yaptıkları gönüllü ya da zorunlu yer değişiklikleri g olarak adlandırılmaktadır.

Kültür: İnsanların ve toplumların nesiller boyu aktarılan bilgi, beceri, yaşam tarzı, içinde yaşanılan fiziksel ve sosyal çevreye uyum süreçlerinin tamamı olarak tanımlanmaktadır.

Kültürlenme: Bir insanın dahil olduğu toplum içerisinde aileden başlayarak aldığı formal ya da informal eğitimlerle yaşam boyu devam eden kültürü öğrenme sürecidir.

Stres: Bireyin hayatında meydana gelen büyük ya da kk değişiklikler sonucunda, değişiklik ile başa çıkma süreci ve bu süreçte hissettiği gerginliktir.

Uyum: Bireyin içinde bulunduğu topluma kendi tercih ettiği stratejilere göre çözüm belirlemesidir, bu çözüm toplum için olumlu ya da olumsuz olabilmektedir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konumuzun genel kuramsal çerçevesi belirlenmeye çalışılmış, ilgili kavramlardan ve kuramsal yaklaşımlardan bahsedilmiştir.

2.1.Göç

İnsanlık tarihinin başlangıcıyla özdeş olan göç kavramı insanlığın başlangıcından günümüze kadar devam eden bir olgudur (Cengiz, 2015). Göç; genel olarak doğal ya da insan eli ile oluşturulmuş afetler sonucunda; üretim, ekonomi, iklim değişiklikleri, politik sebeplerin sonucunda oluşan gönüllü ya da zorunlu olarak bulunulan ülke içinde ya da başka ülkelere yapılan nüfus hareketlerine verilen genel isimdir. Bilinen ilk göç hareketi dördüncü yüzyılda Çin hakimiyetinden kurtulmak amacıyla, Hunluların batıya doğru hareket ederek Karadeniz'in kuzeyine yerleşmeleri ve Cermen topluluklarının Avrupa bölgesine doğru hareket ettirmeleridir. Hunların Karadeniz bölgesine yerleşmesi ile çoğunluğunu Cermenlerin oluşturduğu kavimler Avrupa'ya doğru hareket etmişlerdir. Bu hareket tarihte kavimler göçü olarak adlandırılmış ve bugün yaşayan Avrupa devletlerinin temelini atmıştır (Kımk, 2010). Tarihte karşılaşılan göçler bununla sınırlı kalmamıştır.

Türkiye tarihinde, kurulduğundan bugüne kadar karşılaştığı göçleri incelendiğinde: mübadeleler, 1979 İran devrimi, 1979 Rusya Afgan savaşı, 1980-1988 İran-İrak savaşı, 1991 Körfez savaşı, 1991 Sovyetlerin dağılma süreci, 2003 Amerikan'ın Irak'ı işgali ve 2011 yılı itibari ile Suriye'de başlayan iç savaş sonucunda oluşan göç hareketi, göç ve göçmenler konusunda Türkiye'ye deneyimler kazandırdığını düşünülmektedir (Cengiz 2015). Tarih boyunca ve günümüzde meydana gelen bu göç dalgaları tüm dünyanın demografik, kültürel, dinsel, ırksal ve ekonomik özelliklerini değiştirmektedir. Uluslararası

göç kavramı ise göç hareketleri sonucunda kısa sürede kıtaları etkisi altına alan, değişik faktörlere dayanan, ulus kavramını sorgulatan ve demografik açıdan milyonlarca insanın dahil olduğu bir hareketlilik (Unat-Abadan, 2002).

Göç ile ilgili çok fazla kavram bulunmaktadır ve bu temel kavramların bilinmesi konunun daha doğru bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olacağına inanılmaktadır. Göç sonucunda göç eylemini gerçekleştiren bireyler göç ettikleri ülkeye girişleri sonucunda bazı hukuki tanımlar ile adlandırılmaktadır.

2.1.1.Göç ile İlgili Kavramlar

Mülteci: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2016), Avrupa devletlerinden olup; din, dil, ırkı tabiiyeti, herhangi bir toplumsal üyeliğinden ya da siyasi düşüncesinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkarak bulunduğu ülkenin dışında bulunan ve aynı korku sebebiyle ülkesinin korumasını istemeyen yabancı kişi ya da bu tarzda olayları daha önce yaşadığı için ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan oraya dönemeyen ve dönmek istemeyen vatansız bireylere mülteci statüsü verilmektedir, şeklinde tanımlanmaktadır.

Şartlı Mülteci: Avrupa devletlerinden olması şartıyla mülteci olarak tanımlanan bireyle ortak sıkıntılar sonucunda ikamet ettiği ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen bireyin üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar ikinci bir ülkede kaldığı süreç boyunca aldığı statünün adıdır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2016).

Sığınmacı: Kendi ülkesindeki güvensizlik, zulüm ve ciddi zarar sonucunda ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsü bekleyen kişidir. Bu kişiler ile ilgili haklarında çıkan olumsuz bir karar olması sonucunda ülkeden çıkartılabilirler (Perruchoud ve Cross, 2013).

Toplu Sığınmacı/Geçici Koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönmekte sorun yaşayan ve geçici koruma bulabilmek amacıyla kitlesel veya bireysel olarak korunmasına gireceği ülke sınırlarına gelen veya bu sınırları geçen yabancılardan haklarında kişisel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara verilen statüdür (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2013). Ülkelerinde yaşanan iç karışıklık ve ardından çıkan savaş sonucunda Türkiye'ye gelen Suriyeli bireyler de bu statüye sahiptirler. Mülteci veya şartlı mülteci statülerine kabul edilmemelerinin temel sebebi ise Suriye'nin Avrupa ülkelerinden olma şartını sağlamamasıdır (Türkbay, 2016).

Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler: Şiddet içerikli çatışmalar, insan haklarının ihlal edilmesi gibi sebeplerden kaynaklı olarak uluslararası sınırları geçmeden ulusal sınırlar içerisinde yer değişikliği yapmak zorundan kalan bireylere verilen hukuki terimdir. Bu tanımlara göre göç eylemini gerçekleştiren bireyler göçmen olarak kabul edilmektedir. Göçmen gönüllü ya da gönülsüz, düzenli ya da düzensiz, kullanılan göç yolları fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan daha uzun süre kalan kişilere verilen isim şeklinde tanımlanmaktadır (Perruchoud ve Cross 2013).

2.1.2.Göç Çeşitleri

Daha kazançlı çalışmak, iş aramak, konforlu bir hayat sürebilmek, kendini daha rahat ifade edebilmek gibi tamamen bireyin kendi isteğiyle karar vermesi sonucu gerçekleştirdiği göç hareketine gönüllü göç denilmektedir. Savaşlar, baskılar ve doğal afetler gibi sebeplerin etkileri sonucunda yaşadıkları yerleri, yaşamlarını daha insancıl şartlarda devam ettirebilmek amacıyla terk etmek durumunda kalan bireylerin gerçekleştirdiği göç hareketi ise zorunlu göç olarak adlandırılmaktadır. Yasadışı göç ise bireyin legal olarak yaşadığı ülkeden çıkarak illegal yöntemlerle başka bir ülkeye gitmesi veya legal yollarla ülkeye girip dönmesi gereken sürede ülkesine dönmeyip girdiği ülkede yaşamaya ve çalışmaya devam eden bireylerin gerçekleştirdiği eyleme verilen isimdir (Deniz, 2014). Bireyin uluslararası bir sınır değişikliği yapmadan mevcut yaşadığı ülke içerisinde yer değiştirme eylemini iç göç olarak adlandırılmaktadır. Bireyin uluslararası sınır değişikliği yaparak mevcut yaşadığı ülkeyi terk edip başka bir ülkeye yerleşmesi sonucunda meydana gelen yer değiştirmesine verilen isim ise dış göç olarak adlandırılmaktadır. Son olarak transit göç ise bireyin üçüncü bir ülkeye göç etme sürecinde aradaki bir ülkede geçici olarak bulunmasına verilen göç eylemidir (Adıgüzel, 2017).

2.1.3.Göç Nedenleri

Göç: ekonomik, sosyal ve dinsel sebeplerden kaynaklı oluşabilmektedir. Bu kadar fazla sebeple ilgili olduğu içinde göç ve göç ile ilgili konular çok fazla çalışma alanının ilgisini çekmektedir. Bu alanları şu şekilde sıralayabiliriz. Göç eden bireylerin uyum süreci, eğitim kazanımları, dil kazanımları gibi konulardan dolayı eğitim, psikoloji, sosyolojinin; göç ettiği ülkeye olumlu ya da olumsuz getirisi, maliyeti gibi konulardan dolayı ekonomi,

işletme, çalışma ekonomisin; gidilen ülkedeki vatandaşlık hakları gibi konulardan dolayı politika, siyaset, kamu yönetimi, hukuk, uluslararası ilişkiler ve tüm sağlık ile ilgili olumlu-olumsuz gelişmelerden kaynaklı olarak tıp fakülteleri, hemşirelikler gibi alanlarla iç içedir. Bu kadar fazla alanla iç içe olan göç konusu Türkiye’de ve dünyada çok fazla akademik çalışmaya konu olmuştur. Türkiye’de doğrudan göç üzerine araştırma yapabilmek amacıyla kurulmuş olan göç araştırma merkezleri vardır. Toplam 25 tane olan merkezler de iç göç, uluslararası göç, göç ve çocuk, göç ve sağlık, göç ve dil gibi göç ile ilgili konular araştırılmaktadır. Fakat kurumlar genellikle İstanbul, Ankara merkezlidir (Bilgi Üniversitesi, 2012). 2011 yılı sonrasında yoğun Suriyeli göçü ile oluşan asıl bölgelerde merkezler henüz bulunmamaktadır.

İç savaşın çıkmasının ardından yoğun Suriyeli göçünün olmasının temelinde çok fazla neden vardır. Bu nedenler; ülkedeki siyasi çözümsüzlük, özgürlük isteğinin yetkililer tarafından göz ardı edilmesi, aşırı İslamcı örgütlerin halka karşı şiddet içerikli davranışları, altyapı yetersizlikleri, ortaya çıkamaya başlayan savaş ve buna katılmayı reddeden bireyler, azalan maddi kaynaklar, örgün eğitime ulaşamamak, ailesinin ve kendisinin can güvenliğini sağlayamamak gibi sebeplerden dolayı Suriye halkı Türkiye başta olmak üzere başka ülkelere göç etmeye başlamıştır (Neccar, 2016).

Çok fazla sayıda Suriyeli bireyin göç edilecek yer olarak Türkiye’yi tercih etmesinin altında coğrafi konumunun önemi ve çevre ülkelere nazaran daha gelişmiş olması ve diğer ülkelerin hoşgörüyü dayalı olmayan göç politikaları yer almaktadır. Bu sebepler sonucunda Türkiye göç için hem hedef ülke hem de transit ülke olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Avrupa birliği ülkelerinin sıkı sınır güvenliği Suriyelilerin kolaylıkla Avrupa Birliği ülkelerine ulaşmasını engellemekte bu durumda transit geçit olarak kullanmak istedikleri ülkede kalıcı olmalarına neden olmaktadır. (Deniz,2014). Ayrıca Türkiye’nin komşu devlet olması sebebiyle güney sınırı boyunca yaşayan Kürtler ve Araplar ile uzun zaman öncesine dayanan akrabalık ve dostluk bağlarının olması sebebiyle gelen göçlerin büyük kısmı bu bölgelere yoğunlaşmıştır (Sirkeci, 2017).

Suriye’de çıkan iç savaş sonucunda ilk günden günümüze kadar Türkiye’ye toplam 3 581 198 Suriye vatandaşı gelmiştir. Suriye’den gelen bu bireylerin %1,7 gibi bir kısmı Adana, Hatay, Kilis, Kahramanmaraş ve Osmaniye de bulunan 7 adet barınma merkezinde yaşamlarını devam ettirmektedirler. Ayrıca Türkiye’de yaşayan toplam nüfusun %46’lık kısmı 18 yaşının altında olan geçici koruma altındaki bireylerden oluşmaktadır (Göç

İdaresi, 2020). Bu da Türkiye'ye genç ama bağımlı bir nüfus yapısının geldiğini işaret etmektedir. Bağımlı olan nüfusun fazla olması sebebiyle özellikle sınır kentlerinde açılmış olan barınma merkezlerinde yüksek standartlarda insani yardım sağlayabilmek için yoğun para ve emek harcanmaktadır (AFAD, 2014). Kamplarda yaşayan geçici koruma altındakiler Suriyeliler ve diğer ülkelerden gelenlerin, en çok yaşadıkları iller sırasıyla; İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana ve Mersin şeklinde devam etmektedir. (Göç İdaresi, 2019). Bu illerden Adana'da yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli birey sayısı 247 039'dur (Göç İdaresi, 2020). Geçici Koruma Altında bulunan Suriyeli bireylerin Adana'ya yerleşme nedenleri olarak; burada akrabalarının bulunması, sınıra yakın olması, diğer illerde geçim şartlarının daha zor olması gibi sebepler gösterilmiştir. Ayrıca Adana'da yaşayan bireyler genellikle Denizli Mahallesi, Yeşilyurt Mahallesi gibi belli bazı mahalleleri tercih etmektedir bunun nedeni ise evler eski olsa da ev kiralalarının daha uygun olmasıdır. Ayrıca mültecilerin, mülteciler ile yakın bölgelerde toplanma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Bu davranış mültecilerin zihinsel sağlıklarını korumak için çok önemli olarak görülmektedir (Mawani, 2014). Adana'da yaşayan Suriyeli mültecilerin hayatlarını devam ettirmek için genellikle inşaat işçiliği, tezgahçılık, terzi kadınlara ise temizlik, bakıcılık gibi vasıfsız ve düşük geliri olan işlerde çalışmakta oldukları tespit edilmiştir. Suriyeli geçici koruma altındaki bireylerin vasıfsız işlerde çalıştıkları başka il ve çalışma örneklerinde de benzer durumlar bulunmuştur. (Emren, 2019).

Bu belirtilen nedenler sonucunda göç aslında bir sorun değil, sorunlara karşı bireylerin bulduğu çözüm olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre Türkiye'ye gelmek ve geçici koruma altına girmek Suriyeli bireylerin ülkelerinde meydana gelen krize karşı kendilerini korumak amacıyla kendilerince ortaya koymuş oldukları çözümdür.

2.1.4.Göçün Etkileri

Göç, bir toplumun göç alması ve diğer toplumun da göç vermesi şeklinde oluşan insan hareketine verilen isimdir. Tekerleğin icadı, barutun bulunması ve savaşlarda kullanılması, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkıp yayılması ve tedavilerinin bulunması; dünya gelişimine olumlu ya da olumsuz etkide bulunan her bilgi göç sayesinde dünyanın farklı bölgelerine taşınabilmiştir (Yılmaz, 2014).

Dünya üzerinde yaşanmış tüm göçler, hem göç eden hem de göç alan toplum için bazı köklü değişikliklere neden olmaktadır. Göç alan ülkede yaşayan bireylerin, komşu çevresi, ırksal, dinsel olarak değişebilmektedir. Göçmen topluluklar için de aynı değişiklikler yaşanmakla birlikte; kullanılan dil, para birimi gibi sosyal ve fiziki çevreyi oluşturan birçok şey değişmektedir (Zafer Bilge, 2016). Bu değişimin olumlu ya da olumsuz olması her iki tarafında bazı özelliklerine bağlı olarak değişmektedir. Göç veren topluluklarda göçe sebebiyet veren ekonomik, politik ve demografik bazı özellikler gidilen ülkede bireye daha iyi imkanlar sağlarsa topluma uyum sağlama kolaylaşır ve süreç olumlu etkilenir (Berry, 1997). Göç sonucuna yerleşilen toplumda göçmenlere karşı gösterilen; hoşgörülü ev sahibi topluluğun çok kültürlülük bakış açısının benimsenmesi süreci olumlu etkilerken, ev sahibi topluluğun göçmenleri tehdit, kültür yozlaşması olarak görmesi göçmenlerin uyum sürecini olumsuz olarak etkileyecektir (Berry, 2005).

Dünyada meydana gelen göçlere bakıldığı zaman göç alan ülke nitelikli iş gücüne kavuşurken göç veren ülke nitelikli iş gücünü, yetiştirmiş olduğu elemanlarını kaybeder bu durum Suriyeliler için de aynı şekilde gerçekleşmektedir. Birçok lisans, yüksek lisans, doktora eğitimi almış Suriye vatandaşı farklı ülkelere giderek gittikleri ülkelerin gelişimine katkı sağlayacaklardır.

Göç sonuçları incelenirken durumun ekonomik boyutunun yanında hukuki ve uluslararası boyutları da vardır. Fakat göç sonuçlarının en önemlisi sosyal boyuttur. Sosyal boyut, göçmenlerin yeni katıldıkları toplum ile bütünleşmiş bir şekilde yaşama ya da yaşayamama durumunu ifade etmektedir. Bütünleşme (entegre), göçmenlerin içinde yaşamaya başladıkları yeni toplumun bireyleri ve kurumlarıyla olan ilişkilerinin düzenlenmesi ve birlikte bir gelecek hayali kurmaları durumudur. Bu bütünlemenin sağlanabilmesi için en temelde göçmenlerin yeni geldikleri toplumun dilini bilmeleri gerekmektedir (Karataş, Adıgüzel ve Ünal, 2018).

Özetle yapısı ve türü değişse bile yüzyıllar öncesinden başlayan bu insan hareketliliği küresel ölçekte farklı şekillerde ve isimlerde devam etmektedir ve neden olanlar sorunlar çözülmedikçe devam edecek şekilde gözükmektedir (Yalçın Gezici, 2017). Günümüzde devam eden göçler sebebiyle göç nedenlerine şu ana kadar gerçekçi ve etkili çözümler bulunamadığı gözlemlenmektedir ve bulunmayan çözümler sonucunda nedenleri değişse bile insanlar buldukları yerleri terk etmek zorunda kalabilmektedirler. Mecburi ya da gönüllü olarak meydana gelen yer değiştirme beraberinde insanların farklı kültürlerle

tanımasına, tanıştığı kültüre karşı bir tutum geliştirmesine, bu geliştirilen tutuma bağlı olarak da uyum ve kültürleşme sorunları da beraberinde gelişecektir.

2.2.Kültür

Kültürün nasıl, ne tür bir varlık veya varlık alanı olduğu ilk çağlardan beri insan zihninde merak uyandıran sorulardan biri olarak yer almaktadır (Güvenç, 1991). Kültür kavramı hakkında çok fazla tanım yapılmıştır. Bunun sebebi kültürün çok geniş ve farklı alanlarda var olmasıdır. Spor kültürü, yemek kültürü, eğitim kültürü ve benzeri alanlar buna olarak örnek verilebilir. Fakat soyut bir kavram olan kültür bu şekilde tanımlandığı zaman kavramında bir sınırlama, kısıtlama oluşmaktadır (Bingöl, 2010). Bu kısıtlamalara rağmen bireylerin sosyal özelliklerini incelemek için yine kültür ve kültürle ilgili tanımlara bakılması gerekmektedir.

Kültür; Latince cultura sözcüğüne dayanmaktadır. O dönem Latincesinde cultura kelimesi tarımla ilgili olarak ekip-biçme anlamında kullanılmaktaydı. Daha sonra Fransızca'ya geçen kelimeye insan zekasının geliştirilmesi ve inceltilmesi anlamı yüklenmiştir. Ardından 18. Yüzyılda Almanca'ya uygarlık anlamı ile geçmiştir. Sonrasında buradan Slav, İspanyol ve İngiliz dillerine taşınmıştır (Güvenç, 1993).

Kültür ile ilgili en tanınmış, bütünleyici ve bugünde kabul gören tanım Antropolog Tylor tarafından (1871) yapılmıştır: Kültür, ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun ürettiği ve öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek, dil ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içerisine alan karmaşık bir bütündür şeklindedir (Güvenç, 1981).

Kültür ile ilgili yapılmış farklı tanımlarda mevcuttur. Kültür kavramı, somut bir toplulukta kişisel veya ortak davranışı belirleyen semboller ve işaretler sistemiyle nesillere aktarılan bilinçli değer ve normların tamamıdır. İnsanların aralarındaki bağlar ve ilişkileri dahil olmak üzere insan ile ilgili birçok alanı kapsamaktadır. Eşit olmasa da belli ölçülerde tüm toplumsal etkinlik alanlarıyla ilgilenmektedir. Buna göre kültür, insan gelişiminin her aşamasında ve her yerinde yer almaktadır (Mejuyev, 1998).

Hayatın her alanında yer alan kültür, bireyin atalarından kendisine aktarılan her şeyi ve sosyal hayat içerisinde edindiği tüm tecrübeleri kapsamaktadır (Şahin ve Karataş, 2017). Bir ülkenin ya da toplumun hâkim inançları, değerleri, hareket tarzları ve yaptırımlar genel olarak kültürü ifade etmektedir (Kubat, 2013). Tarihsel ve toplumsal gelişim süreci

içerisinde oluşturulmuş olan bütün maddesel değerler ve bu maddesel değerleri oluturduktan sonra kuşaklara iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren her şey kültür olarak adlandırılmaktadır (Bakırcıoğlu,2006).

İnsanoğlunu hayatta kalma ve yaşamını devam ettirme başarısının temelinde kültürel bir varlık olması vardır. Yani insanlar öğrendiği bilgilerini hayatında kullanıp, muhafaza edip yeni kuşaklara aktarırlar. İnsanoğlu, bugüne kadar biyolojik uyum yeteneğiyle değil; kültürel yeteneğiyle hayatta egemen olup varlığını devam ettirebilmiştir (Güvenç, 1991). Bu sebeple bireyler göç sonrasında bile kültürlerini devam ettirmek istemektedir. Bunu sağlayabilmek amacıyla göçmenlerde yapılan araştırmalara göre her ne kadar dışarıda sosyalleşmeye çalışsalar da evlerinde kendi dillerini konuşmaya dikkat ettikleri ve çocuklarına bunu teşvik ettikleri bulunmuştur (Inman, Howard, Beaumont ve Walker, 2007).

Güvenç (1984) alanda yapılmış kültür ile ilgili sınıflandırmalardan esinlenerek kültürü belli başlıklar altında toplamıştır.

- 1) Kültür öğrenilir: Genetik bilgilerle aktarılmayan kültürü insan; çevresinden, ailesinden, formal ya da informal eğitim sayesinde öğrenebilir.
- 2) Kültür tarihidir ve süreklidir: İnsana özgüdür. Arılar toplu yaşar fakat kültür üretemezler. Bunların toplum düzeneği bir genetik dizilim sonucu ortaya çıkmaktadır. Son binlerce yıldır arı kovanlarında herhangi bir mikronluk oynamanın olmaması bunun kanıtıdır. Çevreden öğrenmeleri olsa bile bunu yavrularına aktarabilme yoktur (Güvenç, 1991). Fakat insan da durum tamamen farklıdır. İnsan anne, baba, çevre veya deneyimi sonucunda öğrendiklerini; gelecek nesillere, toplumlara ve kültürlere çeşitli yöntemlerle aktarabilmektedir.
- 3) Kültür toplumsaldır: Bir toplum için kabul edilebilir olan davranışları içermektedir.
- 4) Kültür, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar bütünüdür: Kuralları ve örüntüleri mükemmele yakındır. Fakat insan bu ideale sıklıkla ulaşamaz.
- 5) Kültür ihtiyaç karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır: Hem temel fiziksel ihtiyaçları hem de bunların dışındaki toplumsal ihtiyaçları karşılamaktadır.

- 6) Kültür değişir: Kültür tıpkı bir canlının çevresel faktörlerden etkilenip değişime uğraması gibi kültür de çevresel faktörlerden etkilenip çevreye uyum sağlama amacıyla değişebilir
- 7) Kültür bütünleştiricidir: Belli bir kültür içinde bulunan bireyleri bazı davranış ve düşünelere uyma konusunda bütünleştirmektedir.
- 8) Kültür soyutlamadır: Kültür kavramı çok geniş ve soyut bir kavramdır ve zihinlerde yalnızca kavramlarla şekillenebilmektedir.

Kültürle ilgili yapılan tanımlar, kavramın içerdiği yapıya kısıtlama getirmektedir. Özetle yapılan her tanım kültürü yeni bir tanıma muhtaç bırakmaktadır (Ültanır, 2003).

Göçler sonucunda ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri kültürleşmedir (Kağıtçıbaşı, 2014). Bu araştırmada göç sonucunda Türkiye'ye gelmiş olan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin kültürleşme ilişkilerinin ve sürecinin değerlendirilmesinde kültürlenme tercihlerine (Berry, 1997) ve sosyal kimlik kuramına (Tajfel ve Turner, 1979) dikkat edilerek kültürleşme stresleri, algılanan stresleri, kültürlenme tutumları ve kolektif benlik saygıları tarama modeline göre incelenecektir. Kültürleşme ve sürecinin daha net olarak anlaşılabilmesi için kültürlenme, kültürleşme, kültür şoku gibi bazı kavramların bilinmesi gerekmektedir (Zafer, 2016).

2.2.1.Kültürlenme

Acculturation kelimesi hem kültürlenme hem de kültürleşme kelimelerinin anlamlarını karşılarsa da (Yalçın Gezici, 2017) literatür incelendiğinde; kültürlenme, eğitim ve kuralların aktarılması yoluyla belirli bir kültürün içerisinde ömür boyu sosyalleşme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Rudmin, 2009). Kültürleşme ise iki ya da daha çok kültürün karşılıklı etkileşimi sonucunda yeni sentezlerin oluşması durumudur (Güvenç, 1991).

Kültürlenme ailede başlayıp okul gibi farklı sosyal ortamlarda devam eden ve bireyleri kültürel olarak etkileyen kültür etkileşimine denilmektedir (Güvenç, 1991). Kültürlenme psikolojik gelişim ve aile içi kültür aktarımının temel süreci olarak tanımlanırken, kültürleşme ikinci bir kültürden isteyerek ya da istemeyerek ona ait özellik kazanımı olarak tanımlanmaktadır (Güngör, 2014).

Kültürlenme; eski davranışları ketleme, söndürme, davranış algıları ve taklit etme gibi birey düzeyinde ya da sürekli temas, grup karşılaşması gibi kültürlerin değişikliklerinden

oluşan birey üstü doğal süreçlerden (Yalçın Gezici ,2017), daha sonrasında örgün eğitim, yaygın eğitim ve yasalar gibi süreçlerden etkilenerek şekillenmektedir (Rudmin, 2009).

Kültürlenme ile, kültürün toplumda geçerli olan kuralları, bilgileri ve davranışları bireye kazandırma amacı vardır (Gökdağ, 2011). Belli bir kültür aktarma, kazandırma ve toplumun isteğine uygun insan yaratma ile kültürel anlamda birlik beraberliği sağlamak ve bu yolla toplumsal huzur ve barışı sağlamak sürecini de içine almaktadır (Güvenç,1991).

2.2.2.Kültürleşme

Kültürler arası etkileşimler sonucunda yeni kültürlerin oluşması kültürleşme olarak adlandırılmaktadır (Berry ve Sam, 1997). Ayrıca kültürlenme sürecinde meydana gelen değişiklikler ile (Zafer Bilge, 2016) kültürleşme sonucunda meydana gelen değişiklikler hem ev sahibi toplumları hem de göçmen toplumları etkilemektedir (Berry, 1997).

Kültürleşme farklı kültürel gruplara sahip olan bireyler arasında karşılıklı etkileşim sonucunda orijinal kültürlerinde ve davranışlarında değişiklik yaşayan bireyleri ifade etmek için kullanılır (Grave, 1967). Kültürleşme; özgür iki kültürde yaşayanların birey düzeyinde tutum ve davranış değişikliğini içeren uzun soluklu bir süreçtir ve bu uzun soluklu süreç kuşaklar boyu ya da yüzyıllar boyunca sürebilmektedir (Atalay, Dikmen, Bosnali ve Topaloğlu, 2018). Kültürleşme, ile birlikte her iki grupta uzun süreli psikolojik ve sosyo-kültürel uyuma yol açan karşılıklı uyumu kapsayan değişim olarak kabul edilmektedir ve bu süreçte kişinin yeni kültürdeki deneyimleri algılama şekilleri, yaşadığı sorunları, başa çıkma yöntemlerini ve yeni kültüre uyumunu içermektedir (Hortaçsu, 2007).

İnsanlar sosyal varlıklar olduğu için sürekli olarak farklı kültürlerin etkileşimi ile değişim içerisinde dirler (Aliyev ve Öğülmüş, 2016). Bu nedenle çok büyük değişiklikler yapmadan bireyin günlük hayatı içerisinde girmiş olduğu farklı kültürel ortamlar bile; bilişsel, davranışsal ve duygusal değişikliklere yol açabilmektedir (Şeker ve Boysan, 2013).

2.2.3.Kültür Şoku

Kültür şoku yabancı bir çevrede yaşayan bir bireyin ya da grubun kültürel farklardan kaynaklı şiddetli uyum sorunu çekmesi olarak adlandırılmaktadır (Ercan, 1998). Endişe, belirsizlik, korku gibi karmaşık duyguların bir karışımı olan ve kişide kaybolmuşluk hissi ve ötekileştirilme hissi uyandıran durumdur. Kültür şoku, özellikle yurtdışında yaşayan bireylerde bir problem olarak görülmektedir (Eğinli, 2011). Kültürler arasında uzaklık arttıkça ya da bireylerin yeni kültür hakkında bilgileri ne kadar az olursa şokun boyutları ve süresi daha sıkıntılı olmaktadır (Güvenç, 1993). Kültürler arası uzaklık yani kültürel mesafe yerleşilen toplumdaki din, dil, yaşam alışkanlıkları, yemek ve gelenek özelliklerinin kişinin orijinal kültürüne benzerliğine ve farklılığına göre artıp azalmaktadır (Berry, 1997). Kültürel farklılıklar sonucunda bireyler birbirlerini daha kolay ya da zor anlayabilmektedirler. Çünkü karşı tarafa verilen bir mesaj bile onun kültüründen geçerek çözülür ve tam bir ileti şeklini alır. Bu nedenle mesajın alıcı ve gönderici tarafından anlamları farklı olabilmektedir (Aliyev, 2011). Dil bilmek yeni bir kültür içerisinde birçok ekonomik, sosyal ve psikolojik alanlarda kolaylık getirirse de bireyin anlama ve algılama süreci de devreye girmektedir (Dil, 2015). Bu durumun bir örneği geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerde de rastlanmıştır. Ders sürecinde derse ikinci bir öğretmen girmesi durumunda öğrenciler tekrar ayağa kalkarak saygı göstermektedirler, fakat bu durum Türkiye eğitim öğretiminde çocukların dikkatini dağıttığı ve düzeni bozduğu için uygulanmamaktadır.

Kültür şoku göçmen grubunun yabancı bir ülkeye giderek kendi öz kültürünün tehlikede olduğunu hissetmesi üzerine ortaya çıkan sorunlar olarak adlandırılmaktadır. Organize olamamak ve yetersiz maddi durumda bu süreci tetiklemektedir (Yalçın,2002). Kültürel mesafenin artmasında yer alan faktörler içerisinde iklim, konutların yapısı gibi çevresel etmenler bulunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998). Kültür şokunun devam etmesi bireyin olası sağlık sıkıntıları yaşamasına da sebebiyet verebilmektedir.

2.2.4.Kültürleşme Süreci

Çok kültürlü yaşayan toplumların kültürlerinden birey ve grupların ilişkileri sonucunda etkileşimlerinin maddi manevi öğelerinde meydana gelen değişimler kültürleşme süreci olarak adlandırılmaktadır (Güvenç, 1993). Bireylerin kültürleşme sürecinde nereden

geldikleri ve geldikleri toplumun özellikleri etkili olmaktadır; çünkü bireyler içinde buldukları toplumların değer, kültür ve sosyal sistemler gibi durumsal faktörlerin etkisiyle şekillenmektedirler (Aliyev ve Öğülmüş, 2016). Kültürleşme süreci köyden kente ya da üniversite eğitimi için şehir değiştiren bireylerde bile gözlenirken bir başka ülkeden gelen bireylerde yaşanmaması kaçınılmazdır (Gökkyer, 2017). Karşı kültür ile ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılarak sıkıntılı olan kültürleşme süreci yumuşatılmış bir şekilde de tamamlanabilir (Sam ve Berry, 1995). Kültürleşme de karşılıklı bir etkileşim söz konusu olduğu için bilgilendirmeler hem misafir olan hem de ev sahibi olan kültür için geçerli olmalıdır. Bireyler hayatları boyunca farklı kültürel ortamlara sürekli olarak dahil oldukları için bu değişim süreci sürekli olarak yaşanmaya devam edecektir (Şeker, 2005).

2.3.Kültürleşme Stratejileri ve Süreç

Günümüzde çeşitli sebeplerden kaynaklanan göçler sebebiyle birçok toplum farklı kültürlerle birlikte yaşamaktadır. Farklı kültürlerin beraber yaşaması sonucunda; çok kültürlü, çok gruplu toplulukların oluşumu bize kültürün tekil, değişmez, herkes için aynı olamayacağını göstermektedir (Rudmin, 2009). Çoklu grupların birlikte yaşamanın sonucunda gruplar arasındaki ekonomik, sosyal ya da politik sebeplerden kaynaklı olarak; etnik, kültürleşme, azınlık, bütünleşme gibi sosyal bilimlere ilgilendiren yeni terimler ortaya çıkmaya başlamaktadır (Berry ve Sam, 1997).

İnsanlar doğdukları, yaşadıkları kültürden farklı bir kültüre geçtikleri zaman yeni kültürün dili, dini, davranış şekilleri gibi bazı özellikleri benimsemekte ya da yeni kültüre ait bu özellikleri reddetmektedir. Ancak bunun tam olarak ne ölçüde ve nasıl olduğu ve birey için sonuçlarının ne olduğu bu kadar basit değildir (Sam ve Berry, 2010).

Toplumların çok kültürlü olması ile birlikte, çok kültürlü topluluklar ile ilgili yapılan kültürleşme çalışmaları ilk başlarda tek boyutlu olmuştur. İlk çalışmalar sonucunda ortaya koyulan genel görüş ise yeni bir kültürü benimseyen insan sayısı arttıkça özgün kültürü devam ettiren insanların sayısının azalmakta olduğudur (La Fromboise, Coleman ve Gerton, 1993). Ya da başka bir ifade ile iki kültürlülük karşılıklı olarak dışlayıcıdır ve bu her iki kültürün devamı da gelecek için sorun yaratmaktadır, bunun sonucunda da bir gruba zorunlu olarak asimilasyon yolu görünmektedir (Johnston, 1976) şeklinde düşünceler ortaya konulmuştur.

Yapılan çalışmalara göre bireylere asimilasyon ile ilgili olarak iki farklı seçenek sunulduğu gözlenmektedir: Bunlar; İngilizliğe uygunluk ve eritme potasıdır. İngilizliğe uygunluktaki temel amaç İngiliz kültürünün Amerika’da yayılmasını sağlamaktır (Yalçın Gezici, 2002). İngilizliğe uygunluğa göre kişilerin kendi kültürünü koruması ve yeni kültüre uyum sağlaması arasında negatif bir korelasyon bulunmaktadır (Gordon, 1964). Eritme potasında amaç ise var olan fakat baskın olmayan kültürün bireylerinin farklılıklarının yok edilmesidir (Yalçın Gezici, 2002). Bu düşüncelere göre bireyler yeni gittikleri toplumlarda istemeseler bile asimilasyon tercihini seçmektedirler. Bu düşünceler ile araştırmalar uzun yıllar devam etse de göçmelerin farklı kültürlenme şekillerini açıklamada yetersiz kalmıştır (Zafer Bilge, 2016). Ayrıca bugüne kadar kullanılan tek strateji asimilasyon olmuş olsaydı bugün var olan birçok farklı kültürün varlığını devam ettirmesi çok zor olabilecekti (Berry, 2005) şeklindeki düşünceler ile asimilasyonun tek tercih olmadığı ortaya koyulmuştur. Asimilasyonun yerine bütünleşmenin tek tercih olduğunu düşünen Greeley; kültürel şok, organize olma ve kimlik bilinci geliştirme, elitlerin asimilasyonu, militanlık, kendinden nefret ve anti- militanlık ve uyumun başlaması olarak 6 aşama ile kültürel entegrasyon modelini ortaya koymuş ve savunmuştur (Gezici-Yalçın, 2002).

Ardından yapılan bazı çalışmalar da bu tezlerin aksini ortaya koyan bulgular elde edilmiştir. Bunun sonucunda da tek boyutlu araştırmaların yetersiz olduğu düşünülmüş ve çok kültürlü-çok boyutlu araştırmaların sayısı artmaya başlamıştır. Başka bir deyişle bir yere göç etmiş olan tüm göçmenlerin asimile olmadıkları farklı kültürlenme tercihlerini tercih ettikleri de saptanmıştır (Olzak, 1983). Kültürler ile ilgili çok boyutlu olarak ilk araştırmalar ikinci dünya savaşından sonra ve 1970’li yılların başlarında yapılmaya başlamış olsa da çalışmalar 1980’li yıllardan itibaren hız kazanmaya başlamıştır (Segall, Lonner ve Berry, 1998).

Yüzyıllardır süregelen ve son yıllarda artarak devam eden bu göç hareketliliği sonucunda çok kültürlülük, çift kültürlülük, entegrasyon, marjinalizasyon, küreselleşme, kültürleşme stresi gibi kavramlarda literatüre girmeye başlamıştır. Literatüre kazanımları ve göç ile gelen bireylerin tek kültürlenme tercihlerinin olmadığına anlaşılması ile birlikte kültürlenmeyle ilgili kavramların iki boyutlu ve iki yönlü olarak ele alma imkânı sağlanmıştır. Bu karmaşık ve çok boyutlu yapının anlaşılması için kültürlenme grupları ve kültürlenme stratejileri ortaya konmuştur (Şeker, 2006). Bu stratejileri, gruplandırılmalarını ve boyutlarını inceleyeceğiz.

Güncel araştırmalarda asimilasyon kavramı yerine kültürleşme kavramının kullanıyor olma sebebi temas halindeki kültürel grupların birbirleri üzerinde karşılıklı etkilerinin olduğunun kabul edilmesidir (Berry, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis ve Sam, 2015). İki yönlü ve iki boyutlu görüşe göre: İnsanlara baskın kültürü benimsetmeye yönelik zorunluluk bulunmamaktadır. Bunun yerine birey başka kültürlenme stratejileri benimseyerek de baskın kültür içerisinde yerini tanımlayabilir. Birey baskın kültürle birlikte kendi kültürünü de sürdürebilir, her iki kültürü de reddedebilir, baskın kültürü benimsemeyerek kendi kültürünü sürdürebilir ya da kendi orijinal kültürünü reddederek baskın kültürü benimseyebilmektedir.

2.3.1.Kültürlenme Grupları

Dünya üzerindeki bazı toplumlar uzun zamandır farklı kültürlerle birlikte yaşamakta, bazılarıysa neredeyse her gün yenisi meydana gelen insan hareketleri sonucunda çok kültürlü olmaktadır. Çok kültürlü toplumlar, göç sonucunda farklı kültürlerin güç olarak birbirlerine eşit olmayan alt gruplardan oluşması ile meydana gelmektedir (Berry, 1998).

Çok kültürlü olan topluluklar içerisinde pek çok türde alt kültürel grup bulunabilmektedir. Bunun temel sebebi; gönüllük, hareketlilik ve kalıcılık faktörleridir (Berry and Sam, 1997).

Tablo 1: Kültürlenme grupları (Berry ve Sam, 1997).

Yer Değişirme/hareketlilik	İlişkide Bulunma İsteği	
	Yerleşik Bireyler	Gönüllü Olarak
	Etno-kültürel gruplar	Yerliler
Göçebe Bireyler (Kalıcı/Geçici)	Göçmenler Konuklar	Mülteciler Sığınmacılar

(Berry ve Sam, 1997).

Tablo incelendiği zaman, göçmen ve konuk olan bireylerin kültürlenmeye gönüllü oldukları görülürken aynı durum mülteciler ve sığınmacılar için söylenememektedir. Kültür grupları ile etkileşim isteksizliğin altında yerliler ve mültecilerin zorunlu olarak yer değişikliği yapmış olmaları yer almaktadır. Etno-kültürel gruplar, göçmenler ve konukların (misafir) kültür grupları ile ilişkide bulunma isteğinin olmasının temel sebebi olarak

ikamet sahibi olma eğiliminde olmaları ve kendilerini nispeten daha kalıcı olarak görmelerdir (Berry ve Sam,1997). Etno-kültürel gruplar, bir topluma ataları çok önceki göç dalgalarıyla gelmiş, yerleştikleri toplumda ortak dil, ortak kimlik oluşturmuş ve az bile olsa orijinal kültürlerini devam ettirebilen Karayipler'deki Çin ve Hint toplulukları gibi gruplardır. (Berry ve ark., 2015).

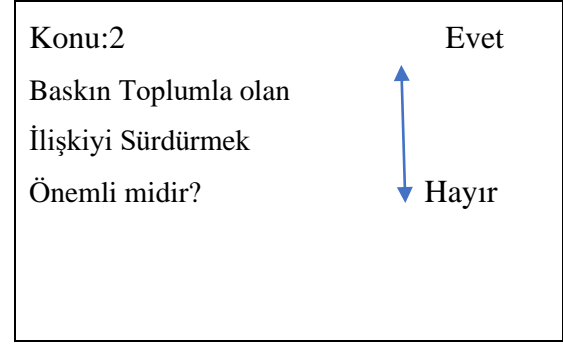
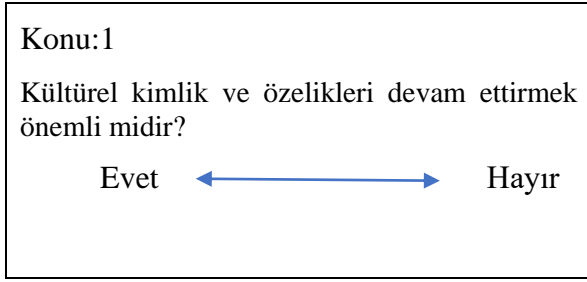
Mülteciler geçici ve gönülsüz olarak göç etmiş bireylerdir ve kültürlenme öncesinde genellikle, utandırılma, açlık, işkence, mahrumiyet gibi olumsuz deneyimler yaşamışlardır (Berry ve Sam, 1997). 2017-2018 ve 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde yapılan öğrenci görüşmelerinde öğrencilerden ve veli toplantılarında da velilerden bu ve benzeri durumlar yaşadıklarını onaylayanlar olmuştur. Ek olarak uzun süre dinlenmeden yürüme, yaralanma ve bu yaraların zamanında tedavi edilememesi sonunda oluşan komplike rahatsızlıklarda, geçici koruma altındaki Suriyelilerin göç esnasında karşılaştıkları durumlar olarak belirtilmiştir.

Göç sonucunda bireyler ve gruplar yeni bir kültüre uyum sürecinde, bireysel ve çevresel faktörlere dayalı olarak farklı tutum ve davranışlar geliştirirler (Şeker, 2006). Bu bireylerin ve grupların kültürlenme sürecinde tercih ettikleri kültürlenme stratejileri inceleyeceğiz.

3.2.Kültürlenme Stratejileri

Her birey farklı dış görünüş özelliklerine sahip olduğu gibi farklı bilişsel, duyuşsal özelliklere de sahiptir. Bu farklılıklar bireyin hayatında ki tüm alanlarda karar verme, yaşam şekli gibi tercihlerini etkilemektedir. Kültürlenme stratejileri; bireylerin temasta oldukları iki kültür ile nasıl yaşamayı tercih ettiklerini çeşitli yollarla ifade etmeleridir (Berry ve Sabatier, 2011). Bu farklılıklar sonucunda yapılan seçimlere göre bireyler kendileri için kültürlenme stratejileri tercih etmektedirler.

Bireyler ve gruplar kültürlenme stratejisi tercih etmeye başladıkları zaman kendilerine ben kimin ve ben hangi gruba aitim gibi sorular sormaya başlarlar (Berry, 1997). Bu iki soru bireylerin neden ve nasıl sosyal grupların parçaları şeklinde tanımlanmış olduklarını işaret ederek (Sam ve Berry, 2010) kültürlenme tercihlerinin ve toplumsal kimlik kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Şekil 1: Tercih edilen kültürlenme stratejileri (Berry, 1997).

Çok kültürlü toplumların neredeyse tamamında, kültürel gruplar ve onların üyeleri, yaşamlarının her alanında ve anında kültürlenme ile karşı karşıyadır. Yukarıda ki tabloda da görüldüğü üzere bireylerin nasıl kültürleneceklerine bireye iki temel soru sorularak ve bu sorulara verilen cevaplara göre dört farklı kültürlenme stratejisi olarak ortaya atılmıştır (Berry, 1998). İlk soru kültürel kimlik ve özellikleri devam ettirmek önemli midir şeklindedir, ikinci soru ise baskın toplumla olan ilişkiyi sürdürmek önemli midir? (Berry, 1997). Kültürlenme stratejisi tercih edecek birey bu sorulara verdiği yanıtla göre bir tercih oluşturmaktadır.

Yukarıdaki tabloda sorulan iki soru yanıtına göre tercih edilen kültürlenme çeşidi olarak bütünleşme (entegrasyon), asimilasyon, marjinalleşme ve ayrılma stratejileri görülmektedir.

Entegrasyon (Bütünleşme): İki kültürlü yol olarak tanımlanan entegrasyonda hem miras kültürü koruma hem de yeni kültüre katılma arzusu vardır ve diğer kültürlenme tercihlerine göre toplumlarla daha iç içe olması sebebiyle, daha olumlu olduğunun sonucuna varılmaktadır (Berry ve Sabatier, 2011). Yani bireyde kendi kültürüne ait değerleri koruma isteği varken aynı zamanda baskın kültürün unsurlarını benimsemek ve öğrenmek de aynı derecede önemlidir (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015). Entegrasyon kültürlenme stratejisini tercih eden bireyler çevreye güvenerek yeni kültürü keşfetmeye çalışırlar ve duygusal

olarak daha kararlı, girişken ve kabul edicidirler (Schmitz ve Berry, 2011). Entegrasyon stratejisi daha iyi anlatılmalı ve kabul edilmesi bazı açılardan dolayı önemlidir. Çünkü bulgulara göre entegrasyon ile kültürel uyum arasında pozitif korelasyon vardır ve uyum sürecinde bu tercihin desteklenmesi psikolojik uyumu kolaylaştırmaktadır (Berry ve Sam, 1997). Psikolojik uyumun kolay geçmesi, kültürleşme stresi gibi kültürleşme süreci boyunca bireyin karşısına çıkan istenmeyen zorlayıcı faktörleri daha kolay atlama imkanı sağlamaktadır. Kanada da yaşayan farklı göçmenler ile yapılan bir çalışmada her gruba uygun olan ölçeklerle çalışılmış ve sonucunda grupların en çok entegrasyon kültürleşme stratejisini benimsedikleri bulunmuştur (Berry, Kim, Power, Young ve Bujaki, 1989). Yapılan başka bir çalışmada bütünleşmeyi tercih eden öğrencilerin uzun dönemde sosyal etkinlik ve akran kabullerinde artış gözlenmiş, diğer kültürleşme stratejilerini tercih edenlerde ise durum neredeyse sabit kalmıştır (Brown, Baysu, Cameron, Nigbur, Rutland, Watters, Hossain, Touze ve Landau, 2013). Aykırı olarak Bileşik Krallıkta yaşayan Türklerle yapılan bir çalışmada ayrılma kültürleşme stratejisini tercih ettikleri bulunmuştur, nadiren bu tarz sonuçlar elde edilse de sıklıkla tercih edilen kültürleşme stratejisi entegrasyon olarak bulunmuştur (Sam ve Berry, 2010).

Asimilasyon: Baskın olmayan kültürün baskın kültürün içinde yok olması şeklinde değil, bireyin yabancı bir kültüre asimilasyonudur. Yani tıpkı biyoloji de ki gibi bireyin yabancı kültürü besin gibi alıp sindirmesi ve vücudunda ki besinlerle birleştiğidir (Rudmin, 2009). Asimilasyon kültürleşme stratejisinin tercih edenler için farklı sonuçları mevcuttur. Yapılan çalışmalara göre asimilasyon kültürleşme stratejisini benimseyen birey sayısı arttıkça dil kazanımı ve yeni kültürün kazanımı da artmaktadır. Asimilasyon kültürleşme stratejisi, teorik olarak yansız görünse de baskın kültür lehine olduğu düşüncesinden dolayı sıklıkla eleştirilmektedir (Berry ve Dona, 1994).

Ayrılma: Bireylerin kendi kültürlerini devam ettirme isteği ile birlikte baskın kültürü reddetmeleridir. Bu kültürleşme stratejisini tercih eden bireylerde genellikle güven eksikliği, duygusallık ve kaygıya sıklıkla rastlanmaktadır. Bireyler sosyalleşmeye karşı daha az aktiflerdir, sıklıkla davranış ve inanç sistemlerinin değiştirilmesi zor olan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır (Schmitz ve Berry, 2011).

Marjinalleşme: hem kendi kültürüne hem de baskın kültüre karşı isteksizlik ya da az miktar ilgi duymak olarak tanımlanmaktadır (Berry ve arkadaşları, 1989). Bu kültürleşme tercihi olan bireyler sıklıkla saldırgan ve güven eksikliği olan bireyler olarak anılmaktadır

(Schmitz ve Berry, 2011). Yeterli dil becerisine sahip olmayan bireyler süreçte kendilerini dış çevreye karşı kapatmaktadırlar (Ataca, 1998). Yapılan bir araştırmada bireyin düşük benlik saygısı ile marjinalleşme kültürlenme stratejisinin tercih edilmesinde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu tespit etmişlerdir (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015).

Berry'nin kültürlenme modeli ulusal ve uluslararası alan araştırmalarında kullanılsa model bazı yetersizlikleri ve eksikleri olduğu sebebi ile eleştirilmektedir. Yapılan eleştirileri geliştirerek ortaya yeni kuramlar çıkaran araştırmacılar olmuştur. Bir eleştiri, çalışmalar da göçmenlerin kişilik özelliklerine yeterince yer verilmediği, göç ve kültürleşme kavramları yerine yer değiştirme ve yer değiştirme sorunları kelimelerinin sosyal bilimler için uygun olarak kullanmadığı şeklindedir ayrıca bu modelin sürecin tamamını doğru olarak yansıtmadığı düşünülmektedir (Lazarus, 1997). Eleştirinin devamında ise çalışmaların daha stresli ve klinik olarak daha faydalı, tanımlayıcı ve analitik bir odaklanma sunan duygulardan başlaması gerektiğini savunmaktadır (Lazarus, 1993). Başka bir eleştiri kültürleşme ve uyum için teorik kuram geliştiren bir araştırma da göç veren ülke özelliklerinin bilinmesi ve daha doğru bilgi elde etmek için daha fazla göçmenle çalışılmalıdır şeklinde sunulmuştur (Berry, 1997). Diğer bir eleştiri ise kültürlenme tercihi stratejilerinin yenilikçi olsa da ölçüm noktasında problemlerin devam ettiği, baskın kültür ve göç ile gelen kültür arasındaki ilişkilere yeterince dikkat edilmediği ayrıca bazı tanımların da yeterince net olarak açıklanmadığı şeklindedir (Van Oudehoven, Ward ve Masgoret, 2006). Dahası kültürlenme çok geniş ve zengin bir kavramdır, Berry'nin kültürlenme kuramı bu zenginliği basite indirgemektedir ve kültürlenme stratejilerinin incelenme şekilleri de sıkıntılıdır (Rudmin, 2009). Berry'nin kültürlenme modelinin eksik olduğu yerler göz önüne alınarak göreceli kültürel gelişme modeli geliştirilmiştir. Modele göre gerçek ve ideal kültürlenme tercihleri vardır. Yani bireylerin gerçekten uygulanan stratejiler ve tercih ettikleri kültürlenme stratejileri arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir (Navas, Rojas, Garcia ve Pumares, 2007).

Kuram kültürlenme stratejisini hem göçmen hem de ev sahibi toplumlar için insanı grup içerisinde değil de birey olarak almış ve bireycilik stratejisini alana eklemiş ve adını etkileşimli kültürlenme modeli olarak belirlemiştir (Bourhis, Moise, Perrault ve Senecal, 1997). Berry'nin marjinalleşme stratejisini ikiye ayırarak kuralsızlık ve bireycilik kültürlenme tercihlerini modeline dahil etmiştir (Hortaçsu, 2007). Kültürlenme tutumlarını uyum ve uyumsuzluk grupları şeklinde sıralamışlardır. Bireycilik stratejisi uyum kategorisi

içerisinde yer almaktadır (Bourhis, Moise, Perrault ve Senecal, 1997). Daha bireyci olan kişilerde bu tercihin seçilmesi daha yüksek ihtimal olarak düşünülmektedir (Van Oudehoven, Ward ve Masgoret, 2006). Kuramın Japon ve Amerikalı çalışan ilişkilerinin kültürlenme strateji tercihlerini çok başarılı şekilde yordadığı tespit edilmiştir (Komisarof, 2009). Kurama daha sonra dönüşümlü-bütünleşme kültürlenme tercihi eklenerek güncellenmiştir (Akfirat ve Yangın, 2018). Yani geliştirilen etkileşimli kültürlenme modeli göçmenlerin gerçek seçim ve ideal seçimleri arasındaki ilişkileri inceleyerek genişletilmiş görece kültürleşme modelini ortaya koymaktadır (Navas, 2007). Etkileşimli kültürlenme modeli dahilinde bazı çalışmalar yapılmıştır ve sonuçlar kısmen modeli desteklese de daha net sonuçlar için çalışmaların devam edilmesi gerektiği şeklinde bulgular elde edilmiştir (Komisarof, 2009). Bu eleştiriler ve yapılan çalışmalar sonucunda Berry göçmen ve ev sahibi tutumları birbirini etkiler şeklinde ikinci bir kültürlenme modeli ortaya koymuştur (Hortaçsu, 2007).

2.3.3.Kültürlenme Süreci ve Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler

Bireylerin kültürlenme stratejisi için seçecekleri kültürlenme; grup ve bireysel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Berry, 1997). Bu çerçevenin oluşturulmasının temel amacı kültürlenmenin karmaşıklığını gidererek kültürlenmeyi etkileyen temel faktörlerin daha belirgin şekilde gösterilmeye çalışılmasıdır (Berry, 1992). Kültürlenme stratejisinde etkili olan bireysel faktörler sadece yaş, eğitim, cinsiyet, meslek ve ülkeyi terk etme sebepleri değil, daha karmaşık ve fazladır.

Tablo 2. Kültürlenme ve uyum sürecini etkileyen birey düzeyindeki faktörler (Berry ve Sam, 1997).

	Belirli Özellikler
Davranışsal Özellikler	Kültürel Öğrenme: yeme alışkanlığı, dil Kültür aktırma: cinsiyet tutumları Kültür çatışması: gruplar arası zorluklar
Kültürlenme Bağlı Stres	Problem Değeri Stresörler Stres Fenomeni (Psikolojik- somatik ve anksiyete)
Psikopatoloji	Problemler

	Bunalımlar Patolojik Fenomenler (Depresyon, Şizofreni)
Psikolojik Uyum	Benlik Saygısı Kimlik Sağlamlığı İyi Olma/ Doyum
Sosyo-Kültürel Uyum	Kültürel Bilgi Kişiler Arası ve Gruplar Arası İlişkiler Aile ve Toplum İlişkileri

Tabloya göre bireylerin kültürlenme ve uyum sürecini etkileyen faktörler listelenmiştir. Buna göre bir bireyin davranışsal özellik kazanımında; kültürel öğrenme, kültür aktırması ve kültür çatışması etkili olmaktadır. Aynı şekilde; kültürlenmeye bağlı stres, psikopatoloji, psikolojik uyum ve sosyo-kültürel uyum da kültür ve uyum sürecini etkileyen bireysel faktörler içerisinde açıklanabilmektedir. Diğer maddelerde aynı şekilde gruplanmaktadır.

Kültürlenme stratejisinin seçilmesinde yalnızca bireysel faktörler etkili değildir aynı zamanda grup düzeyinde etkili olan etmenlerde bulunmaktadır. Aşağıdaki tablo incelenirse bireylerin kültürlenme ve uyum süreçlerini etkileyen grup düzeyinde; toplumsal kök, toplumsal yerleşim, grup kültürlenmesi, kültürlenme öncesi faktörler ve kültürlenme sonrası faktörler kültürlenme stratejisi seçiminde etkili olmaktadır. Bu faktörlerde kendi içerisinde farklı gruplara ayrılmaktadır.

Tablo 3. Kültürlenme ve uyum sürecini etkileyen grup düzeyindeki faktörler (Berry ve Sam, 1997).

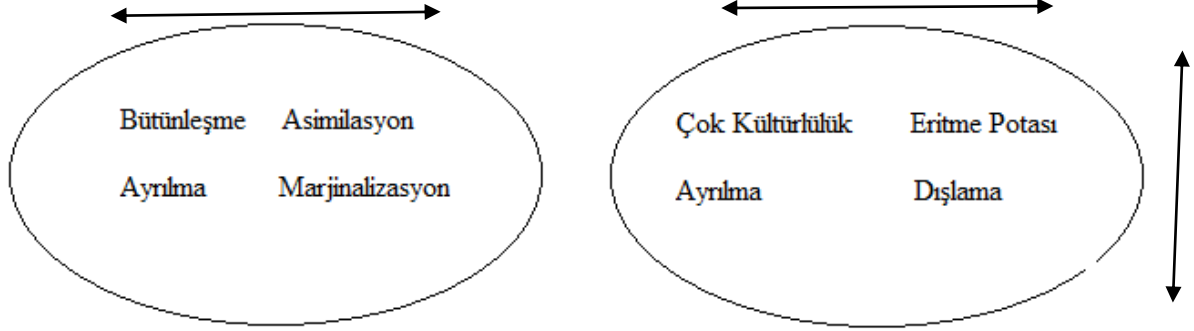
Toplumsal Kök	Demografik özellikler: nüfus artışı Politik Durum: iç savaş, karışıklık Ekonomik Durum: yoksulluk, açlık, işsizlik Etnografik Özellikler: dil, din
Toplumsal Yerleşim	Göç tarihi (yeni- eski), göçe karşı izlenen politikalar, belirli gruplara karşı politikalar, sosyal destek.
Grup Kültürlenmesi	Kültürlenmiş grup için: Fiziksel: kırdan kente ya da tam tersi Biyolojik: yetersiz beslenme, hastalık Ekonomik: statü kaybı Sosyal: dışlanma, izolasyon

	Kültürel: Giyim, dil
Kültürlenme Öncesi Faktörler	Demografik: yaş, cinsiyet, eğitim Kültürel: dil, din Ekonomi: statü Kişisel: sağlık Güç Motivasyonu: itme- çekme Beklentiler: abartma, gerçekçi
Kültürlenme Sonrası Faktörler	Kültürlenme Stratejileri: asimilasyon v.d. İlişki/ Katılım Kültürel Süreklilik Sosyal Destek Baş etme Stratejileri Önyargı ve Ayrım

Ayrıca ülkeler arası mevcut ve tarihi ilişkiler, göçmen politikaları gibi faktörlerde tercih edilecek olan kültürlenme stratejilerini etkilemektedir (Berry, 2005). Kültürlenme stratejileri bulunulan yere göre de farklılık gösterebilmektedir. Ev, aile gibi daha özel alanlarda benimsenen strateji; iş, kamusal alanlarda tercih edilen stratejiden farklı olabilmektedir (Berry ve Sam, 1997). Avusturya da yapılan bir araştırma sonucuna göre burada yaşayan Türk göçmenlerin okul gibi kamu alanlarında entegrasyon kültürlenme stratejisini tercih ederlerken farklı alanlarda farklı kültürlenme tercihlerinin olduğu tespit edilmiştir (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015).

Bireylerin ve ait oldukları grupların kültürlenme tercihleri çoğu zaman nüfusun artışı ve toplumlarda daha fazla kültürel çeşitliliğe karşı baskın olan toplumun tepkilerinden de (politika, önyargı, ayrımcılık) etkilenerek şekillenmektedir (Berry ve ark, 2015).

Soru 1: Mirasın, kültürün ve kimliğin sürdürülmesi Soru2: gruplar arası incelenen ilişkiler

Etno-kültürel grupların stratejileri

Daha Geniş Grupların Stratejileri

Şekil.2.Etno-kültürel gruplar ve daha geniş toplumlarda kültürlenme stratejileri (Berry, 2005).

Etno-kültürel gruplar için kültürlenme stratejileri bütünleşme, asimilasyon ayrılma ve marjinalleşmedir. Daha geniş gruplar için strateji seçenekleri içerisinde; çok kültürlülük, eritme potası, tecrit ve dışlama da yer almaktadır (Berry, 2005). Bu ikinci kültürlenme stratejisi yapılan eleştiriler ve araştırmalar sonucunda şekillenmiştir. Tablodan görüldüğü gibi her iki topluma ait tutum ve davranışlar birbirinin kültürlenme stratejilerini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Hortaçsu, 2012). Bu ikinci kültürlenme modeline, hem psikolojik ve sosyo-kültürel hem de etnik ilişkiler alanının temel kavramları dahil edilmiştir (Berry, 2005). Bireylerin kültürlenme tercihleri kültürlerini koruma ve ev sahibi toplumla ilişki kurma eğilimlerinden etkilenmektedir. Kalıp yargıları, önyargıları ve etnik bakış açıları ise ev sahibi toplumun çok kültürlülüğe bakış açısını etkilemektedir (Hortaçsu, 2012). İkili kimlikli bir bütünlük kazanımı olabilmesi için göç ile gelen ülkede göç etmiş bireylerin zorlayıcı olmadan olumlu deneyimler yaşamaları gerekmektedir (Tanhan, 2017).

Yukarıdaki şekle göre bireyin entegrasyon tutumunu seçebilmesi için içinde bulunulan baskın kültürün; kültürel farklılıklara saygılı, açık ve hoşgörülü olması (Berry, 1991) yani entegrasyonun tercihinin benimsenebilmesi için her iki toplum arasında karşılıklı bir uzlaşmaya varması gerekmektedir (Berry, 2005). Göçmen bireyler için baskın kültüre katılmaktan dışlandıkları zaman psikolojik uyum elverişli ve kabul edilebilir bir seçenek olmaktan çıkmaktadır (Mesquita, De Leersnyder ve Jasini, 2017).

Kültürleşme çift taraflı, dinamik bir yapıya sahip olduğu için kültürleşme süreci, azınlık grubun istekleri kadar ev sahibi kültürün beklenti ve tercihlerinden de etkilenmektedir. Bu etkilenme, üçüncü bir boyut olarak ev sahibi toplumu da etkilemektedir (Akfirat ve Yangın, 2018). Bu değişim süreci kültürel örüntülerde farklılıklara yol açan sosyal olaylar olarak adlandırılmaktadır (Redfield, Linton ve Herskovits, 1936). Daha önceki yapılan çalışmalarda da ülkedekilerin uyum süreçlerinin tam olarak anlaşılabilmesi için kültürlenme tercihlerinin tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir ve bu sebeple ülkedeki göçmenlerin uyum süreçlerinin anlaşılması amacıyla kültürlenme ölçümlerinin yapılması gerektiği düşünülmektedir (Kim, Laroche, Tomiuk, 2001).

Grupların kültürlenme stratejilerini etkileyen değişkenlerin bilinmesi baskın grubun olumlu politikalar geliştirmesine yardımcı olacaktır. Bu sayede devletlerin kültürlenme stratejileri belirlenebilir, gerekiyorsa geleceğe yönelik plan program strateji geliştirilebilir. Ülke stratejisine göre olumlu ya da olumsuz kabul edilen bir kültürlenme stratejisi tercih edilebilmektedir. Ülkenin belirlediği stratejiden kaynaklı olarak birey farklı bir tutum sergilemek istemesine rağmen asimilasyon tercihinin maruz bırakılabilir (Berry ve Kalin, 1995). Türkiye’de geçici koruma altına alınan Suriyeli bireyler için entegrasyon stratejisi tercih edilmektedir. Eğitimde öğrenciler için PIKTES (Project on Promoting the Integration of Syrian Children into Turkish Education System) projesi benimsenmektedir. Yani Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonun Desteklenmesi Projesi ile entegrasyon kültürlenme tercihi benimsenmektedir (MEB, 2019). Bu tercihin benimsenmiş olması çok önemlidir, çünkü mültecilerin ve göçmenlerin kültürlenme sürecinde daha fazla zorluk yaşadıkları için psikolojik olarak da risk taşıdıkları bilinmektedir (Berry, 1998).

Kültürlenme süreci psikolojik ve sosyolojik olarak birçok bileşeni olan bir süreçtir (Karataş ve Baloğlu, 2018). Bu süreç fiziksel, ekonomik ve sosyal tüm değişim türlerini kapsamaktadır (Redfield, 1936). Kültürlenme sürecinin ardından yapılan tercihle birlikte bireyde uyum gözlenmektedir. Bir toplumda kültürleşme grup düzeyinde ve bireyin psikolojisinde meydana gelen kültürlenme olarak iki farklı düzeyde gerçekleşebilmektedir (Zafer-Bilge, 2016). Uyum; yaşam doyumu, mutluluk ile ilgili olursa psikolojik, yerleşilen kültürün dilini, yaşam koşullarını öğrenmek şeklinde olursa sosyal uyum, grupların zamanla yapılarını ve işleyiş biçimlerini değiştirmeleri ise grup düzeyinde olursa sosyokültürel uyum olarak adlandırılmaktadır (Hortaçsu, 2012). Kültürlenme hem birey

hem de birey üstü bir süreçtir. Birey için yeni pratikler, davranışlar ve bilişsel şema oluşturma olarak olurken, birey üstü seviyede kültürün değişimi olarak ele alınabilmektedir (Gezici-Yalçın, 2017).

Yapılan bir çalışmada geçici koruma altında olan Suriyelilerin Türklerle iletişimlerini olumlu algılasalar da Türklerin Suriyelilere karşı önyargılı oldukları tespit edilmiştir (Baritci, 2017). Bu bulgu her iki toplum içinde benimsenecek olan kültürlenme stratejilerini etkileyecektir. Araştırma sonuçlarına göre olumsuz olduğu kabul edilen marjinalleşme ve ayrılma gibi kültürlenme stratejilerinin benimsenmesi göçmen grupları arasında statü kaybına ya da algılanan ayrımcılığa karşı gösterilen bir tepki olarak ortaya çıkabilmektedir (Baysu ve Phalet, 2014).

Uyum yeni bir dili öğrenme, hayatına ve sosyal ilişkilerini ona göre düzenleme olarak adlandırılmaktadır (Berry, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis ve Sam, 2015). Birey uyum sürecini atlatıp olumlu ya da olumsuz bir strateji tercih edene kadar sosyal olarak kendini kabul eden bir sosyal çevre arayışındadır. Bu sebeple uyum sürecinde bireyler bazı zorluklar çekmektedir (Brown, Baysu, Cameron, Nigbur, Rutland, Watters, Hossain, Touze ve Landau, 2013). Bir bireyin yeni kültüre uyumu, bulunduğu sosyal çevre ile etkileşime geçmesi doğrultusunda gerçekleşmektedir, bu etkileşim ise toplum içerisinde ilişkiler kurmaya yarayan dil öğrenimi ile olmaktadır (Berry ve ark, 2015). Bu uyum ve adaptasyon süreci sonucunda bireyde psikolojik ve sosyo-kültürel uyum olarak gözlenmektedir. Bireyin tatmin düzeyi duygusal ve psikolojik olarak iyi olma hali psikolojik, okul başarısı, kamusal alanlardaki edinimler ve yeterlilikler sosyo-kültürel uyum olarak kabul edilmektedir (Berry ve ark, 2015). Ayrıca uyum ve dil arasındaki ilişki ile ilgili olarak Kanada da yaşayan Asyalı göçmelerin dil yeterlilikleri incelenmiş ve dil yeterliliği arttıkça bireylerin uyumlarının kolaylaşmış olduğu ve depresif belirtilerin azaldığı tespit edilmiştir (Beiser ve Hou, 2001). Yapılan çalışmalara göre çift kültürlülüğün de uyumu kolaylaştırdığı tespit edilmiştir (Güngör, 2008).

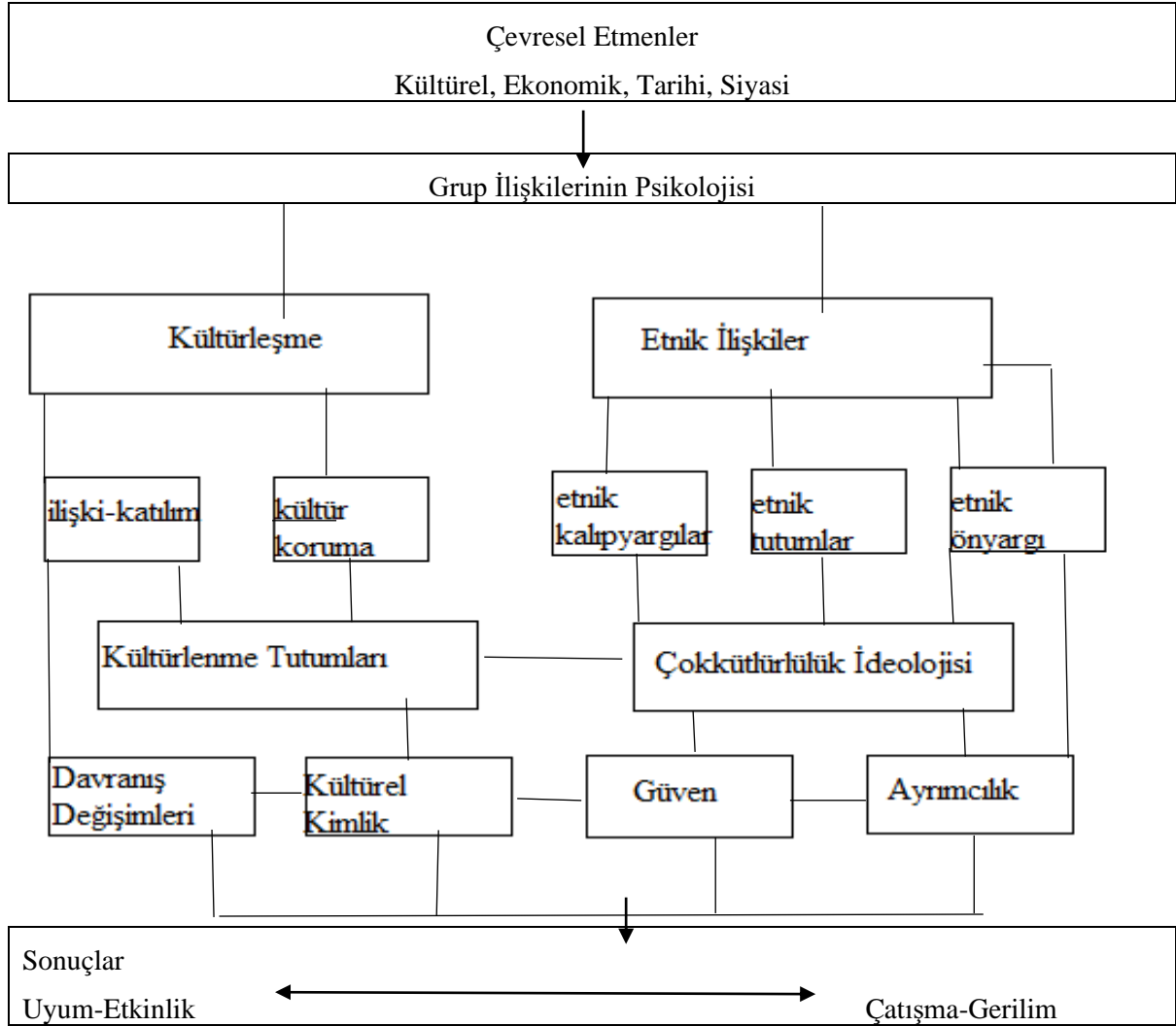
Göç sonrasında uyum ile ilgili çalışmalarda çok farklı sonuçlar elde edilmiştir. Uyum ile ilgili, çocukların yeni kültürü benimsemeye daha çok meyilli oldukları tespit edilmiştir, birinci ve ikinci kuşak çocuklarda da kültürlenme tutumları arasında farklılar tespit edilmiştir (Hortaçsu, 2012). Kanada da yaşayan Yunanlı çocuklarda yapılan araştırmada ise birinci kuşağın ikinci kuşağa göre daha fazla ayrılma stratejisi benimsedikleri tespit edilmiştir (Georgas, Berry, Shaw, Christakopoulou ve Mylonas, 1996). Sovyetler

birliğinden Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiş Yahudi ailelerin ergenlik döneminde olan çocukları ile yapılan araştırmadaysa çocukların hem Amerikan hem de Rus kültürünü benimsedikleri tespit edilmiştir (Birman, 2006). Farklı bir araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre göçmenler hem geride bıraktıkları hem de yeni geldikleri kültürden olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmektedir ancak genellikle uyum sonucunda her iki kültürden de biraz olan üçünü bir kültür benimsenmektedir (Nancy, 1997). Araştırmalar sonucunda teoride her iki kültüründe birbirini aynı derecede etkilediği düşünülse de uygulamada bir kültürün daha baskın eğilim gösterdiği görülmektedir (Berry ve ark, 2015).

Göç alan toplumların ve göçle gelen grupların birbirleri hakkındaki algıları tutum ve davranışları uyumu olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Gezici- Yalçın, 2017). Tüm kültürel grupların kültürlenme süreçleri yeni gelinen ortamdaki kültüre ilk temas ile başlamakta yaşantılara anlam yükleme ve baş etme yöntemleri ile devam etmektedir. Bu süreç tamamlandığı zaman uyum gerçekleşmiş olmaktadır (Bektaş, 2004). Uyumun gerçekleşmesi uyumsuzluk tercihi ile de olabilmektedir (Sam ve Berry, 1995).

Yapılan bazı araştırmalara göre bireyin grup düzeyinde uyumunu etkileyen faktörlerin içerisinde terk edilen yer ve yerleşilen yer arasındaki özelliklerin yer aldığı bulunmuştur (Berry, 1997). Bu grup düzeyindeki uyumu kültürel uzaklık faktörünün de etkilediği tespit edilmiştir (Hortaçsu, 2007). Her bireyin kültürlenme sürecinden aynı oranda etkileşime katılması mümkün değildir (Berry ve ark, 2015). Bireyin seçtiği kültürlenme tercihi stratejisi kişilik özelliklerinden, geldiği ülkedeki konumundan ve yerleştiği ülkedeki konumunu kabul görme gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Hortaçsu, 2012). Kültüre özgü becerilerin kazanılması; orijinal kültür ile yeni kültür arasındaki benzerlik ne kadar fazlası ise o kadar kolay ve hızlı olur. Mesafe arttıkça da uyum o kadar zor ve yavaş gerçekleşmektedir (Berry ve Ataca, 2002). Psikolojik olarak süreç sonucunda ulaşılan uyum kişinin yaşam doyumu, mutluluğu ve kendisinden memnun olmasından oluşurken (Hortaçsu, 2007), sosyo-kültürel uyum göç ile gelen kişinin topluma ait yaşam biçimleri dilini ve çalışma koşullarını öğrenmesi sonucunda oluşmaktadır (Berry, 1997).

Tablo 4. Berry'nin İkinci Kültürlenme Modeli

(Berry,2005).

Tabloya göre kültürlenme için göçmenler, etnik ilişkilere ev sahibi bakışı ile bakmakta ve kültürlenmenin uzak ve yakın çevresel etmenlerden etkilendiğini belirtmektedir Berry bu güncel kültürlenme kuramı ile ilişkilerin geçmişten de etkilenmiş olabileceğini kabul etmektedir (Berry, 2005). Tabloda yer alan bazı maddelerden yola çıkarak yeni kültürel uyum modelinin toplumsal kimlik kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) ile yakından ilişkili olduğu gözlemlenmektedir.

Ayrıca kültürleşme ile ilgili araştırmalar çizgisi kültürel kimliğe odaklanmaktadır ve bu kültürel kimlik de sosyal kimlik teorisine dayanmaktadır (Tajfel ve Turner, 1979). Kimlik tanımları kültürlenme tutumlarından, kültürlenme tutumları da kimlik tanımlarından etkilenmektedir yani aralarında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Göçmen gruplar ve ev sahibi gruplar arasında konum farklılıkları ve çıkar çatışmaları gibi konulardan kaynaklı

olarak kültürleşme alan çalışmaları toplumsal kimlik kuramı kavram ve ilgileri ile de örtüşmektedir (Hortaçsu, 2012). Sonuç olarak incelediğimiz üzere kültürleşmenin çok boyutlu ve karmaşık bir yapısı vardır. Bu çok kültürlü ortamlarda farklı gruplar arasındaki ilişkiler kültürleşme kuramı ve sosyal kimlik kuramı bağlamında ele alınması çok daha fazla ve gerekli verinin sağlanması için önemlidir (Şeker ve Sirkeci, 2014). Bu sebeple bu konunun ardından sosyal kimlik kuramı ile ilgili literatür taraması yapılmıştır.

2.4.Sosyal Kimlik Kuramı (Toplumsal Kimlik Kuramı)

Grup, iki ya da daha fazla kişinin karşılıklı etkileşimde bulunduğu ve belirli amaçları gerçekleştirmek için bir araya geldiği topluluklar olarak tanımlanmaktadır (Kırel,2011). Bazı sosyal psikologlar ise grup için en az üç kişi olmalıdır çünkü iki kişiden oluşan ikili olarak adlandırılmaktadır şeklinde düşünmektedirler (Aronson, Wilson ve Akert, 2017). Gruplamalar farklı farklı da olsa grup tanımlarında en çok kullanılan ayırt etme şekli erkek ve kadın olarak yapılmaktadır (Obst ve White, 2005). Yaşam boyunca insanlar kendilerini çeşitli sosyal gruplara ait hissetmektedirler. Gruplara dahil olan bireyler; üye sayıları, güdülenmeleri, düşünceleri, normları ve aldıkları kararlar gibi özellikler sebebiyle de birbirlerinden farklı olarak gruplanmaktadır (Hortaçsu, 2012). Bir gruba, bir birey dahil edilirken bireylerin yeni kişi hakkında ilk soruları ‘sever miyim?’ değil, ‘kim?’ sorusu olmaktadır (Tajfel, 1982). Bir bireyin bulunduğu gruptaki algıladığı sosyal durum ve saygınlık, üye olduğu grup hakkındaki farkındalığı, olumlu-olumsuz değerlendirmeler, farkındalığa olan duygusal yatırımın kapsamı ve değerlendirme özelliklerinin tamamı ile etkileşime gireceği sayı ve grupların arttırılmasında etkili olmaktadır (Tajfel, 1978). Kişilerin kendileri ile benzer inanç, görüş ve değere sahip olan ve benzer davranışlar sergileyen kişilerle ortak özelliklerini abarttıkları görülmektedir aynı durum kendilerinden farklı değer, inanç ve davranışa sahip gruplar içinde aynı şekildedir (Demirtaş, 2002).

Gruba dahil olma ihtiyacı doğumla birlikte başlamaktadır (Aronson, Wilson ve Akert, 2017). Bireylerin bir gruba ait olma ve sosyal grup aidiyetleri zaman ve mekâna göre de değişmektedir (Meşe, 1999). Bireylerin ait oldukları gruplar hakkında iyi hissetmeleri çok önemlidir (Tajfel ve Turner, 1986). Bireylerin grup ile olan ilgisi sosyal psikolojinin ilgisini çeken konular arasında yer almaktadır (Meşe, 1999). Bu bilgiler doğrultusunda iki dünya savaşı arasında dünya üzerinde en çok araştırma konusu olan konular; gruplar ve

tutumlar ile ilgili olmuştur. Sosyal psikologların bu yoğun ilgisi sonucunda karşımıza toplumsal kimlik kuramı çıkmıştır (Jahoda, 2017). Grupların oluşması sonucunda iç gruplar için fedakarlık, işbirlikçi tutum gibi kavramlar alana girmiş ve bu sayede yeni araştırma konuları da alana kazandırılmıştır (Tajfel, 1982). Toplumsal kimlik kuramı da bireyin bir gruba üye olmasından kaynaklı olan benliği üzerinde durur ve grup davranışlarını bu bakış açısı ile açıklamaya çalışmaktadır (Şen, 2014).

Bireylerin toplum içerisindeki gruplaşma davranışlarını inceleyen tek kuram toplumsal kimlik kuramı değildir. Farklı bakış açılarına sahip araştırmacılar da grupları farklı yönlerden ele almışlar ve adlandırmışlardır. İnsanlar değiş-tokuş kuramına göre güç farklılıklarından kaynaklı çıkarlarını korumaya dayalı gruplanmaktadır ve bireyler kendi içlerinde bile güçlerini arttırmanın yollarına bakmaktadır (Tahibaut ve Kelley, 1959). Sistem kuramı olarak adlandırılan kurama göre ise gruplar açık ve döngüseldir bu sayede dışarıdan bilgi alırlar ve bu şekilde hayatta kalırlar (Hortaçsu,2007). Gruplar arası ilişkiler kuramına göre ise eşit olmayan gruplar beş dönem içerisinde incelenmektedir (Taylor ve McKirnan, 1984). Toplumsallığı dört temel biçimi kuramına göre ise gruplar; ortak paylaşım, yetke sıralaması, karşılıklı eşitlik ve piyasa fiyatından oluşur ve değişik grup türleri üzerinde durulmaktadır (Fiske, 1992). Amaç ve yapı kuramına göre ise bireylerin bazı sonuçlara ulaşabilmesi birbirlerine bağımlı olmalarından kaynaklanmaktadır. Her bir evrenin eksikliğinden kaynaklı olarak toplam beş evreden oluşmaktadır (Swanson, 1992). Sherif önyargı, ayrımcılık ve toplumsal çatışma gibi konulara gruplar arası bir bakış açısı getirmiştir ve toplumsal çatışmaların bireysel ya da kişilerarası tutumlardan değil, sosyal grupların niteliklerinin yansıması olduğunu dile getirmiştir (Demirtaş, 2002). Sherif'in bu çalışmalarından yola çıkarak 1960-1970'li yıllarda Avrupa'da sosyal psikologlar tarafından bu kavramlar tekrar gündeme getirilmeye başlanmıştır (Turner, 1975). Amacı insan davranışının toplumsal boyutunu keşfetmek olan toplumsal kimlik kuramı da bu dönemde ortaya koyulmuştur (Tajfel, 1978). Sosyal psikolojinin gruplar alt başlığı kısmında bile çok fazla sayıda kuram bulunmaktadır. Araştırma için bilgilendirme ilgili kuram ile sınırlandırılmıştır.

Sosyal Kimlik Kuramı: Kuram din ve ırk gibi büyük örnekleme olan grupların psikolojik süreçlerle ve gruplar arası çatışmalarının sonuçları ile ilgilenmektedir. Kuram Henri Tajfel ve John Turner tarafından geliştirilmiştir (Demirtaş, 2002). Kuramın bir grup sosyal psikoloğun bir araya gelen bireylerin ait oldukları grubu kayırmaları ve başka gruplarla

rekabet etmeleri için psikolojik düzeyde gerekli ve yeterli olan koşulları nelerdir, sorusu üzerine ortaya çıkmış olarak bilinmektedir (Kayaoğlu, 2011). Kuram grup üyelerini, grup süreçlerini ve gruplar arası ilişkileri ele alarak sosyal etki, uyma gibi kavramları tanımlamaya çalışmaktadır (Şen, 2017). Ayrıca sosyal değişmeye aracılık eden psikolojik süreçleri, sosyal kimlik kavramı çerçevesinde işe koşan bir gruplar arası ilişkiler kuramı olarak da tanımlanmaktadır (Kayaoğlu, 2011). Sosyal kimlik kuramı, grup üyeliğini, gruplar arası süreçleri ve gruplar arası süreçleri ele alan sosyal psikolojik bir yaklaşım olarak; uyma, sosyal etki gibi sosyal psikolojik süreçleri anlamada sıklıkla başvurulan bilgi kaynağıdır (Şen, 2014).

Sosyal kimlik kuramına göre, bir grubun kendilerini aynı kategorinin üyeleri olarak algılayarak, kendilerine ait ortak tanımda duygusal anlamda bağlılıkları bulunan grup üyelerinin değerlendirilmesi ve hakkında sosyal söz birliğine ulaşan bireyler topluluğudur (Tajfel ve Turner, 1979). Din, dil, ırk gibi sosyal referans çevresini oluşturan faktörler sosyal kimliğinde önemli unsurlarındandır (Tajfel, 1981).

Grup davranışlarından hatırlama, algı, mukayese gibi kognitif bir nitelik taşıyan sosyal kategorizasyon sonucunda iç grup dış grup şeklinde ayrılmanın grup davranışına yol açtığı bulunmuştur (Brewer, 1979). Sosyal psikolojide kullanılan minimal grup paradigması sosyal kimlik kuramının kullandığı bilimsel çalışma yöntemi olarak adlandırılabilir. Grupların yüz yüze etkileşimi, önceden var olan düşmanlıkları ve çıkar çatışması gibi olası ayrımcılığa sebep olacak durumları ortadan kaldırarak çalışma yapmayı hedeflemektedir (Tajfel, 1978). Yapılan minimal grup araştırmalarında hiçbir ortak noktası olmasa da grup bireylerinin iç grup kayırmacılığa yaptıklarını tespit etmiştir (Demirtaş, 2002). İç grup ayrımı; sosyal sınıflandırma, sosyal tanımlama ve sosyal karşılaştırma olarak üç bilişsel süreç tarafından sürdürülmektedir. İnsanların kendilerini ve başkalarını gruplara ayırdığı süreç sosyal kategorizasyondur. Sosyal sınıflandırma, bireylerin grup içi ve grup dışı gruplarını birbirinden ayırmalarına ve kendilerini grup içi üyeler olarak tanımlamasına denilmektedir. Ve son olarak, grup içi ve grup dışı algıları, kendilerini kişiselleşme için birbirleriyle karşılaştırmaya yönlendirir ve buna sosyal kıyaslama denir (Konukoğlu, 2018).

İnsanlar dünyayı daha kolay ve benzer şekilde algılama eğiliminde oldukları için insan ya da nesnelere belli özelliklere göre kategorileştirme eğilimindedirler (Meşe,1999). Sosyal kategorizasyon insanların nerede yaşadıklarına, nerede yer aldıklarına ve kim olduklarını

anlamalarına yardımcı olmaktadır (Tajfel, 1981). Sosyal kategorizasyonlar ile bireyler kendi grupları ve diğer gruplar arasında keskin sınırlar çizmeye ve ayırımın belirginleşmesine yol açmaktadır (Meşe, 1999). Sosyal kategorizasyonun sosyal çevrenin nedensel olarak anlaşılabilir bir birey hareketlerine yol göstermesi ve bireyin belirli bir toplumda yer oluşturması ve tanımlanması olarak iki temel işlevi bulunmaktadır (Tajfel, 1978). Sosyal kategorizasyon insanları bilişsel olarak ayırma işlemidir ve duygulara yer verilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Fakat sosyal kimlikte birey hem iç grubuna hem de dış grubuna karşı duygular geliştirmektedir (Kayaoğlu, 2011). Bireylerin dahil oldukları bu sosyal kategoriler bireyi diğerlerinden ayırmaktadır ve ona bir kimlik sağlayarak toplum içindeki yerini belirlemektedir (Meşe, 1999).

Üye olunan gruptan kaynaklı olarak kuram benlik kavramı üzerinde durur ve kuram bakış açısını bireyin grup üzerinden elde ettiği benlik kavramı ile açıklamaya çalışır (Şen, 2017). Bireyin kendisine ve benliğine olan saygısını koruyabilmesi içinde kendi iç grubuna daha olumlu duygular beslemesi gerekmektedir. Bu grupların olumlu kabul ettikleri davranış ve düşünceler de görecelidir. Mesela evliliğin değerli olduğunun düşünüldüğü bir grupta evlilik, bekârlığın daha değerli olduğunun düşünüldüğü bir grupta da bekârlık daha olumlu ve olması gereken bir davranış olarak kabul edilmektedir. Bireyin benlik algısı bir bakasının algılanması tarafından belirlenmekte ve diğerinin onu algılanması ile bireyin kendi benlik algısı şekillenmektedir (Meşe, 1999). Yapılan araştırmalarda bir gruba ait olan bireylerin kendi gruplarına olabilecek en karlı şekilde pay almayı amaçlarının yanında karşı grubu da olabilecek en az karlı durumda bırakma amacıyla rekabet ettikleri şeklinde sonuçlar bulunmuştur (Tajfel, 1982). Bu çalışma ile görülen sonuç biz ve onlar olarak ayrılan grupların birbirlerine karşı davranışları sosyal kategorizasyonu oluşturmada ve gruplar arası davranışı yaratmaktadır (Kayaoğlu, 2011).

Sosyal kategorizasyonda birey toplumu kendisine anlamlı gelecek şekilde bölerek düzenleme yapmaktadır (Tajfel, 1982). Sosyal kategorizasyon bilişsel bir süreçtir ve birey kendisinin dâhil olduğu grubu ya da grupları iç grup, dahilinde olmadıklarını dış grup olarak otomatik şekilde sınıflandırmaz. Örnek verilerek açıklanacak olursa öğretmenlik mesleğini yapan bir kişi bu mesleği yapmayan diğer tüm bireyleri dış grup olarak görmektedir. Daha sonra öğretmen olan kişi bu grubu cinsiyet, branş gibi gruplara da ayırabilmektedir. Bu sefer de hem öğretmen olmayan hem kendi branşından olmayan hem de farklı cinsiyette olan tüm bireyleri dış grup olarak algılayabilmektedir. Birey her an

grup ayrımı içerisinde yaşamamaktadır. Belirli anlarda, ortama bağılı olarak belirli grup üyeliğı öne çıkmaktadır (Kayaoğlu, 2011).

Kuram gruplar arası davranışları, sosyal kategorizasyon ve sosyal karşılaştırmayı içeren bilişler süreçler ve bunlarla birlikte gelişen duygusal süreçleri açıklamaktadır (Kayaoğlu, 2011). Kuram belirli bir grubun üyesi olan bireylerin kişisel kimlikleriyle ve dolayısıyla da güdülerinde, yargılamalarında ve algılamalarında ne gibi farklılıklar olacağı ile ilgilenmişlerdir (Demirtaş, 2002). Sosyal kategorizasyon süreci sonucunda bireyler kendi aralarında benzer, dış gruplar ile ayırt edici tutum ve davranışlara girmektedir (Arkonaç, 1995). Gruplar arası ayırt edicilik davranışı temelinde kendi iç grubunu olumlu algılama olduğu için hem düşük mevkili hem de yüksek mevkili gruplardan beklenen kendi grubunu olumlu algılama ve diğer gruplarda farklılıkları algılamadır (Turner, 1980). Fakat sosyal tabakalaşmanın olduğu toplumlarda yapılan bazı araştırmalarda düşük mevkili grupların yüksek mevkili gruplar lehine tarafsızlık yaptıkları tespit edilmiştir (Arkonaç, 1995). Milliyet, cinsiyet din, meslek grubu, mezhep gibi verilebilecek örnekler birer sosyal kategorizasyon örneğidir ve kendilerini bu gruplara ait hissederek bireyler aynı sosyal kategorizasyon grubunun üyesi olmaktadır. Bireylerin kendi gruplarının en iyisi olduğunu düşünme, dış gruplarla rekabet, grup içi önyargı ve tarafsızlık, ayırt edicilik, grup içi bağılılık ve stereotipi davranışlar ile gruplarına özellikler atfetmektedirler (Meşe, 1999).

Benlik nasıl bir kişi olarak kendimizi algıladığımız, var olan niteliklerimizi nasıl değerlendirdiğimiz ve çevremizdeki insanların bize karşı olan davranışlarından algıladığımız ve kendimize karşı oluşturduğumuz inançların tamamı olarak adlandırılmaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2015). Benlik kuramı Eric Erikson (1963) tarafından ortaya atılmış olan ve yaşam boyu benlik gelişiminin devam ettiğine inanılan bir gelişim sürecidir (Whitborne, Zuzclag, Elliot ve Waterman, 1992). Benlik kavramı ve toplumsal kimlik karşılıklı olarak birbirlerini belirleyip biçimlendirmektedir (Bettencourt ve Dorr, 1997). Bireyde kimlik, sınıf, milliyet ve cinsiyet kategorilerini karşılayan sosyal kimlik ve fiziksel, zihinsel özelliklerini karşılayan bireysel kimlikten oluşmaktadır (Sözen, 1991). Sosyal ve bireysel kimliği kapsayan benlik içinde bulunan ortamın özelliklerine göre bireysel ya da sosyal kimlik olarak ön plana çıkmaktadır (Turner, 1982). Sosyal kimlik kuramı kimliğe ilişkin süreçleri açıklamak ve tahmin etmek için yararlı bir çerçeve sağlamaktadır (Lalonde, 2002). Toplumsal kimlik çalışmalarında sıklıkla etnik farklılıklar dikkate alınarak araştırmalar yürütülmektedir Etnik farklılığa sahip olan bireylerin benlik

duygusu geliştirme sürecinde çevresel, bireysel faktörler neticesinde çift kültürlülük, ayrılma gibi kültürlenme stratejileri seçerek baskın kültürün içerisinde yaşamlarını devam ettirdikleri bilinmektedir (Taylor, Peplau ve Sears, 2015). Bireysel kimlik ise kişilik özelliklerinden ve bireyin başkaları ile kurduğu kendine özgü kişisel ilişkilerden türeyen benlik kavramının bir parçasıdır (Turner, 1982). Sosyal kimlik bireyin tutum, inanç ve davranış geliştirmesi konusunda bireysel kimlikten daha fazla etkili olmaktadır (Şen, 2017).

Sosyal kimlik kuramı özellikle göç ile ilgili çalışmalarında kültürlenme faktörlerini doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan değişkenlerin incelenmesini önemli olarak görmektedir (Leong ve Ward, 2011). Sosyal kimlik bireyin toplum içinde pozisyonu ve kendini tanımasını ele almaya çalışmaktadır (Meşe, 1999). Sosyal kimlik kuramı kuramsal çalışmaları bize birey-grup ilişkileri ve güç farklılıkları hakkındaki kuramsal bakış açıları hakkında bilgi vermektedir (Kağıtçıbaşı, 2014). Kuram bireylerin farklı ortamlarda sergiledikleri çeşitli davranışları açıklamaya çalışmaktadır ve bireyler için anlamlı olan grup üyelikleri, bireylerin kişisel kimlik yerine sosyal kimlikleri ile hayatlarını yaşamalarına neden olmaktadır (Meşe, 1999).

Sosyal kimlik kuramının temel görüşlerine göre insanlar önemseyip ait oldukları gruplar ve kimlikleri hakkında iyi hissetmek ve olumlu kelimeler duymak istemektedirler (Baysu ve Phalet, 2014). Fakat kimlik kavramı karmaşık ve belirsiz bir anlam olarak yorumlanmaktadır. Kimliğin belirsizlikten kurtulup belirgin hale gelmesi için iç grup-dış grup gibi süreçler de etkili olmaktadır (Verkuyten ve De Wolf, 2002). Kurama göre kişi ait olduğu grup hakkında olumsuz yargı ya da tutum ile karşılaşırsa kendisini tehdit algısı ile karşı karşıya bulmaktadır (Derks, Van Loo ve Ellemers, 2007). Dahil olunan grup ile ilgili olumlu değerlendirme, ayrıcalıklı davranma, benzer yön bulma yönünde davranışlar sergilerken, dahil olunmayan gruplar içinse olumsuz değerlendirmeler yapmaya daha yatkın olmaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2015). Bu alanda yapılan dış grupta yer aldıkları için kimlik tehdidi algısına maruz kalan bireylerin, kendi grup kimliklerini daha olumlu olarak değerlendirdikleri ve bu şartlar altında başarılı olmak için daha fazla çalıştıkları tespit edilmiştir (Derks, Van Loo ve Ellemers, 2007). Farklı bir araştırma sonucunda dış gruplardan algılanan kimlik tehdidinin düşük olduğu ortamlarda Türk bireylerin Belçika'da yüksek öğrenime devam etme şanslarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir araştırma sonucunda ise ikili kimlik çalışmalarında okuldaki

ayrımcılık deneyimlerinde iki kimliklilerin, asimile veya ayrılmış kimliklerdeki bireyler göre ayrımcılığa karşı daha savunmasız oldukları tespit edilmiştir (Baysu, Phalet, ve Brown 2011).

Sosyal kimlik kuramı gruplar arası davranışların tanımlanmasında bir çerçeve ortaya koymaya yardımcı olmaktadır ve gruplar arası ilişkiler, birey-grup arasındaki ilişkiyi açıklamak için kullanılan bir çatı niteliğindedir (Şeker ve Sirkeci, 2014). Kuram bireysel ve ilişkilerden çok grup ilişkisine ve kimliğine dikkat etmektedir (Hortaçsu, 2012). Zaten bireyler gruplar sayesinde kim olduklarını tanımlamaktadır yani gruplar sosyal kimliğimizin de önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Aronson, Wilson ve Akert, 2017).

Sosyal kimlik sıklıkla farklı kültürlerin karşılaştırılması ve sosyal karşılaştırılmaya gidilmesi sonucunda oluşmaktadır. Türk'ün Arap bir kişiden ya da İngiliz'in Fransız olan bir kişiden farklı özelliklere sahip olduğunu ifade etmesi gibi (Sözen, 1991). Yani din, dil, ırk gibi sosyal referans çevresini oluşturan faktörler de sosyal kimliğinde önemli unsurlarındandır (Tajfel, 1982). Birey kimliği ile olumlu yaşamak istediği için olumsuz bir sosyalleşme ile karşılaştığı zaman onunla yaşamak yerine, sosyal hareketlilik olarak adlandırılan kendi grubundan ayrılarak yüksek statülü bir gruba geçmek isteyebilmektedir (Kayaoğlu, 2011). Yani grup bireyin isteklerini karşılamadığı zaman veya istekleri çatıştığı zaman ait olduğu grubu değiştirmek istemektedir (Meşe, 1999). Fakat üyeliklerde grupların geçişleri çok da esnek değildir ve bireyleri farklı çözümler aramaya yönlendirmektedir (Tajfel ve Turner, 1979). Eğer toplumsal hareketlilik istenildiği gibi sonuçlanmazsa birey ya grup saadetini koruyarak ya da toplu olarak iyileşme çabaları göstererek çözüm bulmaya çalışmaktadır (Tajfel, 1978). Grup içerisinde aranan bu çözüm bireyleri üç farklı sosyal yaratıcılık stratejisi ile sosyal değişime yönlendirmektedir. Düşük statülü grup kendi lehine olacak başka bir karşılaştırma boyutu arayabilir. Daha önceden grup içerisinde olumsuz kabul edilen bir duruma olumlu anlamlar yükleme girişimlerinde bulunulabilir. Ya da kendinden daha altta olan bir grup ile kendi grubunu karşılaştırarak olumlu sosyal kimlik edinmeye çalışılabilir (Kayaoğlu, 2011).

Bireyin sosyal kimlik çerçevesinde toplumun üyeliğini kazanması sosyalleşme ve uyma ile ele alınmaktadır (Sözen, 1991). Sosyal kimlik kuramı dahilinde uyum gruba dahil olan bir bireyin kendi düşünce, inanç ve davranışların içinde bulunduğu grup normuna göre değiştirme eğilimde olması şeklinde tanımlanmaktadır (Hortaçsu, 2012). Uyma davranışını; grubun büyüklüğü, grubun vaadi ve bütünlüğü gibi faktörler etkilemektedir

(Gökdağ, 2011). Grup normu, grubun kendisine dahil olan bireylerden uymalarını istediği düşünce, inanç ve davranışların tamamıdır (Kirel, 2011). Grup normları sosyal davranışlarla ilgili örtük ya da açık kurallar oluşturulmasında yardımcı olmaktadır (Aronson, Wilson ve Akert, 2017). Normların, grubu devam ettirme, davranışları basitleştirme, üyeleri zor durumdan kurtarma, grubun temel değerlerini bilme ve kendilerini diğer gruplardan ayırma gibi amaçları da bulunmaktadır (Kirel, 2011). Sosyal normlar davranışın güçlü belirleyicilerindedir ve farklı her grubun kendisine özgü normları vardır (Aronson, Wilson ve Akert, 2017).

2.4.2.Sosyal Karşılaştırma

Bireyler yalnız olmadığı gibi gruplarda yalnız değildir ve varlıkları bir başka grup ile anlam bulmaktadır. Karşılıklı olarak her grup kendi grubunu olumlu karşı grubu olumsuz görme eğilimindedir (Kayaoğlu, 2011). Sayıca az olan gruplar, gruplar arası farklılıklara diğer grup üyelerine göre daha fazla duyarlıdırlar (Şen, 2017). Grubun diğer gruba karşı üstün görme davranışını grup hangi özelliğini iyi olarak algılıyorsa o bakış açısı ile yapmaktadır (Kayaoğlu, 2011). Karşılaştırma şartı olmaksızın düşmanlık ya da herhangi zorunluluk olmadan da gruplar arasında rekabet çok kolay ortaya çıkabilmektedir (Turner, 1975). Bireyler olumlu sosyal kimlik edinme isteklerinden kaynaklı olarak sosyal karşılaştırma yapmaya yönelirler bunu da kendi sosyal gruplarını diğer gruplar ile karşılaştırma yolu yaparak elde etmektedirler (Tajfel ve Turner, 1979). Toplumsal karşılaştırma, bireyin belirli bir boyut ya da özellik açısından kendini değerlendirmek istemesi fakat direk olarak o bilgiye ulaşamadığı için farklı gruplardaki bireylerden dolaylı olarak yardım alması şeklinde de tanımlanabilmektedir (Taylor, Peplau ve Sears, 2015).

2.4.3.Sosyal Kimlik ve Sosyal Değişme

Sosyal kategorizasyonlar ile bireyler kendi grupları ve diğer gruplar arasında keskin sınırlar çizerek ayrımı belirginleştirmeye çalışmaktadırlar. Bireyleri diğerlerinden ayıran bu gruplaşma kişiye bir kimlik sağlayarak toplum içindeki yerini belirlemektedir (Meşe, 1999).

Bireyde kimlik kavramı, sosyal kimlik ve bireysel kimlikten oluşmaktadır (Sözen, 1991). Kuram bireylerin farklı ortamlarda sergiledikleri çeşitli davranışları açıklamaya

çalışmaktadır ve bireyler için anlamlı olan grup üyelikleri, bireylerin kişisel kimlik yerine sosyal kimlikleri ile hayatlarını yaşamalarına neden olmaktadır (Meşe, 1999). Sosyal kimlik kişinin kim olduğunu tanımlamakta, kişi için ne kadar değerli olduğu ve kişi için ne ifade ettiğini de anlatmaktadır (Kayaoğlu, 2011). Sosyal kimlik temel olarak, sosyal psikolojide gruplar arası davranışlar sonucunda ortaya çıkmış (Sözen, 1991) ve gruplar arası davranışları analiz ederek sosyal psikolojik düzeyde sosyal değişme sürecinin anlaşılmasına katkı sağlamak amacıyla geliştirilmiştir (Kayaoğlu, 2011). Sosyal kimlik bireyin toplum içinde pozisyonu ve kendini tanımasını ele almaya çalışmaktadır (Meşe, 1999).

Üye olunan gruptan kaynaklı olarak kuram, benlik kavramı üzerinde durmakta ve kuram bakış açısını bireyin grup üzerinden elde ettiği benlik kavramı ile açıklamaya çalışmaktadır (Şen, 2017). Benlik kavramı ve toplumsal kimlik karşılıklı olarak birbirlerini etkileyip biçimlendirmektedir (Bettencourt ve Dorr, 1997). Benlik kavramı kişiden kişiye hatta durumdan duruma kişi için bile değişebilen inanç ve görüşler ile bebekliğin ilk yıllarında oluşup şekillenen şemalardandır. (Taylor, Peplau ve Sears, 2015). Bu şekilde sosyal kimlik kuramı kimliğe ilişkin süreçleri açıklamak ve tahmin etmek için yararlı bir çerçeve sağlamaktadır (Lalonde, 2002). Sosyal ve bireysel kimliği kapsayan benlik, içinde bulunulan ortamın özelliklerine göre sosyal ya da bireysel kimlikten birisinin baskın gelmesi ile şekillendirmektedir (Turner, 1982).

Toplumsal kimlik araştırmalarında, etnik farklılıklar dikkate alınarak yürütülen çalışmalar çok fazladır. Etnik farklılığa sahip bireylerin; benlik duygusu geliştirme sürecinde çevresel ve bireysel faktörlerden etkilenerek çift kültürlülük, ayrılma gibi kültürlenme stratejileri seçerek baskın olan kültürün içerisinde yaşamlarını devam ettirdikleri bilinmektedir (Taylor, Peplau ve Sears, 2015). Bireyin kendisine ve benliğine olan saygısını koruyabilmesi içinde kendi iç grubuna daha olumlu duygular beslemesi gerekmektedir. Bu grupların olumlu kabul ettikleri davranış, düşünceler de görecelidir. Bayramlarda, düğünlerde ve vedalaşmalar da insanların kendilerinden yaşça büyüklerin ellerini öperek alınlarına koyması davranışına Türk kültüründe yüklenen anlam çok farklıdır ve davranışın uygulama alanı çok geniştir. İnsanların kendilerinden büyüklerin ellerini öpmeyip tokalaşma davranışında bulunması nezaket kurallarına aykırı olarak tanımlanmaktadır. Davranışın pekiştirilmesi amaçlı öp bakalım amcanın/teyzenin elini şeklinde cümleler kullanılabilir. Bu davranış batıdaki toplumlarda tamamen farklı

şekilde yorumlanmaktadır (Selçuk, 2005). Yani bireyin benlik algısı bir başkasının algılaması tarafından belirlenmekte ve diğerinin onu algılaması ile bireyin kendi benlik algısı şekillenmektedir (Meşe, 1999).

Kişisel kimlik, kişilik özelliklerinden ve bireyin başkaları ile kurduğu kendine özgü kişisel ilişkilerden türeyen benlik kavramının bir parçasıdır (Turner, 1982). Bu sebeple benlik kavramı ile birlikte akla kimlik kavramı da gelmektedir. Kimlik kavramı kişinin kendisini durumuna bağlı olarak bireysel ya da grup aidiyeti ile belirlenen toplumsal kimliklerin biri olarak düşünülmesi ve davranılması olarak tanımlanabilmektedir (Hortaçsu, 2012). Yani bir kişi duruma göre aynı zamanda hem Konyalı hem Psikolojik danışman hem master yapan bir öğrenci hem de evlat kimliğine sahip olabilmektedir. Kimlik kavramı en sık Erikson' un bireyin gelişimini şekillendirerek kademeli olarak ilerlediğini anlatmak (Atak, 2011) ve toplumsal kimlik kuramının temel kavramlarını açıklamak amacıyla kullanılmaktadır (Hortaçsu, 2012). Kişinin içinde bulunduğu sosyal çevresi sonucunda ona sosyal kategoriler sağlanmaktadır. Bireyin bu çevreleri sayesinde değişimi ve farklılaşma süreci sonucunda sosyal kimlik inşa edilmektedir (Brewer, 2001). Din, cinsiyet, milliyet ve politik partiler gibi farklı gruplara yönelik aidiyetler birey tarafından içselleştirilip kimlik oluşumunda katkı sağlamaktadır. Yani bireyler pozitif sosyal kimlik kazanmak veya korumak için çaba göstermektedirler (Tajfel ve Turner, 1979). Kazanılmış olan olumlu ya da olumsuz herhangi bir özelliğin grup üyeliği sonucunda grup üyeleri arasında paylaştırıldığı varsayılmaktadır (Şeker ve Sirkeci, 2014). Aynı zamanda sahip olunan sosyal kimliğin değerinin düşük algılanmasının hem kişisel hem de kolektif benlik saygısını doğrudan tehdit edeceği de vurgulanmaktadır (Akfırat ve Yangın, 2018).

Bir toplum içerisinde baskın olmayan gruba dahil olan bireylerin önyargı ve kalıp yargılar ile kendini ve dahil olduğu grubu olumsuz değerlendirmesine neden olabileceği ve iyi oluşunu olumsuz yönde etkileyebileceği üzerinde durulmaktadır (Akfırat ve Yangın, 2018). Gruplar arası ilişkiler üzerine yapılan araştırmalarda da sıklıkla bireylerin önyargı, ayrımcılık kalıpları ve kişiler arası etkileşimlerine odaklanılmıştır (Tajfel ve Turner, 1979).

Önyargı; bir nesneye, insana ya da gruba karşı olumlu ya da olumsuz olarak görülebilmektedir (Kayaoğlu, 2011). Bu önyargılar ve ayrımcılık algısı gençlerde radikalleşme, yaşadığı yere ait hissetmeme ya da sosyal dışlanma gibi sonuçlara neden olabilmektedir ve bu sonuçlar devletlerin yürüttüğü entegrasyon politikalarını da olumsuz

olarak etkileyebilmektedir (Alanya ve Swyngedouw, 2015). Bu olumlu kazanımlara dahil olabilmek ve olumsuz önyargılardan korunmak amacıyla bireyler bir grubun üyesi olmak istemektedirler (Kırel, 2011). Fakat gruplarda kıt kaynakların olması ve grup çıkarlarının korunması gibi durumlardan dolayı daha önyargılı davranışlar ortaya koymaktadırlar (Tajfel ve Turner, 1979). Önceleri önyargının ilkel insanlarda olan bir durum olduğu düşünülse de zamanla her insanda olabilecek olgunlaşmamış düşüncelerin insanlara ya da nesnelere karşı yöneltilmesi şeklinde olduğu kabul edilmiştir (Kayaoğlu, 2011). Önyargıya maruz kalan bireyin ya da grubun kendine özgü ayırt edici özellikleri olsa bile göz ardı edilmekte ya da fark edilmemektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2017). Geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerle çalışan öğretmenlerle yapılan bir çalışmada Suriyelilerin taciz, hırsızlık gibi suçların artmasına sebep olduklarını düşündüklerini ifade ederken (Kesici ve Baloğlu, 2017) aslında suça karışma oranları yerel halkın suça karışma oranına göre çok düşük olduğu bilinmektedir (Gezici-Yalçın, 2017). Verilen örnek önyargının güncel halini bizlere gösterilmektedir. Aslında tüm insanlar din, dil, ırk, mezhep, cinsiyet gibi isteyerek ve istemeden dahil olduğu gruplar sebebiyle önyargı kurbanı olabilmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2017).

Önyargının davranışsal şekli olan ayrımcılık sıklıkla baskın olan kişi ya da topluluğun baskın olmayan kişi ya da topluluğa karşı olumlu ya da olumsuz olarak sergilediği davranışlarıdır (Kayaoğlu, 2011). Ayrımcılık, önyargı sonucunda bireylerin ya da grupların sadece bir gruba-topluma dahil oldukları için haksız muameleye maruz kalmaları şeklinde de tanımlanabilmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2017). Bazı önyargılar ayrımcılığa dönüşmeye yetecek kadar güçlü değilken bazıları önyargılı değilken bile grup gibi faktörler tarafından yeterince destekleniyorsa ayrılıkçı davranışlara sebep olabilmektedirler (Kayaoğlu, 2011). Ayrımcılık insanların farklı gruba dâhil olan bireylere normalde davrandıklarından farklı şekilde davranmadır ve temelinde gruba yönelik tehdit algısı bulunmaktadır (Hortaçsu, 2012). Bir araştırmada anne babalarından eşitlikçi tutum ve davranış sergileyerek yetiştirdikleri yetişkin olan çocuklarının da aynı eşitlikçi yaklaşımda oldukları tespit edilmiştir (Aronson, Wilson ve Akert, 2017). Bu araştırma sonucuna göre önyargının ve ayrımcılığın bir şekilde öğrenildiğini söyleyebiliriz. İnsanlar sadece fiziksel görüntüleri itibarı ile bile ayrımcılığa maruz kalırken, etnik aidiyet, bir yere daha sonra gelme gibi sebeplerle de algılanan ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler (Şen, 2017).

Belirli bir sosyal grup hakkında bilgi ve inançlar sonucunda oluşturulmuş olan sosyal çerçevelere ise kalıp yargı denilmektedir. Kalıp yargı; bireye başka bir kişi, nesne ya da grup ile ilgili olarak kısa yoldan bilgi elde edilmesi ve bu bilgi sonucunda haksız ve mantıksız davranışlar sergileyerek genelleme yapılmasıdır. Kalıp yargılar sıklıkla yanlış ve abartılmış bilgilerden oluşmaktadır (Kayaoğlu, 2011). Kalıp yargının bireye ya da gruba yansıtılması sonucunda kişilerde bilişsel, duygusal, fiziksel ve davranışsal alanlarda tehdit algısı oluşmaktadır (Krendly, Richeson, Kelley ve Heatherton, 2008). Grup kalıp yargıları olumlu ya da olumsuz olabilirler. Grubun geçmiş ve şimdiki özellikleri ile grup kimliğini yansıtmaktadırlar (Hortaçsu, 2012). Fakat kalıp yargılar çok az doğruluk payı içerse bile sıklıkla çok büyük yanlışlarla doludur çünkü sonucu kötü olabilecek aşırı genellemeler içermektedir (Taylor, Peplau ve Sears, 2015).

Grupların bireyleri, kendilerini diğer gruplardan olabildiğince farklı göstermeye çalışarak kendi özgün farkını vurgulamaya çalışmaktadır (Castelli ve Carraro, 2010). Geçici koruma altına alınan Suriyeli bireyler Türkiye'ye geldikleri zamandan beri onlar hakkında farklı düşüncelere sahip olan halk da bu düşüncelerini davranışları vurgulama amacındadır (Şahin ve Karataş, 2017). Ayrılcı davranışların önlenmesi için önyargının ortadan kaldırılması bunun içinde gruplar arasında eşitlik, ortak amaç, karşılıklı bağımlılığın olması gerekmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2017). Sosyal ortamda baskın olmayan grupların sosyal kimliği ile ilgili olumsuz klişeye veya ayrımcılık hedefi haline geldiğinde grupların daha fazla tehdit algısı hissettiği bilinmektedir (Ellemers, Spears ve Doosje, 2002). Yapılan bir araştırmaya göre Kanadalılar Amerikalıları sebep olmadan bile genellikle ulusal ve kültürel kimliklerine karşı tehdit olarak algıladıkları sonucuna ulaşmışlardır (Lalonde, 2002). İkili kimlik stratejisine sahip olan bireylerin hem baskın hem de etnik oldukları kültüre değer verdikleri tespit edilse de kimlik tehdidi ve ayrımcılık araştırmalarında en dezavantajlı grup oldukları tespit edilen bir araştırmada mevcuttur (Baysu, Phalet, Brown, 2011).

Göçmenler yerleştikleri ülkelerde sosyo-ekonomik olarak ilerleme gösterecekleri de kamu ve sosyal alanlarda dış grup olarak algılanmakta ve ayrımcılık yapılarak kabul edilmedikleri hissettirmektedir (Alanya ve Swyngedouw, 2015). Bu da akla geçici koruma statüsü ile Türkiye'ye göç etmiş bireylerin dış grup olarak kabul edilmesi ve algılanan ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıklarını akla getirmektedir. Birey doğrudan ya da dolaylı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı zaman kimliğinin değersiz ve kabul görmediği mesajını almakta

ve kendisini tehdit altında hissetmektedir (Baysu ve Phalet, 2014). Gruplar ile ilgili yapılan bir araştırmada grup içi bireysel benzerlik arttııa grup dışındaki bireylere yapılan ayrımcılık davranışının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Tajfel, 1978).

Bireyler bu durumların ve dūřuk statūnūn ūzerlerinde yarattıėı olumsuz etkiden kurtulabilmeleri için pozitif bir sosyal kimlik benimsemek amacıyla çaba sarf ederler. Bunun için bireysel ve kolektif stratejiler benimsemeyi denemektedirler (Baysu, 2007). Kiři kendisi ve grubu hakkında iyi hissettiėi zaman pozitif kiřiler arası iliřkiler geliřtirmektedir, sonucunda uyumu ve adaptasyonu da artmaktadır (Sam ve Berry, 2010). Kiřinin bir toplumdaki konumu yūkseğe o alandaki kimliėi ūne çıkacaktır ve bu sayede toplumdaki deėeri artacaktır, bu ūekilde de birey kendilik deėerini olumlu olarak gūrecektir (Hortaçsu, 2007).

Bu alanda yapılan dıř grupta yer aldıkları için kimlik tehdidi algısına maruz kalan bireylerin, kendi grup kimliklerini daha olumlu olarak deėerlendirdikleri ve bu ūartlar altında bařarılı olmak için daha fazla çalıřtıkları tespit edilmiřtir (Derks, Van Loo ve Ellemers, 2007). Belçika da dıř gruplardan algılanan kimlik tehdidinin dūřuk olduėu ortamlarda Tūrk bireylerin Belçika'da yūksək ūėrenime devam etme olasılıklarının daha dūřuk olduėu tespit edilmiřtir (Baysu, Phalet, ve Brown 2011).

Dahil olunan grup ile ilgili olumlu deėerlendirme, ayrıcalıklı davranma, benzer yūn bulma yūnünde davranıřlar sergilerken, dahil olunmayan gruplar içinse olumsuz deėerlendirmeler yapmaya daha yatkın olmaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2015).

Sosyal kimlik kuramı ūzellikle gū ile ilgili çalıřmalarında kūltūrlenme faktūrlerini doėrudan veya dolaylı olarak baėlantılı olan deėiřkenlerin incelenmesini ūnemli olarak gūrmektedir (Leong ve Ward, 2011). Arařtırmada da geçici koruma altında olan Suriyelilerde kūltūrlenme sūreci sonucunda toplumsal kimlik kuramı ve kavramları konu açısından iliřkili ve ūnemli gūrūlmūřtūr. Arařtırmamızda toplumsal kimlik kavramı Tajfel'in kuramı çerçevesinde ele alınmıřtır. Bu kuramda insanların neden kendilerini gruplara ayırdıėına ve ayırdıkları bu gruplara farklı davrandıklarına; sosyal kimlik, sosyal karřılařtırma ve sosyal kategorizasyon sūreleri ile yanıt aramaya çalıřılmıřtır (Meře, 1999).

2.5.Kültürleşme Stresi

Göç meydana getirdiği sonuçlardan kaynaklı olarak genel sağlık bilimlerinin de konusunu oluşturmaktadır. Bireyde meydana gelen göçten kaynaklı fiziksel rahatsızlık belirtileri bu alanda yeni paradigmalara gelişmesine sebep olmaktadır (Gezici-Yalçın,2017). Bu gözlemler sonucunda kültür kavramı stres terimi ile iç içe geçmekte ve kültürün sağlık konularından bağımsızlaştırılmayacağı kabul edilmektedir. (Rudmin, 2008).

Kültürleşme sürecinde değişim; fiziksel, biyolojik, kültürel, grup içi, grupla beraber ve psikolojik olarak gerçekleşmektedir ve bu sürecin değişiminde karşılaşılan sıkıntılar kültürleşme stresi olarak tanımlanmaktadır (Berry, Kim, Minde ve Mok, 1987). Yani bireyin yeni kültüre uyum süreci içerisindeyken yaşadığı stres ve başa çıkmak için yaşadığı gerginlik kültürleşme stresi olarak tanımlanmaktadır (Ataca, 1998). Bireylerin yerleşilen yer, yerleşim süreci ile ilgili hiçbir sıkıntısı meydana gelmemiş olabilir, buna rağmen genel olarak tüm kuram ve görüşlerde yeni bir topluma yerleşme sürecinin stres yaratıcı olduğu ve uyum sağlama çabalarının oluşturduğu, bu sürecin bireylerin yabancı bir toprağa ayak bastığı andan itibaren devam edebileceği kabul edilmektedir (Şahin, 2001). Yani sonuç olarak kültürleşme stresi uyum sürecinin bir parçası olarak kabul görmektedir (Joiner ve Walker, 2002).

Kültürleşme stresi; ev sahibi toplumun büyüklüğü, kültürleşme grubunun türü, kültürleşme yöntemleri, bireyin demografik-sosyal özellikler ve bireyin psikolojik özellikleri olarak beş etkenden oluşmaktadır (Berry ve ark, 1987). Kültüre uyum sağlama sürecinde meydana gelen kültürleşme stresinde algılanan seviye her iki kültür arasındaki benzerlik ve farklılıklara göre değişmektedir (Cura ve Işık, 2016). Farklı kültürlerle etkileşime girildiğinde bireyin kendi bildikleri ile yeni toplumda çelişki yaşamaya başladığı zaman kültürleşme stresi yaşanmaktadır (Alkış, 2014).

Ülke değiştiren kişilerin başlangıçta psikolojik olarak zorlanması doğaldır, bu zorlanma çevresel ve bireysel faktörler neticesinde artabilmekte ya da azalabilmektedir. Sorunlarla başa çıkmayı seçen bireylerin entegrasyon gibi yapıcı, sorunlardan kaçan bireylerin ise ayrılıkçı strateji seçeneklerini benimsemesi beklenmektedir (Hortaçsu, 2007). Her ne kadar her zaman bu sürecin stresli olduğu belirtilse de başka bir topluma geçişin zor ve stresli olmadığını iddia eden çalışmalar da mevcuttur (Lazarus, 1997). Ayrıca her iki grubun tercih ettiği strateji arasında benzerlik arttıkça kültürleşme stresi seviyesinin azalması ve

uyumun artması beklenmektedir (Hovey, 2000). Temel sosyal beceri kazanımı (bazı bireyler için oldukça kolay olan bir kazanımdır), kültürel stresin önlenmesi için stresörlerle başa çıkma veya psikopatolojinin ortaya çıkmasına kadar ciddi sorunların çözülmesinde bile yardımcı olabilmektedir (Berry ve Sam, 1997).

Kültürleşme stresi ile ilgili, kültürlenme süreci ile ilgili bilgilendirme, plan-program geliştirme ve sosyal destek gibi çalışmalar ile riskli olan bu sürecin yumuşatılabileceği düşünülmektedir (Sam ve Berry, 1995). Aksi durumda fizyolojik ve psikolojik bazı sıkıntılar meydana gelebilmektedir. Bu olumlu şartlara rağmen bireylerde zaman zaman göçten kaynaklı olarak psikolojik sorunlara da rastlanabilmektedir (Sam ve Berry, 1995). Mülteciler ve yerliler kültürlenme sürecinde özellikle zorlanmaktadırlar, bu sebeple daha büyük risk grubu olarak kabul edilmektedir (Berry, 1998). Yani göç etmiş bireylerin stres seviyelerindeki farklılık gönüllülük- gönülsüzlük ve geçicilik-kalıcılık ile bağlantılı olabilmektedir (Berry ve ark, 1987). Mal kaybı ve can kaybı gibi travmatik yaşantı deneyimlemiş ve itici göç sebepleri ile yer değiştirmiş bireylerde kültürleşme deneyimine karşı gösterdikleri tepki de kültürleşme stresi olarak adlandırılmaktadır (Beryy, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis ve Sam, 2015).

Göçmelerin bu rahatsızlıkları göç ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiye ilgi duyan araştırmacıların dikkatini çekmektedir (Ataca, 1998). Göçe dair beklentilerin çok yüksek olması fakat göç ettikten sonra istenilen sonucun alınamaması da kültürleşme stresini arttırıcı bir faktör olarak etkilemektedir (Berry, 1997). Önemli olandan vazgeçme, tanıdık olanı kaybetme, ev sahibi toplumun kurallarına uyma, inanca aykırı davranışları kabul etme gibi stresli durumlar göçmenlerin sağlıklı durumlarının bozulmasına sebebiyet vermektedir (Dow, 2011). Göç eylemini gerçekleştirmiş olan bireylerde algılanan ayrımcılık sonucunda hipertansiyon, kardiyovasküler tepkiler, depresyon, genel psikolojik sıkıntılar, yeme sorunları, madde kullanımı gibi sağlık sorunlarına sebep olduğu tespit edilmiştir (Torun ve Bozkurt, 2019).

Tüm değişiklikler bireylerde kültürleşme stresine sebebiyet vermemektedir; yaş, cinsiyet gibi faktörler sosyal destek olarak algılanıp başa çıkma tekniği olarak da kullanılabilir (Berry, 1997). Bireyin uygun desteği ve başa çıkma teknikleri olmadığı zaman yaşam doyumu ve psikolojik iyi olma hali azalmakta ve kişiler stres tepkileri göstermeye başlamaktadır (Beryy, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis ve Sam, 2015). Hatta bazı göç etmiş bireylerin; ülkelerinde ayrılıp yeni ülkede başarı kazandığı ve

hayatta kaldığı için bilinçaltında suçluluk duydukları bulunmuştur (Tanhan, 2017). Sıkıntılı yaşam olayları bireylerde ki stres reaksiyonlarını tetiklemesi ile ortaya çıkan kültürleşme stresine sosyal destek ve başa çıkma stratejilerinin yetersizliği durumunda daha çok rastlanmaktadır (Sam ve Berry, 2010).

Uluslararası değişiklik sonucunda farklı bir toplumda yaşayan ve sınırlı bir sosyal ağa sahip bireylerin daha fazla stres yaşayabilecekleri düşünülmektedir (Oflu, 2010). Geçici koruma altındaki Suriyeliler de gerçekleştirdikleri göç hareketi beraberinde olası ön yargı ve ayrımcılık karşısında uyum ve kültürleşme problemleri yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Önyargılı bireysel ve gruplar arası davranışlar kişilere psikolojik süreçte strese sebep vermektedir (Tajfel ve Turner, 1979). Kültürleşmeye bağlı olarak stres; probleme verilen önem, stresörler ve bireyde psikolojik, somatik ve anksiyete gibi stres fenomenlerinden etkilenmektedir. Çoğu durumda bireyler için stres modelleri yalnızca ortalama zorlukta olmaktadır çünkü başa çıkma stratejileri, problem değerlendirme gibi diğer psikolojik süreçler birey için mevcut durumdadır (Berry ve Sam, 1997).

Kültürleşme stresi kültürel bağlamdaki değişikliklerin hızı, büyüklüğü ve bireyin değişim kapasitesi ile başa çıkabilme kapasitesine bağlı olarak da değişmektedir. Bireyde değişikliklere uyum kapasitesi düşükse klinik tedavi gerektiren ciddi rahatsızlıklara bile sebep olabilmektedir (Berry ve Sam,1997). Baskın grupta olmayan bireylerin kültürlerinden yoksun kaldıklarında sağlık durumlarının kötüleştiği varsayılmaktadır (Rudmin, 2008). Bu stresin temeli olarak kültürleşme ile ilişkili etmenlerin önemi vurgulamakta; göçmenlerin sahip olduğu kültürel ve ırksal kimliğe yönelik tehditlerin strese sebep olarak algılandığı belirtilmektedir (Anderson, 1991).

Göç ile yer değiştiren bireyler arasında sosyal statü ve saygınlığı düşük mesleklerde çalışma ve aşağı doğru hareketlilik yaşanmaktadır (Ataca ve Berry, 2002). Aşağı doğru saygınlık ve sosyal statü hareketliliği sonucunda psikolojik problemlerde de bir artış meydana gelebilmektedir (Monhaddam, 1988). Bu aşağı doğru hareketlilik psikolojik sıkıntıları artırırken olası bir yukarı doğru hareketlilik psikolojik olumsuzlukları azaltabilmektedir (Şeker, 2006). Buna rağmen pek çok göçmen olası aşağı doğru hareketliliği beklediği için hayal kırıklığına uğramamaktadır (Berry, 1998). Yani göç etmiş bireyler zaten daha düşük saygınlık statülü ve prestijli işleri üstlenme eğilimindedirler (Berry ve Sam, 1997).

Standart kültürleşme modeline göre, kültürleşme süreci ikinci kültüre temas ile başlamaktadır; sırasıyla kültürleşme stresi, kültürel oryantasyon, kültürel değişimler, tekrar kültürleşme stresi ve sonunda adaptasyona ulaşarak model tamamlanmaktadır (Rudmin, 2009). Yani ikinci ve dördüncü aşamada stres belirtileri ortaya çıkmaya başlamaktadır ve deneyimlere yüklenen anlamlara göre de stres tepkileri değişmektedir, son aşamada da uyum gerçekleşmektedir (Berry,1997).

Kültürleşme sürecinde; dil problemleri, algılanan ayrımcılık, algılanan kültürel uyumsuzluklar, kimlik çatışmaları, sosyal destek gibi nedenlerden dolayı olarak göçmenler potansiyel stresli olarak tanımlanmaktadır (Kıyılıoğlu ve Wimmer, 2015). Dil bireylerin kültüre ve çevreye uyumunu etkileyen önemli faktörler içerisinde yer almaktadır (Cura ve Işık, 2016). İnsanlar hazırlıksız şekilde göç ettikleri zaman göç edilen yere olan yabancılık (dil bilmeme, kültüre yabancı olma gibi) göç etmiş bireylerin hayatlarını zorlaştırmakta ve uyum sorunlarına sebep olmaktadır. İstanbul da Suriyelilerle yapılan bir görüşmede onlara hiçbir kamu kurum ve kuruluşu tarafından yazılı veya yazısız yasalar hakkında bilgilendirme yapılmadığını ifade etmişlerdir (Bartıcı, 2017). Yapılan araştırmalarda da öğrencilerin dili öğrenmeleri ve kullanmaları arttıkça streslerinin azaldıkları tespit edilmiştir (Lee, 1997). Sonucunda dil yetersizlikleri, sosyal finansal kaynak yetersizliği, hayat ile ilgili hayal kırıklıkları, yeni topluma ait hissetmeme ve algılanan ayrımcılık kültürleşme stresi seviyesinin arttırmaktadır (Hovey, 2000). Yapılan araştırmalara göre dil kazanımı ile bağlantılı olarak sosyal bağlantısı yüksek olan öğrencilerin sosyal bağlantısı düşük olan öğrencilere göre daha az kültürleşme stresi yaşadıkları tespit edilmiştir (Yeh ve Inose, 2003).

Göç ve kültüre uyum sağlama süreci zaten stresli olduğu için psikolojik kültürleşme çalışmaları göçmen bireylerin ruh sağlığı ve refahlarının sağlanması için çok önemli rol oynamaktadır (Mesquita, De Leersnyder ve Jasini, 2017). Yapılan araştırmalarda entegrasyonu seçen bireylerin stres faktörlerinden daha az etkilendiği ve uyum açısından da en olumlu sonuçları aldıkları tespit edilmiştir, ayrılma stratejisi seçenlerin ise marjinalleşme ve asimilasyona göre daha iyi durumda oldukları tespit edilmiştir (Berry, 2005). Bireyin geleceğe yönelik olumlu tutumu ve pozitif beklentisi kültürleşme stresinin miktarını etkilemektedir (Alkış, 2014).

Göç bireyler için bir umut olarak algılanmasına rağmen aile desteğinin, sosyal desteğin azalması kültürel şok faktörü ile birleşirse bireylerin algıladıkları stres ve uyum sıkıntıları

artacaktır (Dow, 2011). Kendi kültürü ile irtibat kurmak isteyen mültecilere destek olmak kültürleşme sürecini zorluklarını kolaylaştırmaktadır (Berry ve Dona, 1994).

Yeni bir kültüre adaptasyon sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkan zorluklar sonucunda bireylerin yaşadığı kültürleşme stresi; algılanan ayrımcılık ve uyum sağlama da algılanan engeller gibi olumsuz tepkilerden de kaynaklanmaktadır (Jonier Jr ve Walker, 2002). Kültürleşme stresi sonucunda bireylerin ruh durumunda ki değişimler yeni ortama uyum sağlama sürecinde de her zaman ortaya çıkabilmektedir (Berry ve ark, 1987). Uyum süreci döneminde kültürleşme stresine maruz kalan kişilerin stresle başa çıkmada yeterli seviyede değillerse, psikolojik ve sosyolojik boyutlarda bireysel ve sosyal düzlemde bazı problemlerin ortaya çıkmasında güçlü bir ihtimal ortaya çıkmaktadır (Karataş ve Baloğlu, 2018).

Kültürleşme stresi ile ilgili literatür incelendiği zaman yapılan çalışmaların oldukça az olduğu gözlenmiştir. Literatür tarandığında; Otlu (2010), Alkış (2014) ve Cura (2016) çalışmalarına ulaşılmıştır. Kültürleşme stresi ile ilgili çalışmalar ilk olarak Sandhu ve Asrabadi (1994) tarafın uluslararası öğrencilerde gözlemlenip araştırıldığı için alanda yapılan çalışmalarda da paralel örneklem tercih edildiği görülmektedir.

Uluslararası yapılan araştırmalar oldukça fazla ve çeşitlidir. Araştırmalara göre bireylerin algıladıkları kültürleşme stresi; yaş cinsiyet, eğitim tutumları, bilişsel tarzlar ve çeşitli sosyal değişkenlere bağlı olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır (Berry ve ark, 1987). Avrupalı, Asyalı, Latin Amerikalı uluslararası öğrenciler ile yapılan bir araştırmada cinsiyet, yaş ve İngilizce dil yeterliliğinin kültürleşme stresini etkilediği bulunmuştur (Yeh ve Inose, 2003).

İngiltere ve Türkiye de okuyan uluslararası öğrenciler ile yapılan araştırma da duygusal zeka, iyimserlik ve kendini izlemenin kültürleşme stresini azaltmada etkili olduğu tespit edilmiştir (Alkış, 2014). Diğer bir araştırma sonucunda göre göçmenin vatandaşlığından olan arkadaşlıkların yanı sıra ev sahibi ülkeden de arkadaşlar edinmesi kültürleşme sürecinde kolaylaştırıcı etken olarak rol oynadığı tespit edilmiştir. (Torun-Urhan ve Bozkurt, 2019). Yapılan araştırmalara göre ev sahibi toplumun kabul edici tutumu, alınan eğitim seviyesinin artması, entegrasyon kültürleşme stratejisinin tercihi ve algılanan sosyal desteğin artması kültürleşme stresini azaltmakta olduğu bulunmuştur (Berry ve ark, 1987). Bir araştırmaya göre Amerika da okuyan Avrupalı, Asyalı ve Afrikalı öğrencilerin büyük

beşli kişilik özellikleri ile algıladıkları stres miktarında da anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Poyrazlı, Thural, Duru, 2010). Başka bir araştırma 170 uluslararası üniversite öğrencisi ile yapılmış ve akademik uyuma; kültürleşme stresi, cinsiyet, kültürel uzaklık, başa çıkma becerileri ve algılanan sosyal destek rolünü belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda kültürleşme stresi ile akademik uyum arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Otlu, 2010).

Aborjinler ve göçmenlerle yapılan çalışmalarda bireylerin kültürleri hakkında aşağılayıcı olarak algı yaratan her şeyin akıl sağlığını olumsuz olarak etkilediği tespit edilmiştir, kültürü korudukça bireylerdeki sağlık ve refahı da olumlu olarak etkilendiği gözlenmiştir (Rudmin, 2008). Ergenler ile yapılan bir çalışmada da yeme-içme sığınma eksikliği yaşayan kişilerin yüksek derecede kaygı ve depresyona sahip olup, hastalık semptomları gösterdikleri tespit edilmiştir (Mollica, Poole, San, Murray ve Tor, 1997). Amerika da yaşayan Nijeryalı kadınlar ile yapılan bir çalışmada kadınların destek azlığı, iletişim zorlukları, kasıtlı mağduriyet, kariyer aksaklıkları, ciddi maddi sıkıntılardan kaynaklı olarak kültürleşme sürecini daha stresli geçirdikleri tespit edilmiştir (Adewunmi, 2015). Afrikalı, Avrupalı ve Amerikalı öğrenciler için yapılan bir çalışmada kültürleşme stresine maruz kalan bireylerin intiharı da düşündükleri tespit edilmiştir (Walker, Wintage, Obasi, Joiner Jr, 2008).

Araştırmalar sonucunda entegrasyonun, daha iyi psikolojik sağlamlık ile ilgili olduğuna, marjinalleşme ve ayrılmanın en negatif tercih olduğuna ve kültürleşme stresinden en fazla etkilenen tercihler olduğuna karar verilmiştir (Dow, 2011).

2.6.Kolektif Benlik Saygısı

Kolektif benlik saygısı sosyal gruplarda kişinin kendine yüklediği değer ve sosyal gruplara kişi tarafından verilen önem olarak algılanmaktadır (Kim ve Omizo, 2005). Kolektif kimlik bireyin grup üyeliği ile aile, okul, şehir ve takım gibi sosyal gruplardan türetilen benlik kavramlaştırılması olarak tanımlanmaktadır (Crocker ve Luhtanen, 1990). Kolektif benlik saygısı bireylerin değerli bir insan olma duygusunun ve grubun kendi benliğinin bir parçası olması algısıyla ilgilienmektedir (Marmarosh, Holtz ve Schottenbauer, 2005).

Kolektif kimlik çalışmalarında grup kavramı küçük gruplardan ziyade belirli bir özelliğe göre tanımlanmış büyük insan veya kategorileri ifade etmektedir (Meşe, 1999). Bireyler

göç tercihlerinde hem kendi benlik saygılarını hem de kolektif kimlik algılarını koruyabilecekleri yerleri tercih etmektedirler. Sahip olunan kolektif kimliğin kişinin nereye uygun olup olmadığı konusunda algısını etkilediği düşünülmektedir (Gezici-Yalçın, 2017).

Kolektif benlik saygısı bireyin sosyal toplum hakkında hissettikleri olarak özel, içinde yaşadığı toplumun bireyleri hakkında inançlarıyla kamusal, sosyal grup üyeliğine inandığı kadar üyelik algısı ve sosyal gruba ne kadar bağlı olduğuna dair kimliğe önem vermesi ile dört etmeden oluşmaktadır. Grup üyeliği kolektif benlik saygısını olumlu şekilde etkilemektedir (Luhtanen ve Crocker, 1992).

Üyelik saygısı, bireysel kolektif benlik saygısı, toplumsal kolektif benlik saygısı ve kimlik önemi ile toplam dört başlıktan oluşan kolektif benlik algısı bireylerin sosyal hayatlarında olumlu olarak değerlendirilme dereceleri olarak adlandırılmaktadır (Luhtanen ve Crocker, 1992). Üyelik saygısı birey ait olduğu sosyal grupların iyi ve değerli bir üyesi olarak kendi kendini değerlendirmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Crocker ve Luhtanen, 1990). Bireysel kolektif benlik algısı ise bir bireyin sosyal gruplar atfettiği küresel değerleri ölçmektedir ve küresel kişilik saygısı ile benlik saygısı eşdeğer olarak eşit bulunmuştur (Arıkan, 2017). Toplumsal kolektif benlik saygısı ise başka kişilerin bireyin ait olduğu sosyal grupları nasıl algılayıp değerlendirdiği ile ilgilenmektedir (Crocker ve Luhtanen, 1990). Son olarak kimlik öneminde ise grup kimliği ile bir bireyin yabancı gruplar karşısında etkilenmemesini sağlamak ile ilgilenmektedir (Arıkan, 2017).

Bireysel benlik kavramı ile kolektif benlik kavramı birbirinden farklıdır (Kim ve Omizo, 2005). Fakat bireyin bireysel başarısızlıklarından bireysel benlik algısı nasıl etkileniyorsa grup başarısızlıkların da kolektif benlik saygısından da benzer şekilde etkilendiği tespit edilmiştir (Crocker ve Luhtanen, 1990). Kişisel ve sosyal benlik algısında olduğu gibi kolektif benlik saygısında da bireysel farklılıklar mevcuttur ve artan kolektif benlik saygısı birey ve grubu için pozitif etki yaratmaktadır (Arıkan, 2017).

49 lisans öğrencisi ile yürütülen bir araştırmaya göre sosyal kimlik teorisinin kolektif benlik saygısından etkilendiği tespit edilmiştir (Andreopoulou ve Houston, 2002). Yapılan bir araştırmaya göre bireyci olan kültürlerde daha sık olarak mutluluk ve iyilik halinin hem ilişkisel benlik hem de kolektif benlik saygısından etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Betencourt ve Dorr, 1997). Ayrıca kolektif benlik saygısının bireylerin çevrimiçi alış-veriş tercihlerini de olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (Sadachar ve Khare, 2013). Yapılan

araştırmalara göre kolektif benlik algısının psikolojik refah ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre kolektif benlik saygısı yüksek seviyede olan insanların depresyon eğilimlerinin daha az olduğu ve evre gruplardaki bireylere göre kolektif benlik saygılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Arıkan, 2017). Araştırmalarda kolektif benlik algısının bireyin refahını dolaylı olarak etkilediği tespit edilmiştir (Cameron, 1999). 222 uluslararası ğrenci ile yapılan bir araştırmada kolektif benlik saygısının artması ile psikolojik iyi oluş arasında tutarlı sonuçlar elde edilmiştir (Crocker, Lutanen, Blaine ve Broadnax, 1994) psikolojik iyi olma halinin yüksek olduğu bireylerde de depresyon gibi kültürleşme sürecinde oluşan stres belirtilerinin azaldığı ve yaşam memnuniyetinin arttığı tespit edilmiştir (Cameron, 1999).

Yukarıda incelenmiş tüm çalışmalarda; kolektif benlik saygısı ile bireylerin kültürleşme stresleri, algıladıkları stres ve birçok farklı etmenin i içe olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada da geçici koruma altında olan Suriyeli ğrencilerin kültürlenme düzeyleri, kültürleşme stresi, algılanan stres ve kolektif benlik algıları arasında anlamlı ilişki olup olmadığı, anlamlı ilişki varsa bu ilişkilerin yönü ve boyutu incelenecektir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde ilk bölümde sunulan kavramsal çerçeve bağlamında bu araştırmada kullanılacak yöntemler ortaya koyulacaktır. Bölüm araştırmanın modeli, çalışma grubunun oluşturulması, veri toplama araçları ve verilerin analizlerinden oluşmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş ve geçici koruma altına alınmış öğrencilerin kültürlenme tercihleri sonucunda ortaya çıkan kültürleşme stresi, kolektif benlik saygısı ve algılanan stres arasındaki anlamlı ilişki olup olmadığına dair mevcut durumu sorgulamaya yönelik betimsel bir çalışmadır. Yapılan araştırma ilişkiyel tarama modeline dayanılarak yapılmıştır. İlişkiyel tarama modeli; geçmişte ya da günümüzde halen var olan bir durumu, hiçbir müdahalede bulunmadan olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan çalışmalara verilen isimdir (Karasar, 1982). Tarama modelinde hedef çok sayıda elemandan oluşan evrende, evren hakkında genel bir yargıya ulaşabilmektir (Karasar, 2005). Bu araştırma da veriler Adana ilinde örgün eğitimlerine devam eden farklı yaşlardaki geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerden elde edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada Suriye’den Türkiye’ye farklı yıllarda göç ederek gelen ve örgün olarak eğitim hayatlarına devam eden bireylerle yürütülmüştür. Bireylerin tamamı geçici koruma statüsüne sahip olarak Adana’da yaşamlarına devam etmektedirler.

Tablo 5. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet dağılımı

	Kişi Sayısı	Yüzde
Kadın	127	45
Erkek	155	55
Toplam	282	100

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya 127 kadın ve 155 erkek, toplamda 282 öğrencinin gönüllü olarak araştırmaya katılmaları sonucunda belirtilen ölçeklerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmacıların %45’lik kısmını kadınlar %55’lik kısmını erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 6. Araştırmaya katılan bireylerin yaş dağılımı

	Kişi Sayısı	Yüzde
13	60	21,3
14	76	27,0
15	63	22,3
16	41	14,5
17	32	11,3
18	10	3,5
Toplam	282	100

Katılımcıların yaş aralığı 13-18 olarak değişmektedir. Araştırma katılan 13 yaşında olan öğrenci sayısı 60, 14 yaşında olan öğrenci sayısı 76, 15 yaşındaki öğrenci sayısı 63, 16 yaşında olan öğrenci sayısı 41, 17 yaşında olan öğrenci sayısı 32 ve 18 yaşında olan öğrenci sayısı 10’dur. Yaşadıkları göç sebebiyle eğitimlerinde yıl kaybı olan öğrenciler olduğu için yaşı sınıf arkadaşlarına göre büyük olan öğrenciler de araştırmada yer almaktadır.

Tablo 7. Araştırmaya katılan bireylerin ülkede ikamet etme süreleri dağılımı

	Kişi Sayısı	Yüzde
3	43	15,2
4	50	17,7
5	80	28,4
6	58	20,6
7	40	14,2
8	11	3,9
Toplam	282	100

Araştırmaya katılan bireyler üç yıl ve daha uzun süredir Türkiye’de yaşayan ve aktif olarak eğitim öğretimine devam eden öğrencilerden seçilmiştir. Öğrencilerin Türkçeyi kullanabiliyor olmaları da ölçeğin sağlıklı şekilde doldurulabilmesi için araştırmaya katılım şartlarından biri olarak yer almaktadır. Araştırmada tabloda görüldüğü üzere 3 yıldır Türkiye’de yaşayan öğrenci sayısı 43, 4 yıldır Türkiye’de yaşayan öğrenci sayısı 50, 5 yıldır Türkiye’de yaşayan öğrenci sayısı 80, 6 yıldır Türkiye’de yaşayan öğrenci sayısı 58, 7 yıldır Türkiye’de yaşayan öğrenci sayısı 40 ve 8 yıldır Türkiye’de yaşayan öğrenci sayısı 11’dir.

Tablo 8. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim alınan kurum dağılımı

	Kişi Sayısı	Yüzde
Geçici Eğitim Merkezi	196	69,5
İmam Hatip Lisesi	55	19,5
Diğer Liseler	31	11
Toplam	282	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin 196’sı eğitim öğretimine geçici eğitim merkezinde, 55’i İmam hatip liselerinde ve 31’i diğer liselere devam etmektedir. Diğer liseler açık öğretim liseleri ve meslek liselerinden oluşmaktadır.

Tablo 9. Araştırmaya katılan bireylerin daha önce yaşadıkları yer dağılımı

	Kişi Sayısı	Yüzde
Şehir	197	69,9
Kasaba	44	15,6
Köy	41	14,5
Toplam	282	100

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan geçici koruma altında olan Suriyeli bireylerin 197’si Türkiye’ye gelmeden önce şehirde, 44’ü kasabada ve 41’i köyde yaşamlarını devam ettirmişlerdir.

Toplamda 282 katılımcıya; yaşı, sınıfı, evde yaşayan kişi sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu gibi demografik bilgiler ölçek maddeleri ile birlikte sunulmuş ve yanıtlanması istenmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma için kullanılmak amacıyla; ölçekleri geliştiren kişilerden ölçeklerin kullanımına ilişkin izinler alınmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra araştırmaya katılacak olan bireylere bilgilendirilmiş onay formları okunmuş ve imzalı olarak bilgilendirilmiş onay formu tekrar teslim alınmıştır. Eğer birey 18 yaşından küçükse bilgilendirilmiş onay formunun bir örneği de ailesinden alınmıştır. Hem aileler hem de çocuklar çalışma ile ilgili olarak etik ilkelere uygun şekilde bilgilendirilmiştir. Katılımcılara gizlilik, bilime sağlayacakları katkı, ölçeklerin tanıtılması ve istedikleri zaman çalışmadan ayrılacakları gibi önemli bilgiler de aktarılmıştır. Ölçek formlarının üzerlerine katılımcıların isimleri alınmamıştır.

Her katılımcı ile yapılan çalışmada, ölçeklerin tamamını yanıtlama süresi Türkçe okuma anlama ve yanıtlama hızı ile orantılı olarak 30 dakika ile 70 dakika arasında değişmiştir. Öğrencilerin okuma anlama hızı arttıkça soruları yanıtlama süresi kısalmıştır. Ayrıca maddelerde ilk anlamlarının dışında kullanılmış olan kelimeleri anlamayan katılımcılar için bu kelimeler açıklanmıştır (ritüel, etnik kimlik vb.). Gerekli durumlarda okuma işlemi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi dili öğrenme seviyesi fazla olan bir katılımcının okuma ve anlama seviyesi de aynı derecede yüksek olmamasından kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin farklı sürelerde maddeleri okuma ve yanıtlama hızının olması veri toplama süresinin beklenenden daha uzun olmasına sebep olmuştur. 16.05.2019-14.06.2019 tarihleri arasında toplanan araştırma verileri öğrenciler okul derslerinden çıktıktan sonra gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada bireylerle kullanılan ölçekler; kişisel bilgi formu, kültürlenme ölçeği, kültürleşme stresi ölçeği, algılanan stres ölçeği ve kolektif benlik saygısı ölçeğidir.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Demografik değişkenlerin oluşturduğu formda; cinsiyet, yaş, kaçınıcı sınıfta eğitim gördüğü, evde yaşayan kişi sayısı, anne ve babanın eğitim seviyesi, öğrenim gördüğü kurum, etnik açıdan kendisinin hangi gruba ait hissettiği, çocukluk döneminde ana dili dışında dil kazanımı olup olmadığı, kaç yıldır Türkiye’de yaşadıkları ve ülkelerinde ikamet ettikleri yerleşim birimi değişkenleri yer almaktadır. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile ilgili ölçek maddesine yer verilmemiştir. Sosyo-ekonomik düzeyin bireylerin

kültürlenme tercihlerin de etkili olduğu Kanada’da yaşayan Türk göçmenler üzerinde yapılan araştırmada ortaya konmuştur (Ataca ve Berry, 2002). Bu çalışma da sosyo ekonomik düzey ile ilgili soruların alınmamasının sebebi; aileler ve çocukların ekonomik durumlarını Suriye’de ki sosyo-ekonomik düzeylerine göre kıyaslamaları ve mevcut durumlarını tamamının göreceli olarak yoksul şeklinde değerlendirmeleridir. Ayrıca yardım kurumlarından maddi destek alan bazı öğrencilerin; maddi yardım beklentisiyle yanıltıcı cevaplar verebilecekleri düşünüldüğü için maddi durum ile ilgili soru çalışmaya alınmamıştır. Kişisel bilgi formunun bir örneği EK-1 de verilmiştir.

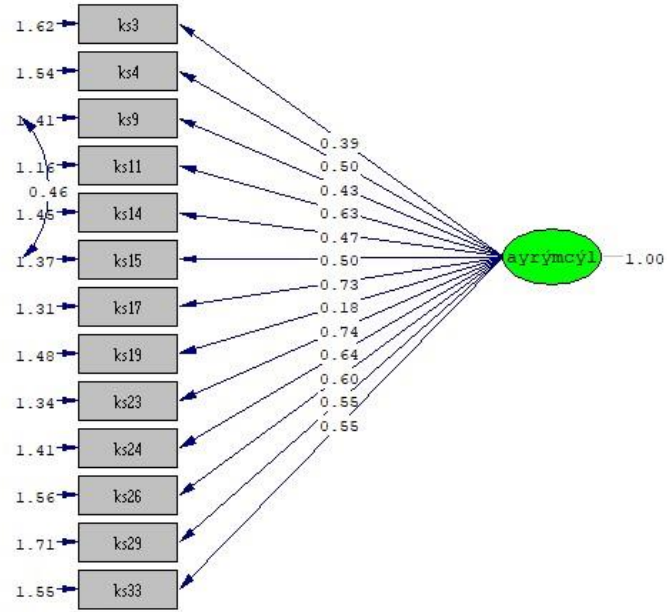
3.4.2.Kültürleşme Stresi Ölçeği:

Kültürleşme Stresi Ölçeği Sandhu ve Asrabadi (1994) tarafından yabancı öğrencilerde görülen psikolojik ihtiyaçların kapsamlı olarak araştırılmaması ve bu alanda ki açığı fark etmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Sandhu ve Asrabdi bu araştırmaları sonucunda uluslararası öğrenciler için kültürleşme stresi ölçeğini geliştirilmişlerdir. Ölçek 5’li likert tipinde hazırlanmıştır. Cevaplar; kesinlikle katılmıyorum 1, katılmıyorum 2, emin değilim 3, katılıyorum 4, kesinlikle katılıyorum 5 şeklindedir. Ölçek toplamda 36 sorudan oluşmaktadır. Bu sorulara verilen yanıtlara göre ölçekten en düşük 36 en yüksek de 180 puan alınabilmektedir. Alınan puan arttıkça bireyde kültürleşme stresinin daha fazla olduğu kabul edilmektedir.

Ölçeğin güvenirlik analizleri sonucunda elde edilen Cronbach Alfa değerleri; Algılanan Ayrımcılık (.90), Yurt (Vatan) Özlemi (.89), Algılanan Nefret (.90), Korku (.88), Kültür Şoku/ Değişim Stresi (.79), Suçluluk (.44), ve diğer maddeler (.84) olarak hesaplanmıştır (Sandhu ve Asrabadi, 1994).

Bu ölçeğe Türkiye’de yaşayan Suriyeli öğrenciler üzerinde kullanılması amacı ile faktör analizi yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçek maddeleri ve ölçek maddelerinin oluşturduğu kültürleşme stresi yapısının data ile tam bir uyum içinde model oluşturduğu görülmüştür ($X^2/ sd = 2.59$, GFI = .92, CFI=.86; RMSEA = .076, $p=0.001$). X^2 değeri ideal değer olan 2’den biraz yüksek bulunmuştur ancak kabul edilebilir düzeydedir. Diğer uyum indeksi değerleri de kabul edilebilir sınırlar içindedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2010; Şimşek, 2007). Bu değerler incelendiğinde modelin data ile uyum içinde olduğu

görülmektedir ve ölçeği ancak bu hali ile Suriyeli öğrenciler üzerinde geçerli olduğunu göstermektedir. Lisrel ile ölçülen kültürleşme stresi modeline ait doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Chi-Square=169.06, df=64, P-value=0.00000, RMSEA=0.076

Şekil 3. Kültürleşme stresi doğrulayıcı faktör analizi modeli

Tablo.10. Kültürleşme stresi doğrulayıcı faktör analizi modeline ait iyilik uyum indeksleri

İyilik Uyum İndeksi	Değer
X ² /sd	166.3/64= 2.59
GFI	.92
CFI	.86
RMSEA	.07

Ölçeğin güvenilirliği belirlemek için yapılan Cronbach Alpha analizi sonucu ölçeğin güvenilirliği .72 olarak bulunmuştur.

Kültürleşme stresi ölçeği bir örneği Ek-2 de verilmiştir.

3.4.3.Kültürleşme Ölçeği:

Kültürlenme ölçeği bireylerin kültürlenme tercihlerini tespit etmek amacıyla Berry (1989) tarafından geliştirilen ve dört farklı stratejiden oluşan bir ölçektir. Bu stratejiler; entegrasyon /bütünleşme (yakın arkadaşlarımın hem buralı hem de hemşerilerim olmasını tercih ederim), ayrılma (yakın arkadaşlarımın buralılardan çok hemşerilerimin olmasını tercih ederim), asimilasyon (yakın arkadaşlarımın hemşerilerimden çok buralı olmasını tercih ederim) ve marjinalleşme (yakın arkadaşlarımın kimler olduğuna aldırmış olmam) şeklindedir. Bu her bir stratejiyi ölçen madde sayısı 11 tanedir. Sorular 5’li likert tipinde hazırlanmıştır. Cevaplar; 1 kesinlikle bana uygun değil, 2 bana biraz uygun değil, 3 karasızım, 4 bana biraz uygun ve 5 kesinlikle bana uygun şeklindedir. Göçmelerin kültürleşme stratejilerini ortaya koymak amacıyla geliştirilen ölçek Şeker (2005) tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir.

Ölçekten alınan puanlar alt puanlara ayrılarak incelenmektedir. Buna göre bir stratejiden alınan en yüksek puan bireyin o stratejiyi kullanma eğilimini ifade etmektedir. Ölçekte yer alan 4 madde çocuk yetiştirme ile ilgili olduğu için herhangi bir anlamlı bir farklılaşmaya neden olamayacağı düşüncesiyle çalışmanın dışında bırakılmıştır (Şeker, 2005). Ölçeğin güvenirlik analizleri sonucunda elde edilen Cronbah Alpha değerleri; entegrasyon (bütünleşme) (.78), ayrılma (.80), asimilasyon (.84) ve marjinalleşme (.74) olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma için Cronbah Alpha değerleri; entegrasyon (bütünleşme) (.74), ayrılma (.63), asimilasyon (.79) ve marjinalleşme (.67) olarak bulunmuştur.

Ölçeğin dört temel alt boyutunun oluşturduğu maddeler sırası ile:

Entegrasyon (Bütünleşme): 4, 6, 12, 14, 22, 24, 27, 30, 33, 39.

Ayrılma: 2, 9, 17, 18, 20, 26, 32, 37, 38, 40.

Asimilasyon: 1, 7, 8, 11, 16, 21, 25, 29, 35, 36.

Marjinalleşme: 3, 5, 10, 13, 15, 19, 23,28, 31, 34 şeklinde gruplanmıştır.

Kültürlenme ölçeği bir örneği Ek-3’te verilmiştir.

3.4.4.Algılanan Stres Ölçeği:

Ölçek 1983 yılında Cohen, Kamarck & Mermelste tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda elde edilen Cronbach Alpha değeri (.86) olarak hesaplanmıştır. Algılanan Stres Ölçeği; Bilge, Ögce, Genç ve Oran (2007) tarafından

Türkçe'ye uyarlanmıştır. Uyarlama sonucunda ölçeğin güvenirlik analizi (.81) olarak hesaplanmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde hazırlanmıştır. Cevaplar; 0 hiç, 1 nadiren, 2 bazen, 3 sık, 4 çok sık şeklindedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 32'dir. Ölçek maddelerinden 4, 5 ve 6 ters kodlanarak ölçme işlemine dahil edilmektedir. Ölçek toplam puan arttıkça bireyin algıladığı stres düzeyi yükselmektedir, şeklinde yorumlanmaktadır.

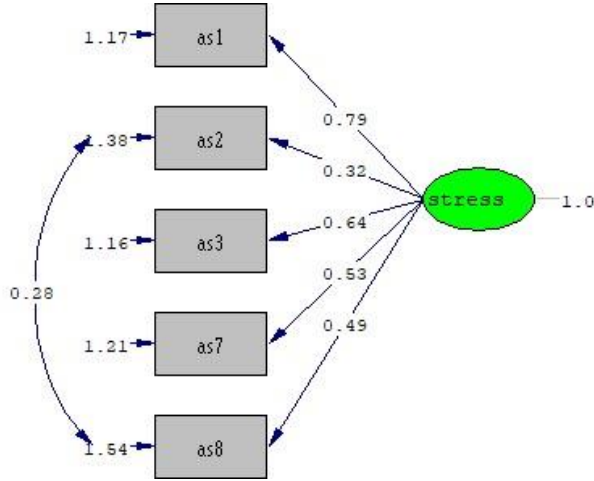
Ölçek iki temel alt boyuttan oluşmaktadır ve bu maddeler sırasıyla;

Algılanan Stres: 1, 2, 3, 7, 8

Algılanan Baş Etme: 4, 5, 6 şeklindedir.

Ölçeğin değerlendirilmesi hem toplam puan hem de alt ölçeklerin puanları üzerinden yapılmaktadır. Alt ölçeklerden alınan puanların yüksekliği de yine toplam puandaki gibi algılanan stresin yüksekliğine işaret etmektedir.

Bu araştırmada Türkiye'de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenciler üzerinde kullanılması amacı ile faktör analizi yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçek maddeleri ve ölçek maddelerinin oluşturduğu algılanan stres yapısının data ile tam bir uyum içinde model oluşturduğu görülmüştür ($X^2/ sd = 2.05$, GFI = .99, CFI=.66; IFI: .96; RMSEA = .06, $p=0.001$). X^2 değeri ideal değer olan 2'den biraz yüksek bulunmuştur ancak kabul edilebilir düzeydedir. Diğer uyum indeksi değerleri de kabul edilebilir sınırlar içindedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2010; Şimsek, 2007). Bu değerler incelendiğinde modelin data ile uyum içinde olduğu görülmektedir ve ölçeği ancak bu hali ile Suriyeli öğrenciler üzerinde geçerli olduğunu göstermektedir. Lisrel ile ölçülen algılanan stres modeline ait doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Şekil.4. Algılanan stres ölçeği doğrulayıcı faktör analizi

Tablo.11. Algılanan stres ölçeği doğrulayıcı faktör analizi modeline ait iyilik uyum indeksleri

İyilik Uyum İndeksi	Değer
X ² /sd	8.20/6= 2.05
GFI	.99
CFI	.96
IFI	.97
NFI	.94
RMSEA	.06

Ölçeğin güvenilirliği belirlemek için yapılan Cronbach Alpha analizi sonucu ölçeğin güvenilirliği (.55) olarak bulunmuştur. Madde sayısının az olması ve güvenirlığın düşük olmasının nedeni göçmen grup üzerinde uygulama yapılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ölçekteki maddelerin katılımcılar tarafından tam olarak anlaşılmadığı görülmüş bu nedenle araştırmacı tarafından tek tek okunarak katılımcılara doldurtulmuştur. Bu gibi durumların güvenirlığın düşmesine neden olduğu düşünülmektedir.

Algılan stres ölçeği bir örneği de Ek-4 de verilmiştir.

3.4.5.Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği

Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği, Luhtanen ve Crocker (1992) ile Crocker ve Luhtanen (1990) tarafından sosyal kimlik kuramı doğrultusunda, bireyin bir grubun üyesi olarak kendisini ve üyesi bulunduğu grubu diğer gruplar arasında nasıl gördüğünü değerlendirmeyi amaçlayarak geliştirilmiştir. Kolektif benlik saygısı ölçeği Baysu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Baysu (2007) tarafından uyarlanmış olan kolektif benlik saygısı ölçeği, etnik özdeşleşmenin bilişsel ve duyuşsal bileşenlerini tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur. Etnik özdeşleşmenin bileşenlerinden olan bilişsel bileşeni ölçmek için Luhtanen ve Crocker'ın (1992) "kolektif kimliğin önemi (Importance of Identity Scale) adlı ölçeğinden beş madde ve duyuşsal bileşenini ölçmek amacıyla da Crocker ve Luhtanen'in (1990) geliştirdiği "kolektif benlik saygısı ölçeği" (Collective Self-Esteem Scale) adlı ölçeğinden sekiz madde Baysu (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Kolektif benlik saygısı ölçeğinden uyarlanan sekiz maddenin bireyin kendi etnik grup aidiyetini değerlendirdiği dört maddelik "bireysel kolektif benlik saygısı" ve başkalarının bireyin etnik grubunu nasıl değerlendirdiğine dair algısını ölçen dört maddelik "genel kolektif benlik saygısı" alt ölçeklerinden oluşmaktadır.

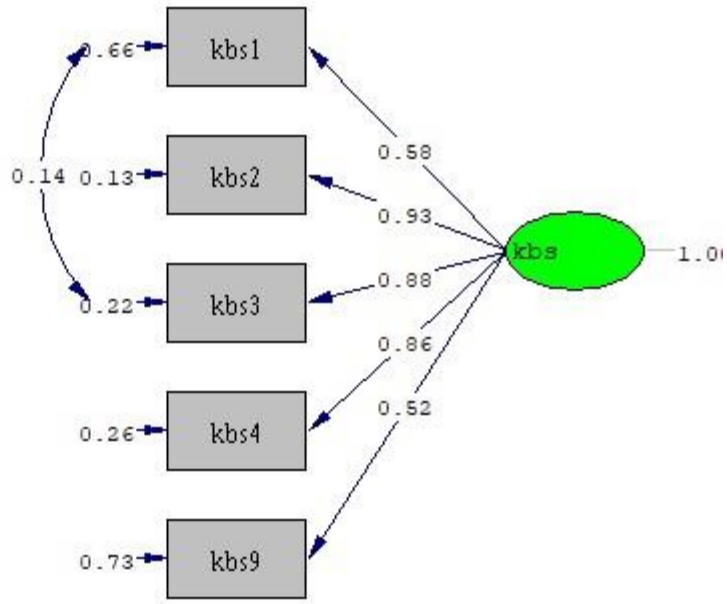
Çoymak (2009) kolektif benlik saygısı ölçeğini etnik ve toplumsal gruplarla yaptığı çalışmada, Baysu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin araştırmasının amacı doğrultusunda etnik gruplara uyarlanmıştır. Bu çalışmada, ölçek maddelerinin Çoymak (2009) tarafından ve Baysu'nun (2007) tarafından yapılan çalışmasından alınarak etnik gruplara uyarlanan ifadeleri kullanılacaktır. Kolektif benlik saygısı ölçeği 13 sorudan oluşmakta ve cevaplar 7'li likert tipi şeklinde hazırlanmıştır. Bu yanıtlar; 1 kesinlikle katılmıyorum, 2 katılmıyorum, 3 kısmen katılmıyorum, 4 kararsızım, 5 kısmen katılıyorum, 6 katılıyorum ve 7 kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Ölçekte yer alan 9, 10, 11, 12 ve 13 numaralı maddeler ters kodlanarak ölçme işlemine dahil edilmektedir.

Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği'nin Baysu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanması esnasında yapılan yapı geçerliliği analizleri sonucunda bazı sıkıntılarla karşılaşmıştır. Kuramsal beklentiler doğrultusunda ölçeğin karşılanması beklenen üç faktörlü yapı sağlamadığından dolayı Baysu (2007) kolektif benlik saygısı ölçeğinin sadece ilk boyutu olan kolektif kimliğin önemi alt ölçeğini çalışmada kullanmıştır. Bu ölçeğin analizleri sonucunda Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı (.74) olarak hesaplanmıştır. Kolektif benlik saygısı ölçeğinin bu araştırmanın örneklem grubundan alınan veriler üzerinde de

geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmıştır. Yapı geçerliliğini tespit etmek amacıyla faktör analizi yapılmış sonucunda Baysu'nun (2007) çalışmasındaki sorunların benzerleriyle karşılaşılmıştır. Ölçek, kuramsal beklentiler doğrultusunda istenilen yapıyı göstermediği için yalnızca kolektif kimliğin önemi alt ölçeğini oluşturan maddeler değerlendirmeye alınmıştır. (Şen, 2014).

Kolektif kimliğin önemi alt ölçeğini oluşturan 1, 2, 3, 4 ve 9 numaralı maddeler faktör analizine tabi tutulmuştur. Yapılan faktör analiz sonucunda ölçek maddeleri tek faktör altında toplanmış ve toplam varyansın %60,80'lik kısmını açıklayabilmiştir. Kolektif kimliğin önemi ölçeğini oluşturan beş maddenin güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı da (.84) olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırmada Türkiye'de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenciler üzerinde kullanılması amacı ile tekrar faktör analizi yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçek maddeleri ve ölçek maddelerinin oluşturduğu algılanan stres yapısının data ile tam bir uyum içinde model oluşturduğu görülmüştür ($X^2/ sd = 2.65$, GFI = .99, CFI=.99; IFI: .99; NFI: .99 RMSEA = .077, $p=0.001$). X^2 değeri ideal değer olan 2'den biraz yüksek bulunmuştur, ancak kabul edilebilir düzeydedir. Diğer uyum indeksi değerleri de kabul edilebilir sınırlar içindedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2010; Şimsek, 2007). Bu değerler incelendiğinde modelin data ile uyum içinde olduğu görülmektedir ve ölçeği ancak bu hali ile geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenciler üzerinde geçerli olduğunu göstermektedir. Lisrel ile ölçülen kolektif benlik saygısı modeline ait doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Chi-Square=10.61, df=4, P-value=0.03138, RMSEA=0.077

Şekil.5. Kolektif benlik saygısı ölçeği doğrulayıcı faktör analizi

Tablo.12. Kolektif benlik saygısı ölçeğine ilişkin doğrulayıcı faktör analizi modeline ait iyilik uyum indeksleri

İyilik Uyum İndeksi	Değer
X ² /sd	10.61/4= 2.65
GFI	.99
CFI	.99
IFI	.99
NFI	.99
RMSEA	.077

Bu araştırmada Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı (.87) olarak hesaplanmıştır.

Kolektif benlik saygısı ölçeği bir örneği de Ek-5'te verilmiştir.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırma deseninin şekline bağlı olarak toplanan veriler nicel veri analizi türündedir. Araştırma sonucunda elde edilen tüm nicel veriler SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) 25.0 paket programına aktarılmıştır. Bu veriler araştırma sonucunda elde edilmek istenen amaçlara uygun olarak kodlanmış analiz yapmaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmada istatistiksel yöntemlerden: aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi, ANOVA (Analysis of Variance), pearson momentler çarpımı korelasyonu ve çoklu regresyon analizleri yapılmıştır. İkili grupların karşılaştırılmasında t-testi; ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü anova, değişkenler arası yordama ilişkilerinin belirlenmesi için Pearson Momentler arpımı korelasyon katsayısı ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde geçici koruma altına alınmış olan Suriyeli katılımcılardan araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin uygulanması ile elde edilmiş olan verilerin istatistiksel sonuçları verilmektedir. Tüm öğrencilerin puan ortalamaları, cinsiyet, ikamet süresi, önceden ikamet edilen yerleşim birimi gibi değişkenlere göre kültürlenme tercihleri, kültürleşme stresi, algılanan stres ve kolektif benlik saygısının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Veri toplama araçları ile elde edilmiş olan bu verilerin SPSS 25 paket programıyla elde edilen bulguları aşağıda verilmiştir.

Kültürlenme tercihlerinde; yüksek puan alınan alt boyut, tercih edilen anlamına gelmektedir. Alt boyutu oluşturan bu tercihler; bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme şeklindedir. Katılımcıların kültürlenme tercihleri, kültürleşme stresi, algılanan stres ve kolektif benlik saygısı ölçeklerinden aldıkları puanlara ait aritmetik ortalamalar, en büyük ve en küçük değerler aşağıda sunulmuştur.

Tablo. 13. Ölçek puanlarının betimsel istatistikleri

	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Varyans	Ranj	Enküçük	Enbüyük
Bütünleşme	30,41	7,01	-,14	-,37	49,25	36,00	9,00	45,00
Ayrılma	32,93	7,67	-,21	-,97	58,86	36,00	14,00	50,00
Asimilasyon	26,89	8,23	,10	,08	67,82	40,00	67,82	50,00
Marjinalleşme	23,13	7,51	,40	-,69	56,40	32,00	10,00	42,00
Kültürleşme stresi	38,97	8,22	-,14	,02	67,71	46,00	14,00	60,00
Algılanan S.	9,57	3,81	,41	,14	14,55	19,00	1,00	20,00
Kolektif B.	25,26	8,27	-,69	-,40	68,50	29,00	6,00	35,00

Tablo 13'te görüldüğü gibi araştırma grubuna dahil olan katılımcıların bütünleşme stratejisi puanları ($\bar{x} = 34.40$, $S=7.01$ ve $\text{ranj}=36.0$), ayrılma stratejisi puanları ($\bar{x} = 32.93$, $S=7.67$ ve $\text{ranj}=36.0$), asimilasyon stratejisi puanları ($\bar{x} = 36.89$, $S=8.23$ ve $\text{ranj}=40.0$), marjinalleşme stratejisi puanları ($\bar{x} = 23.12$, $S=7.51$ ve $\text{ranj}=32.0$), kültürleşme stresi puanları ($\bar{x}=28.97$, $S=8.22$ ve $\text{ranj}=46.0$), algılanan stres puanları ($\bar{x} = 9.57$, $S=3.81$ ve $\text{ranj}=19.0$) ve kolektif benlik saygısı puanları ($\bar{x} = 25.26$, $S=8.27$ ve $\text{ranj}=29.0$) verilmiştir. Skewness ve Kurtosis değerleri (-1, +1) aralığında olmasından dolayı normal dağılım göstermektedir. Bireyler bütünleşme stratejisinde en yüksek 45 en az 9, ayrılma stratejisinde en yüksek 50 en az 14, asimilasyon stratejisinde en yüksek 50 en az 67, marjinalleşme stratejisinde en yüksek 42 en az 10, kültürleşme stresinde en yüksek 60 en az 14, algılanan stres seviyesinde en yüksek 20 en az 1 ve kolektif benlik saygısı puanında en yüksek 35 en az 6 puan almışlardır.

Geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerin en fazla ayrılma daha sonra bütünleşme kültürlenme tercihlerini seçtikleri tespit edilmiştir.

Kültürlenme tercihlerinden olan bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısı arasındaki ilişkilere ait korelasyon tablosu aşağıda sunulmuştur.

Tablo. 14. Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürel stres, algılanan stres kolektif benlik saygısı arasındaki ilişkilere ilişkin korelasyon tablosu

	1	2	3	4	5	6	7
Bütünleşme	1	-,148*	,275**	,119*	,013	-,002	-,036
Ayrılma		1	-,467**	,021	,234**	,305**	,355**
Asimilasyon			1	,225**	,269**	-,117*	-,380**
Marjinalleşme				1	,088	-,085	-,30
Kültürleşme stresi					1	,176**	,134*
Algılanan stres						1	,200**
Kolektif benlik							1

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

Tablo 14'de görüldüğü üzere kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stresin bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşmeyi yordayıp yordamadığına ilişkin çoklu

ve adımsal regresyon modelleri oluşturup uygulanmıştır. Yapılan çoklu ve adımsal regresyon analizinde kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stresin bütünleşmeyi anlamlı biçimde yordamadığı bulunmuştur ($R=.050$, $R^2=.003$, $F=.234$, $p=.873$, $P<0.05$).

Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi, algılanan stres ve ayrılmayı yordayıp yordamadığını incelemek için adımsal (stepwise) regresyon modeli oluşturulmuştur. Kolektif benlik saygısı, kültürel stres, algılanan stres ve ayrılma stratejisi arasındaki ilişkiler tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo.15. Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stresin ayrılmayı, yordayıp yordamadığı regresyon analizi

Modell	B		Sd.		t	P	R	R ²	F	P
	B	Sd.	B	hata						
1	Sabit	19,05	1,18	.42	19,05	.00	,593 ^a	,35	151,86	,000 ^b
	Kolektif Benlik Say.	,55	,04	,59	12,32	,00				
2	Sabit	16,23	1,34		12,04	,00	,623 ^b	,38	88,31	,000 ^c
	Kolektif Benlik Say	,51	,04	,55	11,59	,00				
	Algı stres	,38	,09	,19	4,05	,00				
3	Sabit	12,17	1,97		6,15	,00	,636 ^c	,40	62,85	,000 ^d
	Kolektif Benlik kısa	,50	,04	,54	11,38	,00				
	Algı strestek	,34	,09	,17	3,62	,00				
	Kültürleşme stresayırım	,12	,04	,13	2,77	,00				

a. Yordayanlar: (Sabit)Kolektif benlik saygısı, Algılanan stres Kültürel stres

b. Yordanan: Ayrılma

Kolektif benlik saygısı kültürel stres, algılanan stresin ayrılmayı yordayıp yordamadığına ilişkin adımsal regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda VIF değeri 1,42 olarak bulunmuştur. VIF değerinin 10.00'dan küçük olması, değişkenler arasında otokorelasyon olmadığını bu nedenle regresyon analizinin yapılabileceğini göstermektedir (Büyüköztürk ve ark., 2008). Regresyon analizi sonuçlarına göre kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stres değişkenlerinin üçü birlikte, ayrılmayı anlamlı biçimde yordadığı bulunmuştur ($R=.636$, $R^2= 0.404$, $F=62.85$, $P<0.05$). Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stresin üçü birlikte ayrılma toplam puan ortalamalarına

ilişkin toplam varyansın %40'ini açıkladığı görülmektedir. Analizde model 1 incelendiğinde kolektif benlik saygısının ayrılmayı 0.05 düzeyinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve varyansın %35 ini açıkladığı görülmektedir (R=.593, R²=.352, F=151.86, P<0.05). Model 2 de analize kolektif benlik saygına ek olarak algılanan stres eklendiğinde, kolektif benlik saygısı ile beraber algılanan stresin ayrılmayı 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve varyansın %39'unu açıkladığı ve varyansa %3 lük değişim yaptığı bulunmuştur (R=.623, R²=.388, F=88.31, P<0.05). Model 3'te analize göre kolektif benlik saygına ve algılanan strese ek olarak kültürel stres eklendiğinde, kültürel benlik saygısı algılanan stresle beraber kültürel stresin ayrılmayı 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve varyansın %40'ını açıkladığı ve varyansa %4'lük değişim yaptığı bulunmuştur (R=.636, R²=.404, F=62.85, P<0.05). Bu bulgular ayrılama üzerinde en etkili olanın kolektif benlik saygısı yüksekliği olduğuna işaret etmektedir.

Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stresin asimilasyonu yordayıp yordamadığını anlamak için adımsal (stepwise) regresyon modeli oluşturulmuştur. Aralarındaki ilişkiler tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo.16. Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi, algılanan stresin asimilasyonu, yordayıp yordamadığı regresyon analizi

Modell	B		B	t	P	R	R ²	F	P	
	Sd.	hata								
1	Sabit	36,43	1,462		24,91	,000	,380 ^a	,14	47,15	,000 ^b
	Kolektif benlik say	-,37	,055	-,38	-6,86	,000				
2	Sabit	44,33	2,40		18,45	,000	,439 ^b	,19	33,22	,000 ^c
	Kolektif benlik say	-,34	,054	-,35	-6,44	,000				
	Kültürleşme stres	-,22	,054	-,22	-4,08	,000				

a. Yordayanlar: (Sabit),Kolektif benlik saygısı, Algılanan stres , Kültürleşme stres

b. Yordayan: Asimilasyon

Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stresin asimilasyonu kültürleşme tercihini yordayıp yordamadığına ilişkin adımsal regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda VIF değeri 1,01 olarak bulunmuştur. VIF değerinin 10.00'dan küçük olması, değişkenler arasında otokorelasyon olmadığını bu nedenle regresyon analizinin yapılabileceğini göstermektedir (Büyüköztürk ve ark., 2008). Regresyon analizi sonuçlarına göre kolektif benlik saygısı ve kültürel stresin birlikte asimilasyonu anlamlı

biçimde yordadığı algılanan stresin ise yordamadığı bulunmuştur ($R=.43$, $R^2=.19$, $F=33.22$, $P<0.05$). Kolektif benlik saygısı kültürel stres, ikisi birlikte asimilasyon toplam puan ortalamalarına ilişkin toplam varyansın %19'unu açıkladığı görülmektedir. Analizde model 1 incelendiğinde kolektif benlik saygısının asimilasyonun 0.05 düzeyinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve varyansın %38 ini açıkladığı görülmektedir ($R=-.37$, $R^2=-.38$, $F=47.15$, $P<0.05$). Ancak ilişki negatif yöndedir buradan hareketle kolektif benlik saygısı puanı azaldıkça asimilasyon kültürlenme stratejisini tercih eden bireylerin sayısı artmakta ya da asimilasyonu kültürlenme stratejisini tercih eden birey sayısı arttıkça kolektif benlik saygısı puanı azalmaktadır, yorumu yapılabilir. Model 2 de analize kültürel benlik saygısına ek olarak kültürleşme stresi eklendiğinde, kültürel benlik saygısı ile beraber kültürleşme stresinin asimilasyonu 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve varyansın %44'ünü açıkladığı ve varyansa %10'luk değişim yaptığı bulunmuştur ($R=-.378$, $R^2=-.380$, $F=88.31$, $P<0.05$). Ancak ilişki negatif yöndedir, ilişkiden ($\beta(KBS)=-348$, $\beta(AS)=-222$) hareketle kolektif benlik saygısı puanı ve kültürel stres puanı azaldıkça asimilasyon kültürlenme stratejisini tercih eden birey sayısı artmakta ya da asimilasyon kültürlenme stratejisini tercih eden birey sayısı arttıkça kolektif benlik saygısı puanı ve kültürel stres puanı azalmaktadır, yorumu yapılabilir.

Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stresin marjinalleşmeyi yordayıp yordamadığına ilişkin adımsal regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizinde kolektif benlik saygısı kültürleşme stresi ve algılanan stresin marjinalleşmeyi anlamlı biçimde yordamadığı bulunmuştur ($R=.162$, $R^2=.026$, $F=2.506$, $p=.059$, $P<0.05$). Bu durumda marjinalleşmeyi daha farklı değişkenlerin etkilediği yorumu yapılabilir.

Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının cinsiyete göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını bulmak için bağımsız örneklem için t testi yapılmıştır.

Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının cinsiyet arasındaki ilişkiler tablo 17 ve tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo.17. Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının cinsiyete göre t testi ortalamaları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS
Bütünleşme	Kadın	127	30,48	7,45
	Erkek	155	30,36	6,66
Ayrılma	Kadın	127	34,01	8,03
	Erkek	155	32,05	7,27
Asimilasyon	Kadın	127	26,88	7,45
	Erkek	155	26,89	8,84
Marjinalleşme	Kadın	127	23,62	7,59
	Erkek	155	22,73	7,44
Kültür stres	Kadın	127	38,83	8,27
	Erkek	155	39,09	8,21
Algı stres	Kadın	127	9,54	3,99
	Erkek	155	9,59	3,67
Kolektif benlik s.	Kadın	127	15,70	3,66
	Erkek	155	15,62	3,66

Tablodan görüldüğü üzere araştırmaya katılan 127 kadın 155 erkekten elde edilen sonuçlara göre bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme, kültürel stres, algılanan stres ve kolektif benlik saygısı ortalamaları ve standart sapmaları kadın ve erkelere göre değişkenlik göstermektedir.

Tablo.18. Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının cinsiyete göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığı t testi tablosu

	F	t	df	p	Mean Difference
Bütünleşme	,33	,15	280	,88	,12
Ayrılma	1,49	2,14	280	,03	1,95
Asimilasyon	1,19	-,00	280	1,00	-,00
Marjinalleşme	,35	,98	280	,32	,88
Kültürleşme stres	,00	-,25	280	,79	-,25
Algılanan stres	1,81	-,11	280	,91	-,05
Kolektif benlik s.	,03	,18	280	,85	,08

Yapılan t testi analiz sonuçlarına göre ayrılma toplam puan ortalamalarında kadın ve erkekler arasında anlamlı fark çıkmıştır, kadınların ayrılma puan ortalamaları erkeklerden daha yüksektir ($t 2,146, \bar{X}$ kadın 34,01 > $\bar{X}$ erkek 32,05).

Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analizi sonucunda marjinalleşme ve kültürleşme stresi anova testinde grupları arası anlamlı fark bulunmuş ancak yapılan hangi iki grup arası anlamlı fark olduğunu bulmak için yapılan Scheffe testinde gruplar arası anlamlı fark çıkmamıştır.

Yaş ortalamaları betimsel verileri tablo 19’da ilgili ANOVA tabloları ise tablo 20, tablo 21 ve tablo 22’de sunulmuştur

Tablo.19. Tek yönlü varyans analizi yaş ortalaması betimsel istatistikleri

	Yaş	N	$\bar{X}$	SS
Bütünleşme	13	60	32,05	6,83
	14	76	29,57	7,41
	15	63	30,63	6,70
	16	41	30,04	7,22
	17	32	29,03	7,18
	18	10	31,60	4,55
	Toplam	282	30,41	7,01
Ayrılma	13	60	33,98	7,96
	14	76	34,51	7,11
	15	63	32,15	7,48
	16	41	30,85	7,16
	17	32	31,84	8,67
	18	10	31,70	8,27
	Toplam	282	32,93	7,67
Asimilasyon	13	60	24,56	8,47
	14	76	36,14	8,44
	15	73	27,19	6,31
	16	41	29,51	8,53
	17	32	27,68	9,47
	18	10	31,30	7,05
	Toplam	282	26,89	8,23
Marjinalleşme	13	60	23,66	6,34

	14	76	23,96	7,61
	15	63	23,33	8,89
	16	41	22,34	6,25
	17	32	20,12	7,58
	18	10	25,30	7,00
	Toplam	282	23,13	7,51
Kültürleşme Stresi	13	60	38,86	8,28
	14	76	41,30	7,71
	15	63	38,66	8,07
	16	41	35,80	8,44
	17	32	37,96	6,99
	18	10	40,10	11,69
	Toplam	282	38,97	8,22
Algılanan Stres	13	60	8,68	3,58
	14	76	9,43	3,83
	15	63	9,33	3,14
	16	41	10,19	4,08
	17	32	11,18	4,52
	18	10	9,70	4,27
	Toplam	282	9,57	3,81
Kolektif Benlik Saygısı	13	60	16,18	3,90
	14	76	10,05	3,30
	15	63	15,38	3,82
	16	41	14,39	3,21
	17	32	15,93	3,212
	18	10	15,70	5,77
	Toplam	282	15,66	3,65

Tablo.20. Bireylerin bütünleşme kültürleşme tercihinin yaşa göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	279.37	5	59.47	1.12	.30	-
Gruplarıçi	13543.25	276	49.07			
Toplam	13840.62	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin bütünleşme ($F=1.12$, $p .05$) puanlarında yaşa göre anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Tablo.21. Bireylerin ayrılma kültürleşme tercihinin yaşa göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	Toplamı	sd				
Gruplararası	524.15	5	104.83	1.80	.11	-
Gruplarıçi	16015.82	276	58.02			
Toplam	13840.62	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin bütünleşme (F=1.80, p .05) puanlarında yaşa göre anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Tablo.22. Bireylerin marjinalleşme kültürleşme tercihinin yaşa göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	Toplamı	sd				
Gruplararası	433.51	5	86.76	1.55	.17	-
Gruplarıçi	15415.03	276	55.85			
Toplam	15848.87	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin bütünleşme (F=1.55, p .05) puanlarında yaşa göre anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Tablo.23. Tek yönlü varyans analizi önceden yaşanılan yer ortalama

	Yaşanılmış Yer	N	$\bar{X}$	SS
Bütünleşme	Şehir	197	30,81	7,01
	İlçe	44	29,93	7,51
	Köy	41	29,02	6,39
	Toplam	282	30,41	7,01
Ayrılma	Şehir	197	33,47	7,27
	İlçe	44	32,31	8,46
	Köy	41	31,02	8,44
	Toplam	282	32,93	7,67
Asimilasyon	Şehir	197	26,91	7,72
	İlçe	44	25,34	7,56
	Köy	41	28,43	10,82
	Toplam	282	26,89	8,23
Marjinalleşme	Şehir	197	24,41	7,31
	İlçe	44	19,13	7,20
	Köy	41	21,26	7,02
	Toplam	282	23,13	7,51
Kültürleşme S.	Şehir	197	39,23	8,27

	İlçe	44	39,13	7,19
	Köy	41	37,53	9,03
	Toplam	282	38,97	8,22
Algılanan Stres	Şehir	197	9,41	3,67
	İlçe	44	9,72	3,61
	Köy	41	10,14	4,66
	Toplam	282	9,57	3,81
Kolektif Benlik A.	Şehir	197	15,62	3,71
	İlçe	44	15,84	3,31
	Köy	41	15,65	3,81
	Toplam	282	15,66	3,65

Tablo.24. Bireylerin marjinalleşme kültürleşme tercihinin daha önce yaşanılan yere göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	1169.78	5	584.89	11.11	.00	Şehir-ilçe/şehir-köy
Gruplarıçi	14679.09	276	52.61			
Toplam	15848.87	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin marjinalleşme ($F=11.11$, $p .05$) puanlarında daha önce yaşanılan yere göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıklar şehir-ilçe ($\bar{x} \text{ş}=24,41 / \bar{x} \text{i}=19,13$) ve şehir- köy ($\bar{x} \text{ş}=24,41/ \bar{x} \text{k}=21,16$) arasındadır. Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının önceden yaşanılan yere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre şehir kasaba ve köy de yaşamış olma durumuna göre bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, kültürleşme stresi, algılan stres ve kolektif benlik saygısı ortalama puanları arasında anlamlı fark çıkmamış, marjinalleşme ortalama puanları arasında anlamlı fark çıkmıştır ($F=11.11$ $p 0.05$). Hangi gruplar arasında anlamlı fark çıktığını bulmak için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre şehir ve kasaba ($\bar{x} \text{şehir}=25.44 > \bar{x} \text{Kasaba}=21.32$ $i-j =1.20$), şehir ve köyde ($\bar{x} \text{şehir}=25.44 > \bar{x} \text{köy}=23.48$, $I-J=1.24$) yaşamış olma ortalama toplam puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Kasaba ve köyde ($\bar{x} \text{köy}=23.48$, $\bar{x} \text{kasaba}=21.32$) yaşamış olma ortalama toplam puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo.25. Bireylerin bütünleşme kültürleşme tercihinin daha önce yaşanılan yere göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	297,37	5	59.47	1,21	.30	-
Gruplariçi	16543,25	276	49.07			
Toplam	13840,62	281				

Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre bireylerin bütünleşme kültürleşme tercihleri ile daha önce yaşanılan yerler arasında anlamlı farklılaşma bulunmamaktadır.

Tablo.26. Bireylerin bütünleşme kültürleşme tercihinin evde yaşayan kişi sayısına göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	790,47	8	98.81	1,32	.23	-
Gruplariçi	20415,76	273	74.78			
Toplam	21206,24	281				

Bütünleşme puanlarının evdeki kişi sayısı düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Tablo.27. Bireylerin ayrılma kültürleşme tercihinin anne eğitim durumlarına göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	225,05	3	75.02	1,28	.28	-
Gruplariçi	16232,53	277	58.60			
Toplam	16457,59	280				

Ayrılma puanları anne eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Tablo.28. Bireylerin marjinalleşme kültürleşme tercihinin baba eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	87,63	3	29.21	,51	.67	-
Gruplarıçi	15761,24	278	56.69			
Toplam	15848,87	281				

Marjinalleşme puanları baba eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısı puanlarının evdeki kişi sayısı, anne eğitim düzeyi baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonucu bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının evdeki kişi sayısı, anne eğitim düzeyi baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur.

Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısı puanlarının okul türüne göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak için tekyönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonucu bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının okul türüne göre gruplar arası anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Buna göre bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme, kültürleşme stresi, algılanan stres ve kolektif benlik saygısı puanları betimsel istatistik tablosu tablo 29' de, bütünleşme kültürleşme tercihi puanının devam edilen okul türüne göre Anova sonuçları tablo 30'te, ayrılma kültürleşme tercihi puanının devam edilen okul türüne göre Anova sonuçları tablo 31'da, marjinalleşme kültürleşme tercihi puanının devam edilen okul türüne göre Anova sonuçları tablo 32'de, kültürleşme stresi puanlarının devam edilen okul türüne göre Anova sonuçları tablo 33'de ve bireylerde algılanan stres puanlarının devam edilen okul türüne göre Anova sonuçları tablo 34'da verilmiştir.

Tablo.29. Okul türüne göre varyans analizleri betimsel istatistikleri

	Okul Türü	N	$\bar{X}$	SS
Bütünleşme	Geçici Eğitim	196	30,70	7,24
	İmam Hatip	55	28,40	6,06
	Diğer Liseler	31	32,16	6,56
	Toplam	282	30,41	7,01
Ayrılma	Geçici Eğitim	196	32,60	7,43
	İmam Hatip	55	32,32	7,64
	Diğer Liseler	51	29,83	8,54
	Toplam	282	32,93	7,67
Asimilasyon	Geçici Eğitim	196	26,26	8,17
	İmam Hatip	55	29,29	8,84
	Diğer Liseler	51	26,61	6,83
	Toplam	282	26,89	8,23
Marjinalleşme	Geçici Eğitim	196	24,82	7,31
	İmam Hatip	55	19,23	5,35
	Diğer Liseler	51	19,35	8,15
	Toplam	282	23,13	7,51
Kültürleşme S.	Geçici Eğitim	196	40,00	7,95
	İmam Hatip	55	34,94	8,02
	Diğer Liseler	51	39,61	8,37
	Toplam	282	38,97	8,22
Algılanan S.	Geçici Eğitim	196	9,09	3,84
	İmam Hatip	55	10,23	3,09
	Diğer Liseler	51	11,41	4,17
	Toplam	282	9,57	3,81
Kolektif Benlik S.	Geçici Eğitim	196	15,83	3,72
	İmam Hatip	55	14,92	3,64
	Diğer Liseler	51	15,87	3,20
	Toplam	282	15,66	3,65

Tablo.30. Bireylerin bütünleşme kültürleşme tercihinin devam edilen eğitim kurumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	334,80	2	167,404	3,45	,033	-
Gruplarıçi	13505,81	279	48,408			
Toplam	13840,62	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin bütünleşme ($F=3,45$, $p .05$) puanlarında tercih edilen okul türüne göre gruplar arası anlamlı farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo.31. Bireylerin ayrılma kültürleşme tercihinin devam edilen eğitim kurumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	404,71	2	202,35	3,49	,032	GEM-Diğer
Gruplarıçi	16135,26	279	57,83			
Toplam	16539,97	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin kültürleşme tercihi olarak ayrılma ($F=3,49$, $p .05$) puanlarında tercih edilen okul türüne göre gruplar arası anlamlı farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılaşma geçici eğitim merkezleri ile diğer liseler ($\bar{x}$ gem=33,60 $\bar{x}$ dl=29,83, I-J=3.76) arasındadır.

Tablo.32. Bireylerin marjinalleşme kültürleşme tercihinin devam edilen eğitim kurumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1839,75	2	919,87	18,32	,00	GEM-İHL/GEM-Diğer
Gruplarıçi	14009,12	279	50,21			
Toplam	15848,87	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin kültürleşme tercihi olarak marjinalleşme ($F=18,32$, $p .05$) puanlarında tercih edilen okul türüne göre gruplar arası anlamlı farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılaşma geçici eğitim merkezi ve imam hatip liseleri ($\bar{x}$ gem=24,82, $\bar{x}$ ihl=19,23 I-J=5,59), geçici eğitim merkezi ve diğer liseler arasında ($\bar{x}$ gem=24,82 $\bar{x}$ dl=19,35, I-J=5.47) arasındadır.

Tablo.33. Bireylerin kültürleşme stresi puanlarının devam edilen eğitim kurumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1113,64	2	556,82	8,67	,00	GEM-İHL/İHL-Diğer
Gruplarıçi	17913,18	279	64,20			

Toplam 19026,82 281

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin kültürleşme stresi ($F=8,67$, $p.05$), puanlarında tercih edilen okul türüne göre gruplar arası anlamlı farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılaşma geçici eğitim merkezi ve imam hatip liseleri ($\bar{x}$ gem=40,00, $\bar{x}$ ihl=34,94,23 I-J=5.05), imam hatip liseleri ve diğer liseler ($\bar{x}$ dl=39,61, $\bar{x}$ ihl=34,94,23, I-J=-4.66) arasındadır.

Tablo 34. Bireylerin algılanan stres puanlarının devam edilen eğitim kurumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
	Toplamı	sd				
Gruplararası	175,25	2	87,62	6,24	,002	GEM-Diğer
Gruplarıçi	3915,82	279	14,03			
Toplam	4091,08	281				

Yapılan varyans analizi sonucunda bireylerin algılanan stres ($F=6,24$ $p .05$) puanlarında tercih edilen okul türüne göre gruplar arası anlamlı farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılaşma geçici eğitim merkezi ve diğer liseler ($\bar{x}$ gem=9,09 $\bar{x}$ dl=11,41, I-J=2.32) arasındadır.

Bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres kolektif benlik saygısının kaç yıldır Türkiye’de olduğuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonucu bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres, kolektif benlik saygısının kaç yıldır Türkiye’de olduğuna göre gruplar arası anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Tablo.35. Kaç yıldır Türkiye’de olduğuna ilişkin varyans analizleri betimsel istatistikleri

		N	$\bar{X}$	SS
Bütünleşme	3	43	31,04	7,23
	4	50	29,40	6,94
	5	80	30,40	6,74
	6	58	30,37	7,83
	7	40	31,65	6,79
	8	11	28,45	4,67
	Toplam	282	30,41	7,01
	Ayrılma	3	43	35,02
4		50	33,30	7,10
5		80	33,40	7,39
6		58	32,91	7,26
7		40	31,07	8,37
8		11	26,72	7,78
Toplam		282	32,93	7,67
Asimilasyon		3	43	23,74
	4	50	27,40	7,76
	5	80	26,38	6,49
	6	58	26,43	8,19
	7	40	28,42	9,26
	8	11	37,36	9,39
	Toplam	282	26,89	8,23
	Marjinalleşme	3	43	24,48
4		50	25,02	7,34
5		80	22,15	7,53
6		58	22,96	7,38
7		40	21,40	6,99
8		11	23,63	6,31
Toplam		282	23,13	7,15
Kültürleşme S.		3	43	40,02
	4	50	40,08	6,94
	5	80	38,75	7,00
	6	58	39,31	8,77
	7	40	38,52	7,93
	8	11	31,36	11,30
	Toplam	282	38,97	8,22
	Algılanan S.	3	43	9,20

	4	50	10,02	4,70
	5	80	9,81	3,73
	6	58	9,72	3,47
	7	40	9,10	3,03
	8	11	8,09	2,84
	Toplam	282	9,57	3,81
Kolektif Benlik S.	3	43	16,25	3,75
	4	50	15,68	3,45
	5	80	15,50	3,60
	6	58	15,72	3,55
	7	40	16,02	3,28
	8	11	12,81	5,54
	Toplam	282	15,66	3,65

Tablo; bütünleşme, ayrılma, asimilasyon, marjinalleşme ve kültürleşme stresi, algılanan stres ve kolektif benlik saygısının kaç yıldır Türkiye’de olduğuna göre anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını ilişkin tekyönlü varyans analizi tablosudur.

Tablo.36. Bireylerin asimilasyon kültürlenme tercihlerinin ülkede kalma süresine göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1771,87	5	354,375	5,65	.00	8-7/8-6/8-5/8-4/8-3
Gruplarıçi	17287,71	276	62,637			
Toplam	19059,59	281				

Yapılan varyans analiz sonucu; ayrılma ($F=2,70$, $p 0.05$), marjinalleşme ($F=5,65$, $p.05$) kültürleşme stresi ($F=2,31$, $p.05$), kaç yıldır Türkiye’de bulunduğu göre gruplar arası anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre asimilasyonda ($\bar{x} 3=23,74$, $\bar{x} 8=37.36$, $I-J=13,61$), ($\bar{x} 4=27.40$, $\bar{x} 8=37.36$, $I-J=9.96$), ($\bar{x} 5=26,38$, $\bar{x} 8=37.36$, $I-J=10,97$), ($\bar{x} 6=26.43$, $\bar{x} 8=37.36$, $I-J=10,93$), ($\bar{x} 7=28.42$, $\bar{x} 8=37.36$, $I-J=8.93$) anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuçlar ülkede kalma süresi arttıkça asimilasyonun arttığına işaret etmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ TARTIŞMA

İnsanlar çok uzun zamanlardan beri birlikte yaşamaktadırlar. Bu birlikte yaşamamanın doğal sonucu olarak insanlar ve insanların içerisinde yaşadıkları topluluklar birbirlerinden etkilenmektedirler (Aliyev, 2011). İnsanların parmak izleri bile birbirinden farklıyken farklı topluluklarda yaşayan insanların farklı gelenek göreneklere ve yaşam tarzlarına sahip olmalarının çok doğal olduğu düşünülmektedir.

İnsanların hayatlarındaki her şeyin daha iyi olması amacıyla yaptıkları yer değiştirme hareketi göç olarak adlandırılır, bu hareketlilik sonucunda insan etkileşimleriyle ortaya çıkan kültürlenme, bireylerin toplum içerisinde meydana getirdikleri etkileşim sonucunda meydana gelen psikolojik ve davranışsal değişim süreci olarak tanımlanmaktadır (Şeker, 2005). İnsanlar gruplar içerisinde yaşadıkları için bu değişim aslında sürekli olarak devam etmektedir, bu değişim ile kişiler; bilişini, davranışını ve duygularını düzenlemektedir (Kim, Laroche ve Tomiuk, 2001).

Bu çalışma ile Türkiye gündemini son yıllarda çok fazla meşgul eden ve önümüzdeki yıllarda da meşgul edeceğini düşünebileceğimiz geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerin kültürlenme tercihleri, kültürleşme stresleri, kolektif benlik algıları ve algıladıkları stres puanları incelenmiş, aralarındaki olası ilişkilere bakılmıştır.

Suriye'den savaş nedeniyle göç etmiş olan bu insanların tercih ettikleri kültürlenmeler incelendiği zaman kadın ile erkek arasında anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bulgulara göre kadınların ayrılma kültürlenme tercihi puanları daha yüksek olarak hesaplanmıştır. Kültürlenme tercihlerinden ayrılma, bireyin baskın olan kültürden kaçınması ve kendi öz kültürünü devam ettirmek istemesi şeklindedir (Berry, 1992). Bu tercihin sebebi olarak

okula devam bile etseler öğrencilerin daha sonrasında aktif olarak sosyalleşebileceği, dil pratiği yapabilecekleri ortamların bulunmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Benzer bulguları kente göç etmiş örnekleme bireycilik toplulukçuluk eğilimleri ve değerler açısından kültüre uyum (kültürlenme) süreçleri araştırmasında kadınların erkeklere göre daha fazla ayrılma kültürlenme stratejini tercih ettikleri tespit edilmiş sebebi olarak ise kadınların kültürlerinden kaynaklı evde durmasından olabileceği düşünülmüştür ve bu durum kadınların kendi öz kültürlerini devam ettirmeye erkeklere göre daha fazla meyilli olabilmelerinden kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Şeker, 2005). Kim, Laroche ve Tomiuk (2001) tarafından İtalyan kadınların kültürleşme ölçümü ile ilgili yaptıkları bir araştırmada kadınların kültürleşme tercihlerinden ayrılma ve bütünleşme stratejilerini erkeklere göre daha fazla tercih ettikleri bulunmuştur. Gökel (2018) tarafından 1974 Barış Harekatı sonrasında Türkiye’den Kıbrıs’a gelen göçmenlerin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada kültürlenme tercihi olarak ayrılma ile cinsiyet arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Şahin (2010) tarafından Almanya’daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmada kadınların erkelere göre kendi kültürünü devam ettirme düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadınların ayrılma stratejisini daha belirgin olarak fazla seçtiği görülmüştür. Aynı şekilde kültüre uyum konusunda da kadınlar erkeklerin gerisinde kalmışlardır. Araştırmacılar bunun sebebi olarak kadınların ev hanımı olmaları ve daha az sosyal ortama katılmalarına bağlı olabileceğini düşünmüştür.

Literatürde farklı sonuçların tespit edildiği çalışmalar da olmuştur. Bektaş (2004) tarafından; Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitim gören Türk öğrencilerin psikolojik uyumları ve kültürlenmelerini araştırmak amacıyla yapılan çalışmada kadınların erkeklere göre kültürlenme tercihi olarak bütünleşmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir. Aliyev ve Öğülmüş (2016) tarafından yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlenme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada ve Gökyer (2017) tarafından yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumlarını incelemek amacıyla yapılan araştırma da cinsiyet açısından kültürlenme tercihleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit etmişlerdir.

Yapılan farklı çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlar alınmıştır. Bu sebeple kültürlenme ile ilgili yapılan araştırmalarda bireysel özelliklerden ayrıca grupların tarihleri, kültürel,

ekonomik, politik ve sosyal yapıları dikkate alınarak çalışmalar yürütülmelidir (Şeker ve Boysan, 2013).

Araştırma sonucuna göre geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerde kolektif benlik saygısı puanları arttıkça kültürlenme tercihi olarak ayrıma stratejisine ait puanların anlamlı şekilde arttığı gözlemlenmiştir. Bunun temelinde iç grup yanlılığından kaynaklı olarak olumu bir sosyal kimlik kazanımı amacıyla bireylerin kendi gruplarını kayırmaya eğilimli olmaları şeklinde yorumlanabilmektedir (Şen, 2014). Ayrıca Türkiye’de öğrenim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin uyum problemlerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada öğrencilerin Türk arkadaşlarının olmaması ve önyargıların olmasının uyum sürecini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Güzel,2019). Barıtcı (2017) tarafından geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin Türklerle iletişimleri olumlu algılasalar da Türklerin Suriyelilere karşı önyargılı olduğu tespit edilmiştir. Bu iki örnek iki toplum arasında ortak bir din, akrabalık ilişkileri, benzer coğrafyaların insanları olmak gibi benzerliklere rağmen önyargının varolduğu ve her iki toplum için de geçerli olduğunu göstermektedir. Cameron (1994) tarafından uluslararası öğrenciler ile yapılan çalışmada kolektif benlik saygısı puanlarının artması ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bireyler geri dönme olasılıklarından kaynaklı olarak da yeni toplumun sosyo-kültürel özelliklerine karşı durarak kendi kültürünü devam ettirmek amacıyla ayrılmayı seçmiş olabilmektedir (Gün ve Bayraktar, 2007). Bu gibi durumlar bireylerin kendi toplumsal gruplarını koruyarak ayrılma kültürlenme tercihini benimsemelerine ve kolektif benlik saygısı puanlarının artmasına sebep olabilmektedir.

Araştırma kolektif benlik saygısı ölçeğinin alt boyutlarından olan kolketif kimliğin saygısı kullanılmıtır. Diğer ölçek Baysu (2007), Şen (2014) ve bu çalışmanın faktör analizlerini sağlamadığı için araştırmaya dahil edilmemiştir. Ölçek ile bireylerin kolektif benlik saygısı ölçeğinin alt boyutu olan kolektik kimliğin kolektif saygısı puanları ölçülmüştür. Bu ölçüm sonucuna göre geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerde kolektif benlik saygısı puanları arttıkça kültürlenme tercihi olarak asimilasyon puanlarının azaldığı gözlemlenmiştir. Alanda kolektif benlik saygısı ile ilgili yapılan araştırmalarda sıklıkla, ikinci bir grupta karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırma grupları Kürt-Türk, Alevi-Sunni gibi farklı olduğu düşünülen gruplar ile yürütülmüştür (Akbaş, 2010; Şen, 2014).

Kolektif benlik saygısının yanı sıra kültürleşme stresine, algılanan stres puanı eklendiğinde iki değişkenin birlikte kültürlenme tercihi olarak ayrılmayı anlamlı biçimde

yordamakta oldukları bulunmuştur. Kolektif benlik saygısı ve algılanan strese ek olarak kültürleşme stresi puanları üçü birlikte olarak da kültürlenme tercihi olarak, ayrılmayı anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir. Yani kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stres puanı arttıkça bireylerde kültürlenme tercihi olarak ayrılma puanları da artmaktadır. Hollanda da yaşayan Türkler üzerinde yapılan araştırmaya göre ise ayrımcılık algısı arttıkça bireylerin kimliğine sarılma davranışlarında artış tespit edilmiştir (Baysu, 2007). Baysu, Phalet ve Brown (2011) tarafından Belçika’da yaşayan Türkler ile yürütülen iki ucu keskin kimlik: Kimlik tehdidi ve azınlıkların okul performansı adlı araştırmada ayrılmayı veya asimilasyonu tercih etmiş bireylerin diğer kültürlenme tercihlerini benimseyen bireylere göre kendilerini daha az savunmasız hissettikleri tespit edilmiştir.

Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi, algılanan stres puanları kültürlenme tercihi olarak marjinalleşmeyi hiçbir ölçek için anlamlı yordamadığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada kolektif benlik saygısının kültürlenme tercihi olarak asimilasyonun anlamlı yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu ilişki negatif yönlüdür. Yani belirli bir alanda sınırlı bir kültüre ait olduğunu düşünen bireyin kolektif benlik saygısı (Özgül, 2017) puanı arttıkça bireylerin yeni gelen kültürde kültürlenme tercihi olarak asimilasyonu tercih etme puanları azalmaktadır. Kolektif benlik saygısı ile birlikte kültürleşme stresi kültürlenme tercihi olarak asimilasyon puanlarını anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Bu tespit negatif yönlüdür. Yani kolektif benlik saygısı ve kültürleşme stresi puanı arttıkça kültürlenme tercihi olarak asimilasyonun azalması gözlenmektedir. Ya da tam tersi şekilde kolektif benlik saygısı ve kültürleşme stresi puanı azaldıkça kültürlenme tercihi olarak asimilasyon puanı artmaktadır.

Yapılan araştırma sonucuna göre geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de kalma süreleri uzadıkça tercih edilen kültürlenme tercihi asimilasyon olmaktadır. Asimilasyon ülkede kalarak karşı kültürün kabul edilmeye başlanması ile ortaya çıkmaktadır. Bu kabul etme ile birlikte yeni kültürü garip karşılama durumu da ortadan kalkmaya başlamaktadır (Karataş ve Baloğlu, 2018). Alanda Yeşildağ (2008) tarafından Avrupa’da yaşayan aile yapıları ve entegrasyon sorunlarını araştırmak amacıyla yapılan çalışma sonucunda ülkede 10 yıl ve üstünde kalan kişilerin, daha az kalanlara göre asimilasyon tercih puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gökel (2018) tarafından 1974 Barış Harekatı sonrasında Türkiye’den Kıbrıs’a gelen göçmenlerin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada asimilasyon kültürlenme tercihi ile ülkede ikamet

etme süresi arasında anlamlı fark bulunmuştur. Fakat asimilasyon puanı için anlamlı ülkede kalma süresi bizim yürüttüğümüz çalışma yılına göre çok daha fazladır.

Türkiye’de kalma süresinin artması ile geçici koruma altında olan Suriyeli öğrencilerin tercih ettikleri ayrılma stratejisi puanları da düşmektedir. Aliyev (2011) tarafından yapılan farklı kültürlerden gelen yüksek öğretim öğrencilerinin ortamı arasındaki ilk etkileşim algılarının ve kültürlenme düzeylerinin incelenmesi araştırmasında ise bireylerin Türkiye’de kalma süreleri azaldıkça ayrılma kültürlenme stratejisini daha fazla tercih ettikleri gözlenmiştir. Kültürlenme tercihi olarak ayrılmanın seçilmesinin temelinde geri dönme düşüncesi (Gün ve Bayraktar, 2007) ya da yeni gelmiş olan kültürü tanımamış olmaktan kaynaklı önyargılar yer alabilmektedir. Bireylerin köken ülkenin kültürü ile devam eden etkileşimlerinin olması da kültürlenme tercihi olarak ayrılmanın tercih edilmesini arttırmaktadır (Quester ve Chung, 2001). Adana’da yaşayan birçok geçici koruma altındaki Suriyeliler genellikle kendi ülkelerinden olan insanlarla aynı mahallelerde yaşamakta ve kendi kültürlerine özgü olan ürünleri tercih etmektedirler. Şeker ve Boysan (2013) tarafından İranlı geçici sığınmacıların kültürleşme tercihlerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada bireylerin ülkede kalma süreleri arttıkça kültürlenme tercihi olarak asimilasyonu tercihlerinin de artmış olduğu gözlemlenmiştir.

Ayrıca ülkede kalma süresi ile kültürleşme stresi arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre Türkiye’de yaşama süresi arttıkça geçici koruma altındaki Suriyelilerin algıladıkları stres puanı düşmektedir. Zhang (2012) tarafından Çinli uluslararası öğrencilerde kültüre bağlı stres, algılanan sosyal destek, sosyal destek ve depresyonun incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada uluslararası öğrencilerin ülkede ikamet süreleri arttıkça kültürleşme stresi puanında azalış olduğu tespit edilmiştir. Torun ve Bozkurt (2019) tarafından yapılan Uluslararası öğrencilerin kültürleşme stresi: Selçuk Üniversitesinde okuyan Afrikalı öğrenciler üzerine bir uygulama adlı çalışmada ülkede kalma süresine bağlı olarak kültürleşme stresinin önce azaldığı daha sonra da arttığını gözlemlemişlerdir. Wang ve Mallincrodt (2006) tarafından Çinli Tayvanlı uluslararası öğrencilerin kültürleşme, bağlanma ve psiko-sosyal uyumlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan çalışmada uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkede kalma sürelerinin artması ya da azalmasının kültürleşme stresi üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı şeklinde sonuçlar da bulunmuştur.

Araştırmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin yaş farklılıkları ile kültürlenme tercihleri, kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stres puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu çalışmanın aksine bir sonuç Gökel (2018) tarafından 1974 Barış Harekâtı sonrasında Türkiye'den Kıbrıs'a gelen göçmenlerin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada yaş ile bireylerin kültürlenme puanları arasında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Yaş arttıkça bireylerin ayrılma stratejisini daha küçük yaşlardaki bireylerin bütünleşme, asimilasyon ve marjinalleşmeyi de tercih ettiği saptanmıştır. Aliyev (2011) tarafından farklı kültürlerden gelen yüksek öğrenim öğrencilerinin eğitim ortamlarındaki ilk etkileşim algılarının ve kültürlenme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada kültürlenme tercihi olarak bütünleşme ve ayrılma da anlamlı fark olduğu, asimilasyonda olmadığı şeklinde bulunmuştur. Her iki çalışmada da araştırmaya katılan katılımcı yaş aralığı bu çalışmaya göre daha geniş bir yelpazeye sahiptir.

Yaşanılan evdeki kişi sayısı ve anne-baba eğitim durumları ile kültürlenme tercihleri, kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi ve algılanan stres puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Araştırmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin ülkelerindeki yerleşim birimlerine bakıldığı zaman kültürlenme tercihi olarak sadece marjinalleşme puanlarında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Asimilasyon, bütünleşme, ayrılma, kültürleşme stresi, kolektif benlik saygısı ve algılanan stres puanları arasında herhangi bir anlamlı farklılaşma saptanmamıştır. Geldikleri ülkede şehirde yaşamış olan bireylerin marjinalleşme puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre Türkiye'ye gelmeden önce şehirde yaşamış olan öğrenciler Türkiye'de ne kendi kültürlerini ne de yeni kültürü kabul etmek istememişlerdir. Alanda Aliyev (2011) tarafından yapılan farklı kültürlerden gelen yüksek öğretim öğrencilerinin ortamı arasındaki ilk etkileşim algılarının ve kültürlenme düzeylerinin incelenmesi araştırmasında geldikleri ülkede şehirde yaşayan bireylerin kültürlenme tercihi olarak ayrılmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Berry (1997) tarafından bireyin grup düzeyinde uyumunu etkileyen faktörler içerisinde terk edilen yer ve göç sonucunda yerleşilen yerin özelliklerinin etkili olduğu gözlenmiştir.

Geçici koruma altına alınmış olan Suriyeli öğrencilerin eğitimlerini almaya devam ettikleri okullara göre kültürlenme tercihleri ve kültürleşme stresi puanlarında anlamlı olarak farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Kültürleşme tercihleri içerisinde ayrılma, bütünleşme

ve marjinalleşmeye göre anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür. Geçici eğitim merkezlerinde eğitim almaya devam eden geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerin marjinalleşme puanları imam hatip lisesine devam eden ve diğer liselere devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aliyev (2011) tarafından farklı kültürlerden gelen yüksek öğrenim öğrencilerinin eğitim ortamlarındaki ilk etkileşim algılarının ve kültürlenme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada katılımcıların öğrenim gördükleri alanlara göre kültürlenme tercihlerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Fakat çalışma yüksek öğrenim gören öğrencilere yapılmıştır. Buna göre mühendislik öğrencilerinin daha fazla asimilasyonu tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Geçici koruma altına alınmış olan Suriyeli öğrencilerin eğitimlerini almaya devam ettikleri okullara göre kültürleşme stresi puanları geçici eğitim merkezlerinde-imam hatip liselerinde ve imam hatip liseleri-diğer liseler arasında anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Geçici eğitim merkezlerinde eğitimlerine devam eden geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin kültürleşme stresi puanları imam hatip liselerine devam eden geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin kültürleşme stresi puanlarına göre daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca diğer liselerde eğitimlerine devam eden geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin imam hatip liselerinde devam eden geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilere göre kültürleşme stresi puanları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İmam hatip liselerinde okuyan öğrencilerin kültürleşme stresi puanlarının daha düşük olmasında ana dillerinde derslerin olması ve bu derslerden ana dilleri olduğu için daha kolay başarılı olabilmeleri olduğu düşünülmektedir.

Geçici koruma altına alınmış olan Suriyeli öğrencilerin algıladıkları stres eğitim hayatına devam ettikleri kurumlara göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre diğer liselerde okuyan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin algıladıkları stres puanı geçici eğitim merkezlerinde okuyan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin algıladıkları stres puanına göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Göç hareketi, sonucunda pek çok göçmenin psikolojik problemlerinin artmasına sebep olabilmektedir (Şeker, 2006). Alanda yapılan çalışma bulguları incelendiğinde kadınlar erkeklere göre kültürleşme stresine daha fazla maruz kalmaktadır (Sam ve Berry, 1995). Fakat bu araştırmada cinsiyet etkeni ve diğer etkenler açısından kültürlenme stresi puanı arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Otlu (2010) tarafından uluslararası

öğrencilerin üniversite uyumu: cinsiyet, kültürleşme stresi, başa çıkma becerileri, kültürel uzaklık ve sosyal desteğin rolünün araştırması amacıyla yapılan çalışmada da cinsiyete bağlı olarak bireylerin yaşadıkları kültürleşme stresinde anlamlı bir farklılık tespit edilmediği şeklindedir. Alkış (2014) tarafından yapılan uluslararası öğrencilerde kültürleşme stresi: duygusal zeka, iyimserlik ve kendini izleme değişkenlerinin rolünü belirlemek amacıyla yapılan çalışmada da cinsiyetin kültürleşme stresi ve ayrıca kendini izleme arasında anlamlı bir etki bulunmadığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Misra, Crist ve Burant (2003) tarafından ABD’de ki uluslararası öğrencilerin yaşam stresi, sosyal destek, akademik stresörler ve stresörlere tepkilerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada erkek ve kadın katılımcıların kültürleşme stresi puanları yakın seviyelerde çıkmıştır. Cura (2015) tarafından uluslararası öğrencilerin akademik uyumuna kültürleşme stresi ve sosyal desteğin etkisi çalışmasında da yukardaki çalışmalara benzer sonuçlar bulunmuştur. Yeh ve Inose (2003) tarafından uluslararası öğrencilerin yaş, cinsiyet, sosyal destek, İngilizce kullanımının kültürleşme stresi üzerinde etkisini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada bireylerin kültürleşme stresleri puanlarının dili akıcı kullanmada diğer faktörlerden daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Adewunmi (2015) tarafından Nijeryalı kadınlar ile yapılan bir çalışmada kadınların iletişim sıkıntıları, destek azlığı, kasıtlı mağduriyet, maddi sıkıntılar gibi faktörlerden kaynaklı olarak kültürleşme stresini daha fazla yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu araştırma da kadınların stresi daha fazla algılamalarının temelinde çevresel faktörlerin etkisi bulunmaktadır. Kültürleşme stresinin artması ile ilgili yeni gelinen topluma ait hissetmeme, algılanan ayrımcılık, gelinen yer ile ilgili hayal kırıklıkları, maddi yetersizliklerin daha etkili olduğu tespit edilmiştir (Hovey, 2000).

5.2.ÖNERİLER

Yapılabilecek araştırma önerileri içerisinde; göç sonucunda Türkiye dışında başka ülkelerde yaşamaya başlayan Suriyelilerin kültürleşme tutumları, kültürleşme stresleri, kolektif benlik algıları ve algılanan stres düzeyleri ile ilgili bir çalışma, yaptığımız çalışmayı ve Türkiye’deki kültürleşme çalışmalarının durumunu görmemizde yardımcı olabilir.

Yapılan araştırma esnasında gözlemlenenlere göre Türkiye de yaşayan geçici koruma altındaki bireylerin; dil kazanımı hayatın daha kolay devamı, yeni kültürü tanımaları, eğitim öğretime kesintisiz devam edebilmeleri için kritik öneme sahiptir. Bu sebeple geçici koruma altındaki Suriyeli bireyler için dil kazanımını artırıcı dil okulları ve bireylerin pratik yapabilecekleri sosyal ortamlar sağlanmalıdır. Ailelerin eğitimi çocukların eğitimi kadar önemlidir. Çünkü çocuklar ders saatleri kadar okulda vakit geçirebilmektedir daha sonra ki zamanlarda ailesi ile evde vakit geçirmektedirler.

Ayrıca araştırma sonucuna göre kadınların ayrılma stratejisini erkeklere göre daha belirgin olarak fazla seçtiği görülmüştür. Aynı şekilde kültüre uyum konusunda da erkeklerin gerisinde kalmışlardır. Araştırmacı bunun sebebi olarak kadınların ev hanımı olmaları ve daha az sosyal ortama katılmalarına bağlı olabileceğini düşünmüştür. Bu sebeple ailelerin özellikle kadınların eğitimine daha fazla önem verilmelidir. Bu öğrencilere mesleki hedefler oluşturmalarında yardım edilmelidir.

Dünya üzerinde yaşamakta olan insanlar çok farklı sebeplerle ülkelerinden ayrılarak farklı ülkelere göç etmektedirler. Bu göçler sonucunda farklı kültürler bir arada yaşamaya başlamaktadır. İnsanların göç ve sonuçları hakkında daha iyi bilgi sahibi olabilmeleri için okullarda ders olarak kültürlerle ilgili dersler verilebilir. Sonuçta Türkiye tarihinin başlangıcından beri Türklerde farklı bölgelere göç etmiş, ülkeler kurmuş ve farklı kültürlerle etkileşim içerisinde olmuştur.

Göçmenler ana neden savaş olmakla birlikte çok farklı sebeplerle ülkelerinden ayrılmışlardır. Bu sebeple göç etkilerini belirgin olarak tespit edebilmek amacıyla; göç ve göçmelerle ilgili daha fazla ve derinlemesine araştırma yapılmalıdır (Demir ve Aliyev, 2019). Elde edilen bilgilerle göçmenlere kendilerinin anlaşıldıklarını hissedebilmeleri sağlanabilir ve farklı kültürlerle duyarlılığı arttırmak amacıyla hem baskın kültüre hem de göçmen kültüre ait eğitim çalışmaları verilebilir.

Geçici eğitim merkezlerinde eğitim almaya devam eden geçici koruma altına alınmış Suriyeli öğrencilerin marjinalleşme puanları imam hatip lisesine devam eden ve diğer liselere devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Geçici eğitim merkezlerinin varlığı bu açıdan olumlu bir sonuç yaratmamaktadır. Bu çocukların normal liselerde eğitim almaları bütünleşme ve asimilasyon yani kültüre uyum için daha olumlu görünmektedir. Mevcut çalışmalar içerisinde geçici eğitim merkezleri kademeli olarak

kapatılmaktadır. Fakat bu durumun çok ayrıntılı bir şekilde planlanması gerekmektedir. Okul ve derslik eksikleri göz önüne alınmadan yapılabilecek öğrenci dağılımları orantısız sınıf mevcudu artışına sebep olabilir ve öğrencide istenilen davranış kazanımlarının farkedilememesi, öğrenci ile yeterli ilgilenemem gibi sorunlara sebebiyet verebilir.

Kolektif benlik saygısı, kültürleşme stresi, algılanan stres puanları kültürleşme tercihi olarak marjinalleşmeyi hiçbir ölçek için anlamlı yordamadığı tespit edilmiştir. Marjinalleşmeyi nelerin anlamlı biçimde yordadığı araştırılmalıdır. Marjinalleşme puanlarının tespiti için farklı ölçeklerle araştırmalar yapılmalıdır.

Ülkeler tarafından izlenecek politikaların çok dikkatli bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Etnik kültürleri ihmal ederek oluşturulan kültürleşme politikaları sonucunda gençlerin her iki kültürde benimsemeyerek marjinalleşmeye doğru yönelecekleri ve sorunlu bireyler olabileceklerine dikkat edilmelidir (Şahin, 2010). Bu sebeple Türkiye'nin de benimsemiş olduğu entegrasyon temelli politikalar desteklenmelidir.

İki kültür arasında olası önyargıları kırmak için öğretmenler ile Suriyeli veliler arasında uyumlu birlikteliğe dayalı iletişimler kurulabilir. Bu sayede velilerin de entegrasyon politikasının gerçekleştirilmesinde destekleri alınmış olur.

Suriyeli öğrenciler üzerinde yapılan bu araştırmada geldikleri ülkede şehirde yaşamış olan bireylerin marjinalleşme puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Şehirde yaşamış olmanın neden böyle bir etki yarattığı araştırılmalıdır.

Diğer liselerde eğitimlerine devam eden geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin imam hatip liselerinde devam eden geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilere göre kültürleşme stresi puanları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İmam hatip liselerinde okuyan öğrencilerin kültürleşme stresi puanlarının daha düşük olmasında ana dillerinde derslerin olması ve bu derslerden ana dilleri olduğu için daha kolay başarılı olabilmeleri olduğu düşünülmektedir. Bu bulgudan hareketle iki dili eğitim ortamları düzenlenmeli ya da eğitimlerine ek olarak dil desteği almaları sağlanmalıdır.

Göç etmiş bireylerin geçmiş kayıpları, gelecek endişeleri ile ilgili olarak psikolojik danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Bu hizmetler önceden iyi planlanmalı, ücretsiz olmalı ve düzenli olarak sunulmalıdır.

Suriyeli bireyler için dil kazanımını arttırıcı dil okulları ve bireylerin pratik yapabilecekleri sosyal ortamlarda sağlanmalıdır.

Göç sonucunda Türkiye dışında başka ülkelerde yaşamaya başlayan Suriyelilerin kültürlenme tutumları, kültürleşme stresleri, kolektif benlik algıları ve algılanan stres düzeyleri ile ilgili bir çalışma yaptığımız çalışmayı ve Türkiye'deki kültürlenme çalışmalarının durumunu görmemizde yardımcı olabilir.

Kültürleşme stresi ve algılanan stresin azaltılması için, insanlara göç ve sonuçları hakkında daha iyi bilgi sahibi olabilmeleri için okullarda ders olarak kültürlerle ilgili dersler verilebilir. Hatta göçmen olmayan bireyler için de bu eğitimler sunulmalıdır. Çünkü yaşanan dünya içerisindeki tüm bireyler göçmen adaydır.

Bireyler yaşadıkları deneyimler sonucunda yararlı buldukları stratejileri de benimseyebilmektedir ayrıca baskın grubun hangi kültürlenme tercihini desteklediği de önemlidir. Türk toplumunun hangi kültürlenme türünü tercih ettiği araştırılmalı ve bunun marjinalleşme ile ilişkisine bakılmalıdır.

W. Berry tarafından geliştirilmiş olan kültürlenme ile ilgili model ve stratejiler Türkiye'de devam eden farklı kültürleşme çalışmalarında kullanılmalıdır.

Bireyler yaşadıkları deneyimler sonucunda yararlı buldukları stratejileri benimseyebilmektedir, ayrıca baskın grubun hangi kültürlenme tercihini desteklediği de önemlidir (Berry ve Sam, 1997). Kültürlenme temelli araştırmalarda kültürlenmeyi etkileyen devlet politikası, toplum tutumu gibi birden fazla etkenin olduğu göz önüne alınarak çalışmalar yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

- Adewunmi, O. M. (2015). *Acculturation stress and the coping strategies of nigerian immigrant woman in the united states*. PhD Thesis, Walden University College of Social and Behavioral Sciences, Minnepolis .
- Adıgüzel, Y. (2017). Göç ve Göç Sonrası Türkiye’de mevcut durum. M. Baloğlu, E. Göv & Bağrıaçık, T. (Ed.), *Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı* (ss.35-49). Ankara: MEB Yayınları.
- Akbaş, G. (2010). *Social identity and intergroup relations: the case of Alevis and Sunnis in Amasya*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akfırat, S. & Yangın, E. (2018). Ev sahibi topluluk kültürleşme ölçeği (ETKÖ) Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin üniversite öğrenci örnekleminde incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(29), 499-512.
- Akman, K. (2018, Mayıs). Suriye Kaynaklı Sığınma Hareketleri sonrasında Türkiye’de göç araştırmaları ve lisansüstü çalışmaların durumu. 7. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi’nde sunulmuş bildiri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Alanya, A. ve Swygedouw, M. (2015). Şehir bağlamı ve Türk göçmelerin ayrımcılık algısı: İki belçika şehrinin eğilim skoru eşleştirmesiyle karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 53-65.
- Aliyev, A. (2011). *Farklı kültürlerden gelen yüksek öğrenim öğrencilerinin eğitim ortamlarındaki ilk etkileşim algılarının ve kültürlenme düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Aliyev, R. & Ögülmüş, S. (2016). Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlenme düzeylerinin incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 89-124.

- Alkış, B. (2014). *Acculturative stress among international students: the role of emotional intelligence, optimism, and self-monitoring*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Anderson, L. P. (1991). Acculturative stress: a theory of relevance to Black Americans. *Clinical Psychology Review*, 11(6), 685-702.
- Andreopoulou, A. ve Houston, D. M. (2002). The impact of collective self-esteem on intergroup evaluation: self-protection and self-enhancement. *Current Research in Social Psychology*, 7(14), 234-256. 12 Eylül 2019 tarihinde <https://uiowa.edu/crisp/crisp/sites/uiowa.edu/crisp/files/7.14.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Aranson, E., Wilson, D. T. ve Akert, R. M. (2012). Sosyal Psikoloji. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Arıkan, Ö. (2017). *Kolektif benlik saygısının gösteriş amaçlı tüketim üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arkonaç, S. A. (1995). Şehirli ve gecekondulu grupların birbirlerini ve kendilerini ayırt edici davranışları. *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, 20(1), 95-111. 17 Mayıs 2019 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/99959> sayfasından erişilmiştir.
- Arıkan, Ö. (2017). *Kolektif benlik saygısının gösteriş amaçlı tüketim üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ataca, B. (1998). *Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrants in Canada*. PhD Thesis, Queen's Üniversitesi Psychology Department, Kanada.
- Ataca, B. ve Berry, J.W. (2002). Psychological, sociocultural and marital adaptation of Turkish Immigrant couples in Canada, *International Journal of Psychology*, 37(1), 13-26.

Atalay, İ., Dikmen, F., Bosnali, S. ve Topaloğlu, Y. (2018). Ovakent Özbek göçmenlerinde kültürleşme düzeyleri. *Göç Dergisi*, 5(2), 145-174.

Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213. 15 Eylül 2019 tarihinde <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911138.pdf> sayfasından erişilmiştir.

Bakırcıoğlu, R. (2006). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014). Türkiye’de Suriyeli Kadınlar. 10 Temmuz 2019 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadınlar_-_2014_2_.pdf sayfasından erişilmiştir.

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014). Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. T.C. Başbakanlık ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. 11 Ekim 2019 tarihinde file:///C:/Users/CASPER/Desktop/17aTurkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf sayfasından erişilmiştir.

Barıtcı, F. (2017). Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum süreci üzerine bir araştırma. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Dergisi*, 17(2017), 227-245.

Baysu, G. ve Phalet, K. (2014). Avrupalı ikinci nesil Türk göçmenlerin okul başarısı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 36-52. 15 Eylül 2019 tarihinde <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120140000m00073.pdf> sayfasından erişilmiştir.

Baysu, G., Phalet, K. ve Brown, R. (2011). Dual identity as a two-edged sword: identity threat and minority school performance. *Social Psychology Quarterly*, 74(2), 121-143.

Baysu, G. (2007). *Gruplar arası ve grup içi değişkenlerin Hollanda da ki ikinci kuşak Türk*

göçmenlerin siyasi katılımı üzerine etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Beiser, M. ve Hou, F. (2001). Language acquisition unemployment and depressive disorder among southeast asian refugees. *Social Science & Medicine*, 53(2001), 1321-1334.

Bektaş, D. Y. (2004). *Amerika Birleşik Devletlerinde eğitim gören Türk öğrencilerin psikolojik uyumları ve kültürlenmeleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bettencourt, B. A. ve Dorr, N. (1997). Collective self-esteem as a mediator of the relationship between allocentrism and subjective well-being. *Personality and Social Bullutein*, 23(9), 955-964.

Berry, J. W. (1998). Intercultural relations in plural societies, *Canadian Psychology*, 40(1), 12-21.

Berry J. W. (1992). Acculturation and adaptation in new society. *International Migration*, 30(1), 69-85. 16 Eylül 2019 tarihinde https://scholar.google.com.tr/scholar?q=Acculturation+and+adaptation+in+new+society&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar sayfasından erişilmiştir.

Berry, J. W. (2005). Acculturation living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697-712.

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-68. 16 Kasım 2019 tarihinde <https://pdfs.semanticscholar.org/2124/ae46eabcafa64cf8a9e43f08bbcb8fefb0d1.pdf> sayfasından erişilmiştir.

Berry, J. W. (1991). Understanding and managing multiculturalizm: some possible implacations of research in canada. *Psychology and Developing Scores*, 3(1), 17-49.

Berry, J. W. ve Dona, G. (1994). Acculturation attiutdes and acculturative stress of central American refrugees. *International Journal of Psychology*, 29(1), 57-70.

- Berry, J. W., Kim, U., Minde, T. ve Mok, D. (1987). Comparative Studies of Acculturative Stress. *International Migration Review*, 21(3), 491-511.
- Berry, J. W. ve Kalin, R. (1995). Multicultural and ethnic attitudes in Canada: An overview of the 1991 National Survey. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 27(3), 301-320.
- Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M. ve Bujaki, M. (1989). Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology*, 38(2), 185-206.
- Berry, J.W. ve Sam, L. D. (1997). Acculturation and adaptation. J. W. Berry, M. H. Segall, Ç. Kağıtçıbaşı, (Ed). *Handbook of cross-cultural psychology Volume 3 Social Behavior and Applications* (ss.291-326). Boston: Allyn & Bacon.
- Berry, J. W. ve Sabatier, C. (2011). Variations in the assessment of acculturation attitudes: Their relationship with psychological wellbeing. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(2011), 658-669.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A. ve Sam, D. L. (2015) L.P. Tosun (Ed.) *Kültürlerarası psikoloji araştırma ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bilge A., Ögce, U. F., Genç R. E. ve Oran N.T. (2009). Algılanan stres ölçeği (ASÖ)'nin Türkçe versiyonunun psikometrik uygunluğu. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2(25), 61-72.
- Bingöl, C. (2010). *Kültürler arası iletişim sürecinde kültür, kültürel kimlikler ve çeviri ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Birman, D. (2006). Acculturatin gap and family adjustment findings with soviet jewish refugees in the united states and implications strategies of the (not yet) contented female worker. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(5), 568-589.
- Bourhis, R. Y. ve El-Gelebi, S. (2010). Assimilation and acculturation. In J. Levine ve M.

- Hogg (Ed.). *Encyclopedia of group processes and Intergroup Relation* (ss. 29-37). Melbourne: University of Victoria. 01. Ocak 2020 tarihinde file:///F:/Bourhis.ElGeledi.AssimilationAcculturation.Encyclopedia2010.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Bourhis, R. Y., Moise, L. C., Perrault, C. ve Senecal, S. (1997). Towards an acculturative acculturation model: a social psychological approach. *International Journal of Psychology*, 32(6), 369-386.
- Bourhis, R. Y. ve Dayan, J. (2004). Acculturation orientation towards Israeli Arabs and Jewish immigrants in Israel. *International Journal of Psychology*, 39(2), 118-131.
- Brewer, M. B. (1979). In-group bias in the minimal intergroup situation a cognitive-motivational analysis. *Psychological Bulletin*, 86(2), 307-324.
- Brewer, M. B. (2001). The many faces of social identity: implications for political psychology. *Political Psychology*, 22(1), 115-125.
- Brown, R., Baysu, G., Cameron, L., Nigbur, D., Rutland, A., Watters, C., Hossain, R. Le Touze, D. ve Landau, A. (2013). Acculturation Attitudes and Social Adjustment in British South Asian Children: A Longitudinal Study. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(12), 1656-1667.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş ve Demirel, F. (2008). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cameron, J. E. (1999). Social identity and the pursuit of possible selves: implications for the psychological well-being of university students. *Groups Dynamic: Theory, Research, and Practice*, 3(3), 179-189.
- Castelli, L. ve Carraro, L. (2010). Striving for difference: on the spontaneous preference for ingroup members who maximize ingroup positive distinctiveness. *European Journal of Social Psychology*, 40(6), 881-890.

- Cengiz, D. (2015). Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis örneği. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 101-122.
- Cohen, S., Kamarck, T. ve Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*. 24(4), 385-396. 17 Eylül 2019 tarihinde <https://webs.wofford.edu/steinmetzkr/teaching/Psy150/Lecture%20PDFs/PSS.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Crocker, J. ve Luhtanen, R. (1990). Collective self-esteem and ingroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(1), 60-67.
- Crocker, J., Luhtanen, R., Blaine, B. ve Broadnax, S. (1994). Collective self -esteem and psychological well-being among white, black, and asian collage students. *Personality and Social Psychology Bullutein*, 20(5), 503-513.
- Cura, Ü. (2015). *Uluslararası öğrencilerin akademik uyumuna kültürleşme stresi ve sosyal desteğin etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Cura, Ü. ve Işık, A. N. (2016). Impact of acculturative stress and social support on academic adjusment of international students. *Education and Science*, 41(184), 333-347.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çoymak, A. (2009). *Dini kimlik, laik kimlik, ağılanan ayrımcılık ve politik güvenle etnik ve toplumsal (ulusal) kimlikle ilişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Demir, Ö.O. & Aliyev, R. (2019). Resilience among syrian university students in Turkey. *Turkish Journal of Education*, 8(1), 33-51.
- Demirtaş, H.A. (2002). Sosyal kimlik kuramı, temel kavram ve varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1), 123-144.

- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(18), 175-204.
- Derks, B., Van Laar, C. ve Ellemers, L. (2007). The beneficial effects of social identity protection on the performance motivation of members of devalued groups. *Social Issues and Policy Review*, 1(1), 217-256.
- Dil, K. (2015). Göç olgusuna göçmenlerin deneyimleri üzerinden bakmak. *İdeal Kent Dergisi*, 6(15), 149-171.
- Dow, H. D. (2011). The acculturation processes: the strategies and factors affecting the degree of acculturation. *Home Health Care Management and Practise*, 23(3), 221-227.
- Eğinli Temel, A. (2011). Farklı bir ülke, farklı bir kültür: kültür şoku (kültürlerarası adaptasyonun sağlanması). *Verimlilik Dergisi*, 2011(4), 115-131.
- Ellemers, N., Spears, R. ve Doosje, B. (2002). Self and social identity. *Annual Review Psychology*, 53(1), 161-186.
- Emren, F. (2019). Konya'ya göç eden Suriyeli kadınlar. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 41(11), 300-304.
- Ercan Esengül, L. (1998). *Yabancı Uyruklu ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Tarafından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Fiske, A.P. (1992). The four elementary forms of sociality framework for a unified theory of social relations. *American Psychological Association*, 99(4), 689-723.
- Georgas, J., Berry, J.W, Shaw, A., Christakopoulou, S. ve Mylonas, K. (1996). Acculturation of Greek family values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 27(3), 329-338.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). *Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler*. 11 Haziran 2020 tarihinde <https://www.gov.tr/gecici-koruma5638> sayfasından erişilmiştir.

- Gökdağ, R. (2011). Sosyal Etki ve Sosyal Güç. S. Ünlü (Ed.), *Sosyal psikoloji 1*. (ss.57-70). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gökel, Ö. (2018). 1974 Barış Harekâtı sonrasında Türkiye’den Kıbrıs’a gelen göçmenlerin kültürlenme seviyelerinin incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 4(17), 1567-1582.
- Gökyer, N. (2017). Yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(1), 98-108.
- Grave, D.T. (1967). Acculturation in a tri-ethnic communit. *Southwestern Journal of Anthropology*, 23(4), 337-350.
- Gün, Z. ve Bayraktar, Z. (2007). Türkiye’de iç göçün ergenlerin uyumunda rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(4), 167-176.
- Güngör, D. (2014). İkinci kuşak Avrupalı Türklerde psikolojik entegrasyon ve uyum: Çift boyutlu kültürleşme temelinde karşılaştırmalı bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 16-31.
- Güngör, D. (2008). The meaning of parental control in migrant and host communities. *Applied Psychology*, 57(3), 397-416.
- Güvenç, B. (1991). *Kültürün Abc’si*, İstanbul: YKY Yayınları.
- Güvenç, B. (1981). *İnsan ve kültür*, İstanbul: Boyut.
- Güvedir, E. (2016). ABD’de bulunan Türk öğrencilerin kültürlenme tutumları ve İngilizce başarıları arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1745-1760.
- Güzel, S. (2019). *Türkiye’de eğitim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin Uyum problemlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü. Ankara.
- Inman, A. G., Howard, E. E., Beaumont, R. L. & Walker, J. A. (2007). Cultural transmission: influence of contextual factors in asian Indian immigrant parents’ experiences. *Journal of Counseling Psychology*, 54(1). 93-100.

- İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2012). 17 Aralık 2019 tarihinde <https://goc.bilgi.edu.tr/tr/baglantilar/4/universite-arastirma-merkezleri/> sayfasından erişilmiştir.
- Jahoda, G. (2017). *Aydınlanmadan ikinci dünya savaşına sosyal psikoloji tarihi*. (Ş. Başlı, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Johnston, R. (1976). The concept of the marginal man: a refinement of the term. *Australian and New Zealand Journal of Science*, 12(2), 145-147.
- Joiner Jr, T. E. ve Walker, R. L. (2002). The construct validity of a measure of acculturative stress in Africanana Amerikan. *Psychological Assessment*, 14(4), 462-466.
- Hortaçsu, N. (2012). *En güzel psikoloji sosyal psikoloji*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Hortaçsu, N. (2007). *Ben biz siz hepimiz toplumsal kimlik ve gruplar arası ilişkiler*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Hovey, J. D. (2000). Acculturative stress, depression, and suicidal ideation in Mexican Immigrants. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 6(2), 134-151.
- La Fromboise, T, Coleman, H. ve Gerton, J. (1993). Psychological impact of biculturalism: evidence and theory. *Psychological Bulletin*, 114(3), 395-412.
- Lazarus, R. S. (1993). *From psychological stress to the emotions: a history of changing Outlooks, In Annual Review of Psychology*. California: Annual Rewiev.
- Lazarus, R. S. (1997). Acculturation isn't everything. *Applied Psychology*, 46(1), 39-43.
- Luhtanen, R. ve Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Bullutein*, 18(3), 302-318.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Kültürleşme ve aile ilişkileri. *Türk Psikoloji Yazarları*, 17(34), 120-127.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

- Karasar, N. (1982). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasar, N. (1991). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Karasar, N. (1984). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Ankara: Hacettepe Taş Yayıncılık.
- Karataş, K. ve Baloğlu, M. (2018). Kültürleşme stresi kıskacındaki Suriyeli öğrenciler. *Turkish Studies*, 13(27), 971-990.
- Karataş, K., Adıgüzel, Y. Ve Ünal, A.Z. (2018). Göç travması. M. Baloğlu, E. Göv (Ed.). *Psikososyal destek programı* (ss.25-35). Ankara: MEB Yayınları.
- Kesici, Ş. ve Baloğlu, M. (2017). Geçici Koruma Altındaki Bireyler ile İlgili Sürecin Swot Analizi. M. Baloğlu, E. Göv & Bağrıaçık, T. (Edt.) *geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı* (ss.72-0). Ankara: MEB Yayınları.
- Kınık, K. (2010). Göç, sürgün ve iltica. *Hayat Sağlık Dergisi*, 2(7), 36-39.
- Komisarof, A. (2009). Testing a modified interactive acculturation model in Japan: American- Japanese coworker relations. *International Journal of Intercultural Relations*, 33(5), 399-418.
- Kubat, U. (2013). *Çift kültürlülerde kültürleşme, kültürel açıdan simgesel markalar ve marka tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesinde reklam dilinin rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kırel, Ç. (2011). Grup ve Grup Süreçleri. S. Ünlü (Ed.), *Sosyal psikoloji 2*, (ss. 36-49). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kıyılıoğlu, L. ve Wimmer. H. (2015). The relationship between immigration acculturation and psychological well-being the case of Turkish youth in Austria. *Nesne Dergisi*, 3(5), 1-19.
- Krendly, A. C., Richeson, J. A., Kelley, W. M. ve Heatherton, T. F. (2008). The negative

- consequences of threat a functional magnetic resonance imaging investigation of the neural mechanisms underlying women's underperformance in math. *Psychological Science*, 19(2), 168-175.
- Kim, C., Laroche, M. ve Tomiuk, A. M. (2001). A measure of acculturation for Italian Canadians: scale development and construct validation. *International Journal of Intercultural Relations*, 25(6), 607-637.
- Kim, B. S. ve Omizo, M. M. (2005). Asian and European American cultural values, collective self-esteem, acculturative stress, cognitive flexibility, and general self-efficacy among Asian American college students. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 412-419.
- Konoğlu, K. (2018). *Göçmen cinsel azınlıklarda ayrımcılık ve kültürleşme stresine karşı koruyucu faktör olarak sosyal kimlikle özdeşleşme..* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Lalonde, R. N. (2002). Testing the social identity- intergroup differentiation hypothesis: we are not American eh!. *Brisith Journal of Social Psychology*, 41(4), 611-630.
- Lee, D. (1997). What teachers can do to relieve problems identified by international students. *New Directions for Teaching and Learning*, 70(7), 93-100.
- Leong, C. H. ve Ward, C. (2011). Intergroup perceptions and attitudes towards immigrants in a cultural plural society. *Applied Psychology an International Association Review*, 60(1), 46-65.
- Marmarosh, C., Holtz, A. ve Schottenbauer, M. (2005). Groups cohesiveness, group-derived collective self-esteem, group derived hope, and the well-being of group therapy members. *Group Dynamics: Theory, Research and Prectice*, 9(1), 32-44.
- Mawani, F. N. (2014). Social determinants of refugee mental health. Simich, L. & Anderman, L. (Eds.). *Refugee and resilince* (ss. 27-50). New York: Springer.
- Mejuyev, V. (1998). *Kültür ve tarih*, Ankara: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Meşe, G. (1999). *Sosyal kimlik ve yaşam stilleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Mesquita, B., De Leersnyder, J. ve Jasini, A. (2017). *The cultural psychology of acculturation the handbook of cultural psychology*. New York: Guilford Press.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun desteklenmesi projesi. 17 Ocak 2020 tarihinde <https://piktes.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Misra, R., Crist, M. ve Burant, C. J. (2003). Relationship among life stress, social support, academic stressors, and reactions to stressors of international students in the United States. *International Journal of Stress Management*, 10(2), 137-157.
- Mollica, R. F., Poole, C., Son, L., Murray, C. C. ve Tor, S. (1997). Effect of war trauma on Cambodian refugee adolescents functional health and mental health status. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36(8), 1098-1106.
- Moghaddam, F. M. (1988). Psychology in the three worlds: As reflected by the crisis in social psychology and the move toward indigenous third-world psychology. *American Psychologist*, 42(10), 912-920.
- Nancy, F. (1997). The immigrant family: cultural legacies and cultural changes, *International Migration Review*, 31(4), 961-974.
- Navas, M., Rojas, J. A., Garcia, M. ve Pumares, P. (2007). Acculturation strategies and attitudes according to the relative acculturation extended model (RAEM): The Perspectives of Natives Versus Immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(1), 67-86.
- Neccar, M. (2016). Suriye'den Türkiye'ye göç: nedenler, sonuçlar ve umutlar. (T. Erkut, Çev.). *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3(4), 185-198.
- Obst, P. L. ve White, K. M. (2005). Three-dimensional strength of identification across group membership: a confirmatory factor analysis. *Self and Identity*, 4(1), 69-80.
- Olzak, S. (1983). Contemporary ethnic mobilization, *Annual Review of Sociology*. 9(1), 355-374.

- Otlu, F. N. (2010) *Uluslararası öğrencilerin üniversite uyumu: cinsiyet, kültürleşme stresi, başa çıkma becerileri, kültürel uzaklık ve algılanan sosyal desteğin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgül, M. (2017). Kolektif ve bireysel kimlikler bağlamında sosyal bütünleşme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(28), 383-400.
- Perruchoud, R. &, Redpath-Cross, J. (Ed.). (2013). *Göç terimleri sözlüğü*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- Pick, S. (1997). Berry in legoland. *Applied Psychology*. 46(1), 49-52.
- Poyrazlı, S., Thukral, R. K. ve Duru, E. (2010). International students' race_ ethnicity, personality and acculturative stress. *Journal of Psychology and Counselling*, 2(8), 25-32.
- Quester, P. G. ve Chong, I. (2001). Validation acculturation models: The case of the Australian Chinese consumers. *Journal of Consumer Affairs*, 35(2), 213-240.
- Redfield, R. Linton, R. ve Herskovits, M. (1936). Memorandum for the study of acculturation. *American Anthropologist*, 38(1), 149-152.
- Resmi Gazete (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik. (Yayın no. 29656). 21 Eylül 2019 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-11.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Resmi Gazete (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği. (Yayın no. 29153). 09 Ağustos 2019 Tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Rudmin, F. W. (2009). Constructs, measurements and models of acculturation and acculturative stress. *International Journal of Intercultural Relations*, 33(2), 106-123.

- Sadachar, A. ve Khare, A. (2013, Ocak). *Influence of collective self-esteem on online shopping behavior of American youth*. International Textile and Apparel Association (ITAA) Annual Conference Proceedings. (s.98-100). New Orleans: Louisiana.
- Schmitz, P. G. ve Berry, J. W. (2011). *Structure of acculturation attitudes and their relationships with personality and psychological adaptation: a study with immigrant and national samples in Germany*. Papers From the International Association for Cross-Cultural Psychology Conferences. (s. 51-70). Grand Valley State University, Michigan.
- Segall, M.H., Lonner, W.J. ve Berry, J.W. (1998). Cross-Cultural psychology as a scholarly discipline: on the flowering of culture in behavioral research. *American Psychologist*, 53(10), 1101-1110.
- Sağıroğlu, Z. A. (2017). Geçici koruma statüsündeki bireyler. M. Baloğlu, E. Gv & T. Bağrıaık, (Edt.) *Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı* (ss.51-73). Ankara: MEB Yayınları.
- Sam, D. L. ve Berry, J. W. (2010). Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Backgrounds Meet. *Perspectives on Psychological Science*, 5(4), 472-481.
- Sam, D.L. ve Berry, J. W. (1995). Acculturative stress among young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 36(1), 10-24.
- Sandhu, S.D. & Asrabadi, B. R. (1994). Development of an Acculturative Stress Scale for International Students: Preliminary Findings. *Psychological Reports*, 75, 435-448.
- Sirkeci, İ. (2017). Bir Güvensizlik lkesi Olarak Türkiye'nin mültecileri, Suriyeliler ve Türk Mülteciler. *G Dergisi*, 4(1), 21-40.
- Sözen, E. (1991). Sosyal Kimlik Kavramının Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Bir İncelenmesi. *Sosyoloji Konferansları*, 0(23), 93-108.
- Swason, G. E. (1992). doing things together: some basic forms of agency and

- structure in collective action and some explanations. *Social Psychology Quarterly*, 55(2), 94-117.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırılması: Kültürleşme. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55(2), 103-134.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışına göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67.
- Şahin, R. ve Karataş, K. (2017). Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Danışma. M. Baloğlu, E. Göv & Bağrıaçık, T. (Edt.) *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuz Kitabı* (ss.82-104). Ankara: MEB Yayınları.
- Şen, E. (2017). Algılanan ayrımcılık ve sosyal kimlik ilişkisi: Türk ve Kürt Etnik grupları üzerine bir çalışma. *Nesne Psikolojisi Dergisi*, 5(11), 449-468.
- Şen, E. (2014). *Etnik Gruplarda sosyal Kimlik ve Algılanan Ayrımcılık: Türk ve Kürt Etnik Grupları Üzerine Bir Çalışma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şeker, B. D. (2005). *Kente Göç Etmiş Bir Örneklemede Bireycilik Toplulukçuluk Eğilimleri ve Değerler Açısından Kültüre Uyum (Kültürlenme) Süreçleri*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şeker, B. D. (2006). Kente göç etmiş bir örneklemede kültüre uyum (kültürlenme) süreçleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 1-31.
- Şeker, D. B.ve Boysan, M. (2013). İranlı geçici sığınmacıların kültürleşme tercihlerinin demografik özelliklere göre incelenmesi. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 18-39.
- Şeker, B. D. ve Sirkeci, İ. (2014). Birleşik Krallık'da ki Türkiye kökenli kadınlarda yaşam doyumu: kimlik, kültürleşme ve ayrımcılık. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 69-81.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellerine giriş, temel ilkeler ve LISREL*

- uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hizmetleri.
- Tajfel, H. (1978). Interindividual behaviour and intergroup behaviour. H.Tajfel (Eds.), *Diffirentation between social groups: studies in the social psychology of intergroup relations*. (ss. 27-60). London: Academic Press.
- Tajfel, H (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Rewiew of Psychology*. 33(1), 1-39.
- Tajfel, H. ve Turner, J.C. (1986). An integrative theory of intergroup conflict. M.J. Hatch and M. Schultz (Edt.) *Organizational identity*. (ss.54-65). New York: Oxford University Press.
- Tajfel, H. ve Turner, J. (1979). An internative theory of intergroup conflict. Michael H ve Dominic, A. (Ed.). *Key readings in social psychology. intergroup relations: essential readings*, (ss. 33-47). New York: Psychology Press.
- Tanhan, F. (2017). Geçici koruma statüsündeki bireylerde ölüm ve yas. M. Baloğlu, E. Göv & Bağrıaçık, T. (Ed.). *Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı*. (ss. 106-129). Ankara: MEB Yayınları.
- Tatlıcıoğlu, O. ve Apak, H. (2018). ‘Suriyeliler’ hakkında yapılan lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 40(2), 227-254.
- Taylor, D. M. ve Mc Kirnan, D. J. (1984). A five-stage model of intergroup relations. *British Journal of Social Psychology*, 23(4), 291-300.
- Taylor, S. E., Peplau, A. L. ve Sears, D. O. (2015). *Sosyal psikoloji*. (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Thibaut, J. W. ve Kelley, H. H. (1959). *The social psychology of groups*. London & New York: Transaction Publisher.
- Torun-Urhan, B. ve Bozkurt, E. (2019). Uluslararası öğrencilerin kültürleşme stresi:

- Selçuk üniversitesinde okuyan Afrikalı öğrenciler üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim*, 12(1), 405-424.
- Tosun, P. L. (Ed.). (2013). *Kültürlerarası psikoloji araştırma ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Turner, J.C. (1975). Social comparison and social identity: some prospects for intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 5(1), 5-34.
- Turner, J. H. (1980). Fairness on discrimination in intergroup behaviour a reply to branthwalte, doyle and lightbown. *European Journal of Social Psychology*, 10(2), 131-147.
- Türkbay, T. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuklar. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 23(1), 75-76.
- Unat-Abadan, N. (2002). *Bitmeyen göç konuk işçilikten ulus- ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ültanır, G. (2003). Eğitim ve kültür ilişkisi-eğitimde kültürün hangi boyutlarının genç kuşaklara aktarılacağı kaygısı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 291-309.
- Verkuyten, M. ve De Wolf, A. (2002). Ethnic minority identity and group context: self-descriptions, acculturation attitudes and group evaluations in an intra- and intergroup situation. *European Journal of Social Psychology*, 32(6), 781-800.
- Van Oudehoven, J. P., Ward, C. ve Masgoret, A. M. (2006). Patterns of relations between immigrants and host societies. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(2006), 637-651.
- Yalçın, C. (2002). Çok kültürcülük bağlamında Türkiye'den batı Avrupa ülkelerine göç. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 45-60.
- Whitborne, S. K., Zuzclag, M. K., Elliot, L. B. ve Waterman, A. S. (1992). Psychosocial development in adulthood a 22-year sequential study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), 260-271.

- Walker, R. L., Wingate, R. L., Obasi, E. M. ve Joiner Jr, T. E. (2008). An empirical investigation of acculturative stress and ethnic identity as moderators for depression and suicidal ideation in college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14(1), 75-82.
- Wang, Dc. C.C. ve Mallinckrodt, B. (2006). Acculturation, attachment, and psychosocial Adjustment of Chinese/ Taiwanese international students. *Journal of Counseling Psychology*, 53 (4), 422-433.
- Yalçın, M. (2017). *Göç psikolojisi*, Ankara: Pharmakon.
- Yeh, C. J. ve Inose, M. (2003). International students' reported english fluency, social support satisfaction, and social connectedness as predictors of acculturative stress. *Counselling Psychology Quarterly*, 16(1), 15-28.
- Yeşildağ, E. (2008). *Avrupa'da yaşayan Türklerin aile yapıları ve entegrasyon (uyum) sorunları (Avusturalya Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenler ve etkileri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2). 1685-1704.
- Zafer Bilge, A. (2016). Göç çalışmaları için bir anahtar kavram olarak 'kültürleşme' kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(30), 75-92.
- Zhang, Y. (2012). *An Examination Of Acculturative Stress, Perceived Social Support And Depression Among Chinese International Students*. Master of Science in Child and Family. Syracuse University, New York.
- Zılıoğlu, M. (Ed.). (1993). *Antropoloji (İnsanbilim)*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

FOTOĞRAF

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	KELEŞ Fadim Büşra
Uyruğu	T. C.
Doğum tarihi ve yeri	27.12.1993/ Konya
Medeni hali	Bekar
Telefon	5423669606
Faks	-
E-posta	fbusrak93@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Lise	Cumhuriyet Lisesi	2011
Üniversite	Cumhuriyet Üniversitesi	2016
Yüksek Lisans	Aksaray Üniversitesi	2020

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
3	Milli Eğitim Bakanlığı/ Piktes Projesi	Rehber Danışman

Yabancı Dil	İngilizce

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

EK 2: Kültürleşme Stresi Ölçeği

EK 3: Kültürlenme Ölçeği

EK 4: Algılanan Stres Ölçeği

EK 5: Kolektif Benlik Saygısı

Değerli katılımcı bu çalışma kültürel etkileşim ile ilgili bir araştırmada kullanılmak amacıyla uygulanmaktadır. Bu amaçla size birden fazla anket uygulanacaktır. Anketlerde yer alan soruları içtenlikle yanıtlamanız, gerçek durumu daha fazla saptayabilmemiz açısından çok önemlidir. Soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur.

Anketlerde yer alan maddeleri dikkatlice okuyunuz ve size en uygun olan kutucuğu işareti koyarak belirtiniz. Anketlerde verdiğiniz yanıtlar gizli tutulacak, bu araştırma dışında başka herhangi bir amaçla kesinlikle kullanılmayacak, başka kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkürler.

Fadim Büşra KELEŞ
Aksaray Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- 1-Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
- 2-Yaşınız:
- 3-Kaçıncı Sınıfta eğitim Görüyorsunuz:
- 4- Evinizde kaç kişi yaşamaktadır:
- 5-Anne Eğitim Seviyesi: Eğitimi Yok İlkokul Lise Üniversite
- 6-Baba Eğitim Seviyesi: Eğitimi Yok İlkokul Lise Üniversite
- 7-Öğrenim Gördüğünüz Kurum: Geçici Eğitim Merkezi İmam Hatip Lisesi Diğer liseler
- 8-kendinizi etnik ve kültürel açıdan hangi grubun bir mensubu olarak görüyorsunuz
 Türk Arap Diğer
- 9-Çocukluğunuzda evinizde Ana dilinizden başka dil kullanılıyor muydu?
 Evet ..... Hayır
- 10-Kaç yıldır Türkiye’de Yaşamaktasınız?
- 11-Ülkenizde ikamet ettiğiniz yerleşim birimi: Şehir Kasaba Köy

EK 2: Kültürleşme Stresi Ölçeği

	KÜLTÜRLEŞME STRESİ	Kesinlikle bana uygun değil	Bana biraz uygun değil	Karasızım	Bana biraz uygun	Kesinlikle bana uygun
1.	Vatan hasreti çekmek bana sıkıntı veriyor.					
2.	Yeni yiyeceklere alışmaktan rahatsızlık duyuyorum.					
3.	Sosyal ortamlarda olduğumdan farklı şekilde davranıyorum.					
4.	İnsanlar kültürel değerlerime alaycı davrandıklarında kendimi dışlanmış hissediyorum.					
5.	Türkçe konuşurken kendimi gergin hissediyorum.					
6.	Yabancı bir çevrede yaşadığım için mutsuz hissediyorum.					
7.	Farklı bir kültürden olduğum için kişisel güvenliğimden endişe duyuyorum.					
8.	Sosyal etkinliklere katılmak beni endişelendiriyor.					
9.	İnsanların bana karşı ön yargılı olduklarını düşünüyorum.					
10.	Ailemi ve arkadaşlarımı arkamda bıraktığım için kendimi suçlu hissediyorum.					
11.	Birçok fırsatı yakalamam engelleniyor.					
12.	Halkımın değersiz görülmesi beni sinirlendiriyor.					
13.	Ülkemden göç ettikten sonra daha fazla baskıyla karşılaştım.					
14.	Burada eşit olmayan bir muameleyle maruz kaldığımı düşünüyorum.					
15.	Bazı etnik gruplardaki insanlar, bana karşı nefretlerini sözel olmayan bir şekilde gösteriyorlar.					
16.	İnsanlar kültürel değerlerimi anlamadıklarında bu durum beni üzüyor.					
17.	Hak ettiğimi düşündüğüm şeylerden mahrum ediliyorum.					
18.	Diğer insanların üzerimde oluşturduğu korkudan dolayı sık sık taşınıyorum.					

		Kesinlikle bana uygun değil	Bana biraz uygun değil	Karasızım	Bana biraz uygun	Kesinlikle bana uygun
19.	Kültürel geçmişimden dolayı kendimi aşağı düzeyde hissediyorum.					
20.	Diğer insanlar benim kültürel değerlerimi beğenmediklerinde kendimi dışlanmış hissediyorum.					
21.	Kendi ülkemi ve ülkemin insanlarını özleyorum.					
22.	Yeni kültürel değerlere uyum sağlamaya çalışırken kendimi rahatsız hissediyorum.					
23.	Kendi insanlarımla ayrımcılığa maruz kaldığımı hissediyorum.					
24.	Bulduğum ülkedeki insanlar benden nefret ettiklerini hareketleriyle gösteriyorlar.					
25.	Kendi kültürel geçmişimden dolayı toplum içindeki statümüm alt düzeyde olduğunu hissediyorum.					
26.	İrkim nedeni ile bana farklı davranıldı.					
27.	Burada kendimi güvende hissetmiyorum.					
28.	Kendimi bu topluma ait hissetmiyorum.					
29.	Dış görünüşümden dolayı dışlandığımı hissediyorum.					
30.	Halkımın yaşadığı sorunları görünce kendimi üzgün hissediyorum.					
31.	Diğer etnik gruplardan korktuğum için kendimi ön plana çıkarmıyorum.					
32.	Etnik kökenimden dolayı bazı insanlar benimle iletişim kurmak istemiyor.					
33.	Farklı etnik gruplardaki bazı insanlar benden nefret ettiklerini konuşmaları ile gösteriyorlar.					
34.	Burada farklı bir yaşam tarzım olduğu için kendimi suçlu hissediyorum.					
35.	Akrabalarımı geride bıraktığım için kendimi üzgün hissediyorum.					
36.	Burada mı kalacağım yoksa geri mi döneceğim, karar veremediğim için geleceğimden endişe duyuyorum.					

EK 3: Kültürlenme Ölçeği.

KÜLTÜRLENME ÖLÇEĞİ		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin değilim	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Hemşerilerimden çok buralılarla bir araya gelip vakit geçirmeyi tercih ederim.					
2.	Buralılardan çok hemşerilerimle bir araya gelip vakit geçirmeyi tercih ederim					
3.	"Bayram" bana bir şey ifade etmiyor.					
4.	Hem buralılarla hem de hemşerilerimle bir araya gelip vakit geçirmeyi tercih ederim.					
5.	Kimlerle bir araya gelip vakit geçirdiğime aldırım.					
6.	Çocuklarımın hem buranın tarzına hem de kendi tarzımıza uygun yetişmelerini isterim.					
7.	Evde kendi yemeklerimizden çok buranın yemeklerini yemeyi tercih ederim.					
8.	Evimde bizlere özgü süslemelerden çok buralıların özgü süslemelerinin olmasını tercih ederim.					
9.	Yakın arkadaşlarımdan buralıların çok hemşerim olmasını tercih ederim.					
10.	Evde ne çeşit yemek yediğime aldırım etmem.					
11.	Çocuklarımdan bizim tarzımızdan çok buranın tarzına uygun yetişmelerini isterim.					
12.	Hem buralı hem de hemşerilerim gibi yaşamaktan hoşlandığımı söyleyebilirim					
13.	Ne tür (Gazete / TV / Müzik / Kaset) okuduğuma / seyrettiğime / dinlediğime aldırım etmem.					
14.	Yakın arkadaşların hem buralı hem de hemşerim olmasını tercih ederim.					
15.	Çoğu zaman ne şekilde yaşayacağıma aldırım etmem.					
16.	Evde bizim oraların (Kürtçe Arapça) dilinden çok Türkçe konuşmayı tercih ederim					
17.	Buranın mediasından çok (gazete, TV, Radyo vs.) geldiğimiz yerin mediasını izlemeyi tercih ederim.					
18.	Evimde buralıların özgü süslemelerden çok bizlere özgü süslemeler olmasını tercih ederim.					

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin değilim	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
20.	Buralıdan çok hemşerilerim gibi yaşamaktan hoşlandığımı söyleyebilirim.					
21.	Geldiğimiz yerin mediasından çok buranın mediasını (gazete, TV, Radyo) izlemeyi tercih ederim.					
22.	Evde hem buraların hem de kendi yemeklerimizi yemeyi tercih ederim.					
23.	Evi süsleme gibi önemsiz şeylere kafamı yormam.					
24.	Evde hem Türkçe hem de geldiğimiz yerin dilini kullanmayı tercih ederim.					
25.	Çocuklarımın geldiğimiz yerin değerinden geleneklerinden çok buranın değer ve geleneklerini öğrenmelerini isterim.					
26.	Evde buranın yemeklerinden çok kendi yemeklerimizi yemeyi tercih ederim.					
27.	Hem buranın hem de geldiğimiz yerin mediasını (gazete, TV, Radyo) izlemeyi tercih ederim					
28.	Çocuklarımın nasıl yetiştiğine aldırış etmem.					
29.	Hemşerilerimden çok buralı gibi yaşamaktan hoşlandığımı söyleyebilirim.					
30.	Çocuklarımı hem hemşerilerimin hem de buralıların değerlerini ve geleneklerini öğrenmelerini isterim.					
31.	Yakın arkadaşlarımın kimler olduğuna aldırış etmem.					
32.	Evde Türkçe 'den çok geldiğimiz yerin dilini kullanmayı tercih ederim.					
33.	Evimde hem buralıların hem de bizlere özgü süslemelerin olmasını tercih ederim.					
34.	Çoğu zaman duygu ve düşüncelerimi nasıl dile getirdiğime aldırış etmem.					
35.	Yakın arkadaşlarımın hemşerilerimden çok buralı olmasını tercih ederim.					
36.	Çocuklarımın buranın tarzında yetişmelerini isterim.					
37.	Çocuklarımın buranın değer ve geleneklerinden çok geldiğimiz yerin değerlerini ve geleneklerini öğrenmelerini isterim.					
38.	Buranın ritüellerinden (adet, sünnet, düğün, ölüm, doğum, vs.) çok geldiğimiz yerin ritüellerine uymayı tercih ederim.					
39.	Hem buranın hem de geldiğimiz yerin adetlerine (ritüeller) uymayı tercih ederim.					
40.	Geldiğimiz ritüellerinden çok buranın ritüellerine uymayı tercih ederim					

EK 4: Algılanan Stres Ölçeği

Aşağıda geçen ay boyunca yaşamış olabileceğiniz duygu ve düşüncelerinizi içeren bazı durumlar verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyunuz. Daha sonra, her maddedeki durumu **geçen ay boyunca** ne kadar yaşadığınızı aşağıdaki ölçekten yararlanarak maddelerdeki uygun bölüme X işareti koyarak belirleyiniz.

	ALGILANAN STRES ÖLÇEĞİ	Hiç	Nadiren	Bazen	Sık	Çok Sık
1.	Beklemediğim bir olaya karşı sıkıntı yaşadım.					
2.	Önemli olayları kontrol edemedim.					
3.	Kendimi stresli hissettim.					
4.	Kişisel problemlerimi çözme konusunda kendime güvendim.					
5.	Yaşamımda her şey yolunda gitti.					
6.	Yaşamımdaki öfkemi kontrol ettim.					
7.	Kontrolüm dışındaki olaylar beni öfkeliendirdi.					
8.	Üstesinden gelemediğim zorluklar yaşadım.					

EK 5: Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği

Değerli katılımcı, bu bölümde sizden etnik kimliğiniz (Türk, Arap, Kürt) hakkında birtakım ifadeleri değerlendirmeniz istenmiştir.

KOLEKTİF BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Kendimi etnik grubumun tipik bir örneği olarak görürüm.							
2.	Etnik kimliğimden gurur duyarım.							
3.	Etnik kimliğim kim olduğumun önemli bir parçasıdır.							
4.	Eğer birisi etnik kimliğim hakkında kötü bir söz söylerse, benim hakkımda kötü söz söylemiş demektir.							
5.	Genelde etnik kimliğimden memnunum.							
6.	Etnik grubum hakkında kendimi iyi hissediyorum.							
7.	Genelde etnik kimliğim diğer insanlar tarafından iyi/olumlu görülür.							
8.	Genelde etnik grubumdan olmayanlar etnik grubuma saygı gösterir.							
9.	Bazen etnik kimliğimden hoşlanmıyorum.							
10.	Etnik kimliğimden rahatsızlık duyuyorum.							
11.	Bazen bu etnik kimliğe sahip olmanın faydalı olmadığını düşünüyorum.							
12.	Diğer insanlar, etnik kimliğime sahip insanların kötü olduğunu düşünür.							
13.	Çoğu insan, etnik grubumdaki insanların genelde diğer guruplardan daha az başarılı olduğunu düşünür.							

